REVUE CÍRKEVNÍHO PRÁVA

CHURCH LAW REVIEW

68

3/17

Ročník XXIII.

Toto číslo Revue církevního práva vyšlo za finanční podpory Katolické církevní rady kantonu Thurgau, Švýcarsko, jakož i členů, předplatitelů a drobných dárců.

This issue of Church Law Review was sponsored by the Catholic Council of the Canton of Thurgau, Switzerland, as well the members, subscribers and donors.

Diese Nummer der Revue für Kirchenrecht erschien dank der finanziellen Hilfe vom Katholischen Kirchenrat des Kantons Thurgau, und von Mitgliedern, Abonnenten und kleinen Spendern.

Členské příspěvky, předplatné a dary
Společnosti pro církevní právo směřujte laskavě

z ČR na číslo účtu **1939518309/0800**

a ze zahraničí na účet vedený v eurech (pro SEPA platby)
IBAN: **CZ62 2010 0000 0025 0114 3973**
BIC/SWIFT: **FIOBCZPPXXX**

Please be so kind and send your membership fees, subscriptions and gifts

from the Czech Republic to account no. **1939518309/0800**

and from abroad to the account in EUR (for SEPA transfers)
IBAN: **CZ62 2010 0000 0025 0114 3973**
BIC/SWIFT: **FIOBCZPPXXX**

OBSAH

EDITORIAL: Kategoriální pastorace jako předmět zvláštního zájmu konfesního práva (J. R. Tretera) 7

ČLÁNKY

D. Němec: K metodickému pokynu Ministerstva zdravotnictví o duchovní péči 11

P. O. Krafl: Privilegium Arnošta z Pardubic z roku 1357 pro klášter Panny Marie v Kladsku 29

P. Kubant: Udělování svátosti pomazání nemocných po Druhém vatikánském koncilu 37

V. Drška, D. Suchánek: Tridentský koncil a jeho reformní opatření – 1. část 55

M. Gregor: Reforma systému doplnkov kongruy v prvej Československej republike 75

DOKUMENTY

Metodický pokyn o duchovní péči ve zdravotnických zařízeních lůžkové péče poskytovatelů zdravotních služeb 101

ANOTACE A RECENZE

Jiří Rajmund Tretera, Záboj Horák: Církevní právo (A. I. Hrdina) 107

Jiří Rajmund Tretera, Záboj Horák: Čeští a moravští migranti a jejich náboženský osud (A. Csukás) 109

INFORMACE

VI. ekumenicko-právní konference, Katovice/Brenna (Polsko), duben 2017 (M. Menke) 113

8. justiční seminář, Hradec Králové, květen 2017 (M. Menke) 117

Ze Společnosti pro církevní právo (J. R. Tretera) 119

Z NOVÉ LITERATURY 129

CONTENTS

EDITORIAL: Categorical Pastoral Care as Point of Interest of Religion Law (J. R. Tretera, *in English*) 9

ARTICLES

D. Němec: On the Guideline on Spiritual Care of the Ministry of Health 11

P. O. Krafl: Privilege of Arnošt of Pardubice from 1357 for Virgin Mary Monastery in Kłodzko 29

P. Kubant: Administration of the Sacrament of the Anointing of the Sick after the Second Vatican Council 37

V. Drška, D. Suchánek: Council of Trent and Its Reformatory Measures – Part 1 55

M. Gregor: Reform of Congrua Supplements System in the First Czechoslovak Republic 75

DOCUMENTS

Guideline on Spiritual Care in Bedside Medical Facilities of Medical Service Providers 101

ABSTRACTS AND REVIEWS

Jiří Rajmund Tretera, Záboj Horák: Church Law (A. I. Hrdina) 107

Jiří Rajmund Tretera, Záboj Horák: Bohemian and Moravian Migrants and Their Religious Destiny (A. Csukás) 109

INFORMATION

VIth Ecumenical-Legal Conference, Katowice/Brenna (Poland), April 2017 (M. Menke) 113

8th Judicial Seminar, Hradec Králové, May 2017 (M. Menke) 117

From the Church Law Society (J. R. Tretera, *in English*) 123

FROM NEW PUBLICATIONS 129

INHALT

EDITORIAL: Kategoriale Seelsorge gesehen vom Standpunkt des Religionsrechts (J. R. Tretera, *in English*) 9

AUFSÄTZE

D. Němec: Zur methodischen Instruktion des Gesundheitsministeriums über die Seelsorge 11

P. O. Krafl: Privileg von Ernst von Pardubitz aus dem Jahre 1357 zugunsten des Klosters Mons Mariae in Glatz 29

P. Kubant: Die Spende des Sakraments der Krankensalbung nach dem Zweiten Vatikanischen Konzil 37

V. Drška, D. Suchánek: Konzil von Trient und seine Reformmaßnahmen – 1. Teil 55

M. Gregor: Die Reform der Kongrua-Ergänzungen in der ersten Tschechoslowakischen Republik 75

DOKUMENTE

Methodische Instruktion über die Seelsorge in stationären Gesundheitseinrichtungen der Gesundheitsdienstleister 101

ABSTRAKTA UND REZENSIONEN

Jiří Rajmund Tretera, Záboj Horák: Kirchenrecht (A. I. Hrdina) 107

Jiří Rajmund Tretera, Záboj Horák: Böhmische und mährische Migranten und ihr religiöses Schicksal (A. Csukás) 109

INFORMATIONEN

VI. ökumenisch-rechtliche Konferenz, Katowice/Brenna (Polen), April 2017 (M. Menke) 113

8. Justizseminar, Königgrätz, Mai 2017 (M. Menke) 117

Aus der Gesellschaft für Kirchenrecht (J. R. Tretera, *in English*) 123

NEU ERSCHIENENE LITERATUR 129

INDICE

EDITORIAL: La pastorazione categoriale come una materia del rilievo particolare per il diritto ecclesiastico (J. R. Tretera, *in English*) 9

ARTICOLI

D. Němec: All'istruzione metodica del Ministero della Sanità sulla cura pastorale 11

P. O. Krafl: Il privilegio di Arnošt da Pardubice del 1357 per il chiostro della Beata Maria Vergine a Kłodzko 29

P. Kubant: L'amministrazione del sacramento dell'unzione degli infermi dopo il Concilio Vaticano II 37

V. Drška, D. Suchánek: Il Concilio di Trento ed i suoi provvedimenti riformistici – 1ª parte 55

M. Gregor: La riforma del sistema di supplementi della congrua nella prima Repubblica Cecoslovacca 75

DOCUMENTI

Istruzione metodica sulla cura pastorale negli reparti di degenza di stabilimenti sanitari gestiti da fornitori di servizi sanitari 101

ANNOTAZIONI E RECENSIONI

Jiří Rajmund Tretera, Záboj Horák: Diritto canonico (A. I. Hrdina) 107

Jiří Rajmund Tretera, Záboj Horák: I migranti cechi e moravi e il loro destino religioso (A. Csukás) 109

INFORMAZIONI

VIª conferenza ecumenica di diritto, Katowice/Brenna (Polonia), aprile 2017 (M. Menke) 113

8º seminario giudiziale, Hradec Králové, maggio 2017 (M. Menke) 117

Dalla Società per il Diritto Canonico (J. R. Tretera, *in English*) 123

DALLE NOVITÀ LETTERARIE 129

Editorial

Kategoriální pastorace jako předmět zvláštního zájmu konfesního práva

Právní úprava duchovní péče, kterou ve veřejných institucích různých kategorií věnují náboženská společenství na požádání jak svým věřícím, tak i těm, kdo jsou jiného vyznání, i těm, kdo víru nevyznávají, se stala důležitou a zdůrazňovanou součástí konfesního práva ve většině zemí. V posledních letech se pro tuto službu náboženských společenství poskytovanou veřejnosti stále více užívá společný název *kategoriální pastorace*.

Právnímu zajištění této péče v různých zemích světa se věnují i nejznámější mezinárodní encyklopedie o právu a náboženství, které vydávají nakladatelství Brill/Nijhoff a Wolters Kluwer. Evropské konsorcium pro výzkum vztahu církve a státu věnovalo uvedenému tématu celé své poslední zasedání v říjnu 2016 pod názvem *Religious Assistance in Public Institutions* (viz Revue církevního práva č. 66–1/2017, s. 93–94). Česká křesťanská akademie 5. dubna 2017 uspořádala v Praze konferenci na téma *Podněty kategoriální pastorace* (podrobnou informaci lze nalézt v revue Universum č. 2/2017, s. 26–28).

V tomto čísle Revue církevního práva přinášíme zprávy z významného odvětví kategoriální pastorační péče, kterou je péče v oblasti *zdravotnictví*, zejména v nemocnicích a v jiných léčebných ústavech. V rubrice Dokumenty uveřejňujeme plné znění Metodického pokynu o duchovní péči ve zdravotnických zařízeních lůžkové péče poskytovatelů zdravotních služeb, který v dubnu 2017 vydalo Ministerstvo zdravotnictví. Jako první mezi články je umístěn podnětný komentář k tomuto pokynu od našeho předního odborníka v daném oboru Damiána Němce. Uvedený komentář navazuje na pojednání téhož autora, které vyšlo v Revue církevního práva č. 60–1/2015 na s. 53–79 pod názvem *Právní zakotvení pastorační péče v necírkevních zdravotnických zařízeních v České republice*, a na dohody o duchovní péči ve zdravotnictví mezi Českou biskupskou konferencí a Ekumenickou radou církví v České republice, uveřejněné v témže čísle.

V oblasti církevního (kanonického) práva se věnujeme opět posvěcující službě církve. Zatímco v předcházejícím čísle byl uveřejněn článek o udělování svátosti biřmování od Šimona Polívky, tentokrát přinášíme článek o udělování svátosti pomazání nemocných od Petra Kubanta, vhodně doplňující tématiku péče o nemocné. Nepochybujeme, že čtenáři budou jistě zaujati teologickými posuny chápání této svátosti v dějinách, a to od prvotního křesťanství po dnešní dobu. Podrobně je vysvětleno, proč katolická církev upustila od používání termínu poslední pomazání.

Jsme přesvědčeni, že čtenáři uvítají článek z dějin církevního (kanonického) práva od Pavla Otmara Krafla o důležitém dokumentu z dob arcibiskupa Arnošta z Pardubic a společný článek Václava Držky a Drahomíra Suchánka o reformních opatřeních Tridentského koncilu. Každého, koho tématika tridentských reforem zaujme, můžeme potěšit, že také do následujícího čísla jsme připravili navazující článek Václava Držky a Drahomíra Suchánka, pojednávající o závěrečné fázi a vyústění koncilu.

Na závěr části věnované recenzovaným článkům jsme umístili článek z dějin konfesního práva od Martina Gregora o doplňcích kongruy, vyplácených duchovním kongruálních církví ze státních prostředků v době první Československé republiky, a o vývoji zákonodárství, které tuto právní problematiku upravovalo. Článek přináší řadu nových podnětů a informací. Věříme, že poslouží jako dobrý studijní materiál každému, kdo se zamýšlí nad složitou a obtížnou problematikou financování náboženských společenství v minulosti i v současné době.

Jiří Rajmund Tretera, šéfredaktor

Editorial

Categorical Pastoral Care as Point of Interest of Religion Law

Legal regulation of spiritual care, which is served in public institutions of various categories by religious communities, upon request, to their faithful as well as to the faithful of different confessions and to those who do not confess faith, has become an important and emphasized part of religion law in most countries. Currently, the common name *categorical pastoral care* is used for this service delivered to the public by religious communities.

The world's most famous international encyclopaedias of law and religion, published by the publishing houses Brill/Nijhoff and Wolters Kluwer, pay attention to legal regulation of this care in different countries of the world, as well. The European Consortium for Church and State Research dedicated its last session in October 2016, under the title *Religious Assistance in Public Institutions* (see Church Law Review No. 66–1/2017, pp. 93–94), to this topic. On 5th April 2017, the Czech Christian Academy organized a conference on the topic *Impulses of Categorical Pastoral Care* (detailed information can be found in the journal Universum No. 2/2017, pp. 26–28).

In this issue of the Church Law Review, we bring news from a major branch of categorical pastoral care, which is *health care*, especially in hospitals and other therapeutic institutions. In the Documents section, we publish the full text of the Guideline on Spiritual Care in Bedside Medical Facilities of Medical Service Providers, which was issued by the Ministry of Health of the Czech Republic in April 2017. An inspiring commentary on this guideline written by our leading specialist in the field, Damián Němec, is presented as the first article. The commentary follows the article by the same author published in the Church Law Review No. 60–1/2015 on pp. 53–79, under the title *The Legal Foundation of Pastoral Care in Non-Church Healthcare Institutions in the Czech Republic*, and agreements on spiritual care in health service between the Czech Bishops' Conference and the Ecumenical Council of the Czech Republic, published in the same issue.

In the field of church (canon) law, we again pay attention to the sanctifying function of the Church. While the article by Šimon Polívka regarding conferment of the sacrament of confirmation was published in the previous issue, this time we are publishing an article about the administration of the sacrament of the anointing of the sick, written by Petr Kubant, which suitably complements the theme of health care. We have no doubt that readers will surely be interested in theological shifts in the understanding of the sacrament in history, from early Christianity to the present day. It explains in detail why the Catholic Church has abandoned the term extreme unction.

We are convinced that readers will welcome an article concerning the history of church (canon) law by Pavel Otmar Krafl, about an important document from the period of Archbishop Arnošt of Pardubice, and a collaborative article by Václav Drška and Drahomír Suchánek on the reform measures of the Council of Trent. Anyone interested in the topic of the Tridentine reforms will be pleased to hear that a subsequent article by Václav Drška and Drahomír Suchánek dealing with the final stage and the end of the Council has been prepared, and will be published in the following issue.

At the end of the section dedicated to the reviewed articles, we present an article concerning the history of religion law written by Martin Gregor on congrua supplements, which were paid from state resources to the clergy who belonged to selected churches at the time of the First Czechoslovak Republic, and on the development of legislation that regulated this legal issue. The article brings a number of new insights and information. We believe it will serve as a good resource for anyone who thinks about the complex and difficult issue of funding of religious communities in the past as well as in the present.

Jiří Rajmund Tretera, Editor-in-chief

K metodickému pokynu Ministerstva zdravotnictví o duchovní péči

Damián Němec

Tento článek byl zpracován v rámci projektu IGA_CMTF_2017_002 *Ekumenický rozměr liturgických* a *kanonickoprávních norem* v *kontextu církevních dějin*.

Účelem tohoto článku je představit první normativní dokument českého práva, který podrobněji reguluje poskytování duchovní a pastorační péče v oblasti zdravotnictví: metodický pokyn Ministerstva zdravotnictví o duchovní péči ve zdravotnických zařízeních lůžkové péče poskytovatelů zdravotních služeb z 13. dubna 2017.

V první kapitole bude stručně představena historie snah o právní úpravu poskytování duchovní péče v oblasti zdravotnictví v České republice a druhá kapitola pojedná o východiscích textu metodického pokynu. Další kapitoly pak budou obsahovat komentář k metodickému pokynu; z důvodu stručnosti nikoli postupným komentováním jeho jednotlivých ustanovení, jak je to obvyklé ve standardních právních komentářích, ale cestou systematickou: třetí kapitola se bude zabývat postavením a chápáním duchovní péče ve zdravotnictví, čtvrtá kapitola jejím organizačním zajištěním a poslední, pátá kapitola jejími hlavními poskytovateli – nemocničními kaplany.

Autor článku se podílel na legislativním procesu jako jeden z odborníků oslovených v rámci připomínkového řízení návrhu metodického pokynu ze strany církví. Na jedné straně to přispívá k orientaci v popisované problematice, na druhé straně to zvyšuje riziko subjektivního přístupu, čehož si je autor vědom, a proto nezapírá, že některá jím prezentovaná hodnocení jsou subjektivní, parciální a mnohdy právem kritizovatelná. Pokud se takto přispěje k rozvoji uvažování nad danou problematikou a k hledání dalších vhodných cest a řešení, a to i v rozporu s pohledy autora, tento příspěvek naplní své poslání.

1. Přehled jednání vedoucích k legislativní úpravě

V této kapitole popíšeme cestu k postupné specifikaci duchovní péče ve zdravotnictví v České republice, přičemž její průběh do roku 2013 již byl podrobně popsán na stránkách Revue církevního práva,[1] a proto při popisu tohoto období nebudeme uvádět detailní údaje.

1.1 Mezicírkevní dohoda

Východiskem pro potřebnou základní úpravu duchovní péče ve zdravotnictví a postavení osob, které ji vykonávají, se stala *Dohoda o duchovní péči ve zdravotnictví mezi Českou biskupskou konferencí a Ekumenickou radou církví v České republice* podepsaná dne 20. listopadu 2006 (dále jen „mezicírkevní dohoda"),[2] vycházející z relevantních mezinárodních smluv a též ze Standardů pro poskytování nemocniční kaplanské služby v Evropě (*Standards for Health Care Chaplaincy in Europe*), vytvořených roku 2002 na půdě Evropské sítě kaplanství ve zdravotní péči (*European Network of Health Care Chaplaincy*). Zde byly především definovány dvě kategorie osob poskytujících duchovní péči: nemocniční kaplani, kteří ji konají profesionálně, a dobrovolníci, sloužící pod vedením nemocničních kaplanů ve svém volném čase.

Na základě praktické potřeby byla tato dohoda upřesněna a částečně nahrazena Dodatkem č. 1 (dále jen „Dodatek"), podepsaným 12. prosince 2011 s účinností od 1. ledna 2012, v němž byly upřesněny modality vyslání nemocničních kaplanů a dobrovolníků a nově stanoveny kvalifikační požadavky, které jsou na ně kladeny.[3]

1.2 Vznik odborných asociací

Na platformě obou smluvních stran mezicírkevní dohody (dále jen „církevní strany"), České biskupské konference (dále jen „ČBK") a Ekumenické rady církví v České republice (dále jen „ERC"), byly vytvořeny dvě odborné asociace: roku 2011 Asociace nemocničních kaplanů jako spolek s dobrovolným členstvím

[1] NĚMEC, Damián, *Právní zakotvení pastorační péče v necírkevních zdravotnických zařízeních v České republice*, in: Revue církevního práva č. 60–1/2015, Praha, s. 53–79.

[2] *Dohoda o duchovní péči ve zdravotnictví mezi Českou biskupskou konferencí a Ekumenickou radou církví v České republice*, in: Revue církevního práva č. 60–1/2015, Praha, s. 81–84.

[3] *Dodatek č. 1 k Dohodě o duchovní péči ve zdravotnictví mezi Českou biskupskou konferencí a Ekumenickou radou církví v České republice uzavřené dne 20. 11. 2006*, in: Revue církevního práva č. 60–1/2015, Praha, s. 85–92.

a roku 2012 Katolická asociace nemocničních kaplanů, mající charakter blízký profesní komoře s povinným členstvím pro katolické nemocniční kaplany, a to zprvu jako odborná součást ČBK, od roku 2013 jako účelové zařízení zřízené ČBK dle ustanovení zákona č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech.

1.3 Jednání o legislativních úpravách s Ministerstvem zdravotnictví v letech 2011 až 2013

Koncem roku 2011 byla zahájena jednání ČBK a ERC s Ministerstvem zdravotnictví slavnostním podpisem výše uvedeného Dodatku při setkání předsedů ČBK a ERC s ministrem zdravotnictví Leošem Hegerem.

Oficiální jednání zahájená v březnu 2012 vedla k podání konkrétních legislativních návrhů vedoucích k jasnému zakotvení postavení nemocničních kaplanů v nově koncipovaném zákonu, který měl nahradit dosavadní zákon č. 96/2004 Sb., o nelékařských zdravotnických povoláních, a v novelizované vyhlášce Ministerstva zdravotnictví č. 55/2011 Sb., o činnostech zdravotnických pracovníků a jiných odborných pracovníků. Ze strany ČBK byly zaslány návrhy konkrétních nových ustanovení těchto norem.

Souběžně probíhala jednání ohledně vzdělávacího programu akreditovaného kvalifikačního kurzu pro nemocniční kaplany, vycházejícího analogicky z ustanovení vyhlášky Ministerstva zdravotnictví č. 39/2005 Sb., kterou se stanoví minimální požadavky na studijní programy k získání odborné způsobilosti k výkonu nelékařského zdravotnického povolání, neboť od počátku bylo jasně stanoveno, že se v případě nemocničních kaplanů nejedná o zdravotnické pracovníky, ale o jiné odborné pracovníky ve zdravotnictví.

Předložený návrh byl velmi podrobný, zahrnoval nejméně 160 hodin teoretického vyučování a nejméně 100 hodin praktického vyučování a počítal s tím, že realizaci akreditovaného vzdělávacího programu bude Ministerstvo zdravotnictví povolovat teologické fakultě mající mj. doporučení ERC nebo ČBK, přičemž teologická fakulta bude přitom spolupracovat s fakultou lékařskou.

Jednání nad těmito dokumenty byla přerušena v roce 2013 v důsledku demise vlády Petra Nečase a nikdy již nebyla obnovena.

1.4 Jednání o legislativním zakotvení s Ministerstvem zdravotnictví v letech 2016 až 2017

V letech 2014 a 2015 byly činěny pokusy ze strany ČBK a ERC o zahájení nových jednání s Ministerstvem zdravotnictví, ale bez zřetelného výsledku. V rámci těchto jednání se nicméně v roce 2015 vyjasnilo, že bude vhodnější nejít cestou legislativy schvalované Parlamentem České republiky, ale cestou metodického pokynu Ministerstva zdravotnictví.

Pozitivní signál pro jednání byl ze strany Ministerstva zdravotnictví vyslán roku 2016. Náměstkyně ministra Teska Arnoštová byla pověřena zpracováním návrhu metodického pokynu. V dubnu 2016 byl poměrně dlouhý a podrobný návrh pokynu vypracován, jako autorky jsou uvedeny MUDr. Marie Svatošová, známá na veřejnosti především z hospicového hnutí, a Ing. Marie Korejsová, bývalá pracovnice Ministerstva zdravotnictví (hlavní autorka po formulační stránce). Text byl v lednu 2017 zaslán ČBK i ERC ke konzultaci. Připomínky obou církevních stran byly zásadní a ukazovaly, že by bylo možné text dopracovat pouze v rámci pracovní skupiny, ne pouhým připomínkovým řízením. Další jednání nad tímto dokumentem se již neuskutečnila.

V březnu 2017 byl ze strany Ministerstva zdravotnictví předložen ČBK a ERC jiný, podstatně kratší návrh metodického pokynu, který se stal základem pro jeho konečné znění. V závěru návrhu bylo uvedeno: „Vypracoval [Odbor ošetřovatelství a nelékařských povolání] dne 17. 2. 2017, připomínky [Odbor zdravotních služeb] zapracoval dne 27. 2. 2017 a připomínky [Odbor právní] zapracoval dne 14. 3. 2017.“ Následně pak 20. března 2017 proběhlo na Ministerstvu zdravotnictví jednání se zástupci ČBK, ERC, Asociace nemocničních kaplanů a Katolické asociace nemocničních kaplanů, z něhož vyplynul požadavek velmi rychlého dodání připomínek k novému mírně upravenému návrhu, neboť metodický pokyn měl být vydán již v dubnu 2017.

Po horečném konzultování připomínek ze strany odborníků ČBK i ERC byl dne 22. března 2017 odeslán na Ministerstvo zdravotnictví společný dopis podepsaný biskupem litoměřickým Janem Baxantem (z pozice pověřeného biskupa v rámci ČBK) s tím, že tento dopis vyjadřuje také názor ERC (i Asociace nemocničních kaplanů a Katolické asociace nemocničních kaplanů). Ministerstvo zdravotnictví poslalo svou odpověď obsahující pozměněný text 24. března 2017, nicméně na textu se na Ministerstvu zdravotnictví v součinnosti s některými odborníky

ČBK a ERC dále pracovalo a do oficiálního zveřejnění doznal změn, v některých bodech dle našeho soudu velmi pozitivních. Nutno konstatovat, že Ministerstvo zdravotnictví zohlednilo připomínky zaslané 22. března 2017 pouze z menší části; o některých bodech se zmíníme v dalším textu tohoto příspěvku.

Metodický pokyn byl oficiálně publikován ve Věstníku Ministerstva zdravotnictví v částce č. 4/2017, datované 13. dubna 2017. V dalším textu našeho komentáře vycházíme ze skutečnosti, že metodický pokyn je otištěn v tomto čísle Revue církevního práva, a proto na něj budeme odkazovat bez uvádění citátů.

2. Východiska metodického pokynu

2.1 Právní východiska

Preambule metodického pokynu uvádí některá právní východiska: čl. 16 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, dále § 2 odst. 1 zákona č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech, a § 28 odst. 3, písm. j) zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách.

Je pochopitelné, že preambule – *a fortiori* v případě tak krátkého textu metodického pokynu, nemůže uvádět všechna relevantní právní východiska. Dle našeho přesvědčení by tu i tak měly být připomenuty některé relevantní mezinárodní smlouvy.

2.2 Smluvní východiska

Text preambule jasně ukazuje, že metodický pokyn počítá se součinností mezi ERC a ČBK; *tacite* tedy vychází z mezicírkevní dohody a jejího Dodatku. Nutno však připomenout, že tato dohoda nemá pro české právo žádnou právní relevanci, a není proto divu, že ji metodický pokyn výslovně neuvádí a že se s ní ne vždy zcela shoduje.

Můžeme si nadto dovolit tvrdit, že především v odst. 1 o organizační struktuře vychází metodický pokyn z existujících trojstranných dohod o duchovní péči v armádě a ve vězeňství,[4] přičemž spatřujeme větší závislost na dohodě o duchovní službě ve vězeňství.

[4] *Dohoda o spolupráci mezi Ministerstvem obrany, Ekumenickou radou církví v České republice a Českou biskupskou konferencí ze dne 3. června 1998*, in: Revue církevního práva č. 10–2/1998, Praha, s. 129–135, *Dodatek č. 1 ze dne 26. ledna 2012*, <https://perma.cc/7DWK-SR7B> (24. 6. 2017);

3. Chápání a poslání duchovní péče

3.1 Označení „duchovní péče“

Bezesporu stojí za zmínku použití termínu „duchovní péče“. Jak jsme již dříve uvedli ve svém výše uvedeném článku v Revue církevního práva, shoda na označení neexistuje ani v samotných církvích, což ukazují různá jimi používaná terminologická označení: spirituální péče, duchovní služba, klinická pastorační péče. Samotná mezicírkevní dohoda používá termín „duchovní péče“, přičemž Dodatek uvádí jako ekvivalentní označení „pastorační péče“.

Obdobné dohody v oblasti armády a vězeňství obsahují označení „duchovní služba“. V metodickém pokynu je již od jeho prvého návrhu užit obrat „duchovní péče“, který je dle našeho názoru vhodnější ze dvou důvodů: jednak více odpovídá církevní povaze této služby, kde jde vskutku o pastorační působení, jednak více odpovídá zdravotnickému prostředí, v němž je poskytována zdravotní péče.

3.2 Povaha duchovní péče

Ustanovení odst. 2, písm. b) metodického pokynu používá pro označení duchovní péče tři vyjádření: dobrovolná služba, nezdravotní péče a neevangelizační charakter.

Obrat „dobrovolná služba“ je dle našeho soudu mírně matoucí. S označením „dobrovolná“ lze bezezbytku souhlasit vzhledem k adresátům této služby, kteří mají plnou svobodu v tom, zda a jak tuto službu využijí. Na druhé straně nám připadá toto označení dosti nepřesné, ba zavádějící vzhledem k poskytovatelům této služby, protože vyvolává dojem, jako by šlo o dobrovolnickou službu – a přitom je v odst. 4, písm. a) jasně řečeno, že se lůžkovým zdravotnickým zařízením (dále jen „LZZ“) doporučuje upravit poměr s nemocničním kaplanem pracovněprávním vztahem.

Označení jako „nezdravotní péče“ má také svá úskalí. Na jedné straně je zřejmé, že nemocniční kaplani nejsou zdravotníky; na druhé straně však, podobně jako u jiných nelékařských profesí (např. psycholog ve zdravotnictví, zdravotně-sociální pracovník), je tu faktické zapojení do multidisciplinárního týmu pečujícího přímo o pacienty a je také vyžadováno speciální vzdělání v oblasti zdravotnictví.

Dohoda o duchovní službě mezi Vězeňskou službou České republiky, Českou biskupskou konferencí a Ekumenickou radou církví v České republice ze dne 21. 11. 2013, <https://perma.cc/3VRK-FNU3> (24. 6. 2017).

Jako nejméně problémové hodnotíme označení „neevangelizační charakter“, neboť praxe zcela zřetelně ukazuje, že služba nemocničních kaplanů spočívá v drtivé většině v oblasti lidského existenciálního doprovázení spojeného především s nasloucháním, zatímco náboženský prvek je tu reálně marginální. Rozhodně tato služba nemá za cíl získávat pacienty pro náboženskou víru či dokonce z nich dělat členy konkrétní církve – takové snahy vedou naopak k diskreditaci a odmítání této služby.

3.3 Poslání duchovní péče

Metodický pokyn v odst. 2, písm. b) jasně uvádí, že duchovní péče je určena nejen pacientům, ale také zdravotnickým pracovníkům a návštěvníkům při řešení jejich osobních, existenciálních, spirituálních,[5] etických, morálních otázek a potřeb. Rozhodně souhlasíme s vymezením poslání této služby nejen vůči pacientům.

Ohledně služby pacientům oceňujeme jako korektní, že se tu neobjevuje obrat „hospitalizovaným pacientům“, protože služba nemocničních kaplanů směřuje také vůči ambulantním pacientům, převážně však vůči těm, kteří tuto službu využili dříve během své hospitalizace.

Zkušenosti z praxe ukazují, že s rostoucím „zakořeněním“ nemocničního kaplana v LZZ roste význam jeho služby směrem k personálu LZZ – primárně vůči zdravotníkům, ale také vůči ostatním zaměstnancům, byť v tomto případě ve výrazně menší míře. Bylo by tedy korektnější hovořit o poslání této služby vůči personálu LZZ nebo zaměstnancům LZZ, ale užší vyjádření „zdravotnickým pracovníkům“ podchycuje zásadní a převažující pole působnosti nemocničních kaplanů v této oblasti.

V případě služby vůči návštěvníkům LZZ je služba nemocničního kaplana využívána především příbuznými pacientů a jejich blízkými osobami, což je zvlášť výrazné v případě urgentních příjmů a v případě umírajících pacientů; zde je velmi vhodné, aby alespoň někteří nemocniční kaplani byli absolventy kurzu krizové intervence nebo kurzu poradce pro pozůstalé.

[5] Jedna připomínka církevních stran směřovala k nahrazení výrazu „spirituální“ výrazem „duchovní“.

4. Organizační zajištění rozvoje duchovní péče

4.1 Organizační zajištění na úrovni Ministerstva zdravotnictví

Ministerstvo zdravotnictví v odst. 1 metodického pokynu zřizuje Radu pro duchovní péči ve zdravotnictví jako koordinační orgán, na němž se kromě dvou zástupců Ministerstva zdravotnictví budou podílet jako členové dva zástupci ČBK, ERC a poskytovatelů zdravotních služeb (Asociace českých a moravských nemocnic a Asociace nemocnic České republiky). Úkolem Rady je řešení závažných otázek duchovní péče v LZZ; Rada může předkládat ministru zdravotnictví návrhy koncepčních řešení. Rada se má scházet alespoň jednou ročně.

Tato koncepce má již svůj ekvivalent v trojstranných dohodách o duchovní službě v armádě (odst. 4) a vězeňství (čl. 3), přičemž takřka kopíruje text dohody z oblasti vězeňství.

Takto se zároveň nabízí otázka, zda by i pro oblast zdravotnictví nebylo vhodné a prospěšné uzavřít trojstrannou dohodu mezi Ministerstvem zdravotnictví, ČBK a ERC. Domníváme se, že by to bylo zcela na místě, a doufáme, že k tomu dojde. Lze dokonce očekávat, že by vypracování návrhu dohody mohlo být úkolem Rady pro duchovní péči ve zdravotnictví.

4.2 Organizační zajištění na úrovni lůžkového zařízení

V odst. 4 metodického pokynu je rozsáhle vymezena oblast organizačního zajištění duchovní péče v LZZ. Lze ji rozdělit do více oblastí.

Oblast normativní zahrnuje potřebu úpravy a doplnění vnitřních a organizačních řádů LZZ, aby v nich byla duchovní služba reálně a účinně zachycena. Na rozdíl od mezicírkevní dohody se metodický pokyn nezmiňuje o potřebě smlouvy či dohody mezi LZZ a vysílající církví – toto smluvní zajištění shledáváme nadále potřebným a dle našeho názoru je škoda, že není v metodickém pokynu explicitně stanoveno.

Do *oblasti materiálního zabezpečení* spadá požadavek zajištění kaple s vyloženě křesťanským označením, což odpovídá jak religiózní situaci v České republice, tak dosavadní praxi duchovní péče ve zdravotnictví, a kanceláře nemocničního kaplana s obvyklým vybavením a označením. Z dikce ustanovení týkajícího se kaple nevyplývá, kdo a na čí náklad má zajistit vnitřní vybavení kaple. Lze očekávat, že to bude spíše záležitostí vysílajících církví, resp. jedné z nich.

Finanční nároky si žádá také *placení samotné služby nemocničních kaplanů*. Metodický pokyn s odvoláním na dosavadní praxi doporučuje, aby LZZ uzavřela s nemocničním kaplanem pracovněprávní vztah. Uzavření takového vztahu dle našich zkušeností na jedné straně jasněji určuje postavení nemocničních kaplanů v LZZ (a odpovídá jejich žádoucímu zapojení do multidisciplinárního týmu poskytujícího zdravotní péči), na druhé straně naráží na obtíž spočívající v absenci určení finančních zdrojů, z nichž by se tyto náklady měly hradit. Dle našeho přesvědčení by výkon činnosti nemocničních kaplanů měl spadat do položek hrazených z veřejného zdravotního pojištění, aniž by však bylo pro nemocniční kaplany možno aplikovat způsob vykazování úkonů běžný pro zdravotnická povolání.

To si však žádá úpravu dosavadní legislativy, což je vždy nesnadný úkol, zvláště v situaci vzniku dalšího nároku na financování. Otázky financování služby nemocničních kaplanů se také dotýká úvodní neoznačené ustanovení odst. 4 metodického pokynu, v němž Ministerstvo zdravotnictví deklaruje své stanovisko, že osoby působící v duchovní službě nebudou státními zaměstnanci, a to na základě ustanovení zákona č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi, a současně na základě smluv o vypořádání mezi Českou republikou a církvemi uzavřených dne 22. února 2013.

Nezbývá nám než konstatovat, že smysl tohoto ustanovení nám zůstává nejasný: v žádném LZZ (ani ve vojenských nemocnicích) nejsou jejich pracovníci státními zaměstnanci. Jedinou spojitost shledáváme v návaznosti na specifikaci postavení kaplanů v katalogu prací ve veřejných službách a správě,[6] kde je kaplanům přiznáno zařazení v 11. – 13. platové třídě. Toto zařazení bylo výslovně zmíněno v prvním (dlouhém) návrhu metodického pokynu z dubna 2016.

Poslední, ale velmi významnou oblastí, je *oblast informační*. Metodický pokyn ukládá, aby LZZ informovala všechny kliniky a oddělení o působení nemocničního kaplana, instruovala zdravotnické pracovníky o způsobu informování pacientů a návštěvníků ohledně duchovní péče v LZZ a zřetelným a srozumitelným způsobem informovala přicházející pacienty i návštěvníky o pracovišti a službách nemocničního kaplana (na webových a intranetových stránkách, orientačně informačních cedulích, tabulích apod.). Zkušenosti z praxe ukazují potřebu umístění jednoho listu formátu A4 s potřebnými informacemi na všech klinikách, a to na pokojích

[6] Nařízení vlády České republiky č. 222/2010 Sb., o katalogu prací ve veřejných službách a správě [v návaznosti na § 123 odst. 6, písm. b) zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce].

pacientů a na nástěnkách oddělení a ambulancí. Informování hospitalizovaných pacientů se jeví vhodnější nikoli hned při vstupním pohovoru, ale v rámci následné edukace pacienta. Informování personálu vhodně probíhá v rámci vystoupení nemocničního kaplana na setkání personálu jednotlivých klinik a oddělení a v rámci vstupních školení nově přijímaných zaměstnanců.

5. Ustanovení týkající se nemocničních kaplanů

5.1 Vymezení osoby nemocničního kaplana a jeho pověření

Specifikace nemocničního kaplana a jeho vyslání se krátce objevují v preambuli a podrobněji v odst. 2 metodického pokynu.

Ohledně *pojmenování* této osoby není text metodického pokynu jednotný: v preambuli a ve většině dalšího textu metodického pokynu je vymezen jako „kaplan“, v odst. 2, písm. a) je vymezen jako „kaplan pro duchovní péči v LZZ“ a v odst. 6 se hovoří o kurzu „nemocniční kaplan“. Ačkoli je z nadpisu metodického pokynu zřetelné, že se jedná o kaplany ve zdravotnictví, a to v LZZ, v kontextu celospolečenské služby církví a konfesního práva je třeba tohoto kaplana vymezit úžeji, jako je vymezen vojenský kaplan a vězeňský kaplan.

Proto stále používáme specifičtější označení „nemocniční kaplan“, byť s vědomím úskalí, že české označení je oproti anglickému ekvivalentu *health care chaplain* významově užší a odkazuje pouze na službu v nemocnicích, zatímco anglický termín více odpovídá tomu, že tyto osoby pracují v daleko širším kontextu různých zdravotnických zařízení, resp. též v zařízeních sociálních služeb, v nichž je výrazně přítomen prvek zdravotní péče, což jasně předvídá ujednání části V. odst. 2 Dodatku: „Ustanovení této dohody se analogicky uplatní také pro sociální a obdobná zařízení.“

Ustanovení odst. 2 metodického pokynu výslovně uvádí *vymezení kaplana* jako osoby vyslané ČBK nebo některou církví z členů ERC. Během jednání právě v této oblasti nastaly výrazné změny. Původní koncept z března 2017 určoval, že to má být osoba „s kněžským nebo jáhenským svěcením“; v druhém, mírně upraveném návrhu byl užit obrat „ordinovaná osoba“. Na základě připomínek ČBK a ERC byl v této věci text upraven, neboť ne všechny církve vysílají své služebníky cestou ordinace, natož cestou jáhenského či kněžského svěcení.

Otázka *pověření* nemocničních kaplanů také doznala změn v jednotlivých verzích textu metodického pokynu. Původně zaslaný návrh z poloviny března 2017 specifikoval pověření obratem „osoba […] jmenovaná na základě společného pověření Českou biskupskou konferencí a Ekumenickou radou církví v ČR". Dodatek však ve své části I. předpokládá vyslání svou vlastní církví (nebo společné vyslání na základě dohody více církví) obvykle v rámci ekumenické bohoslužby s povinností oznámit to koordinujícím složkám ČBK a ERC, tj. Radě pro zdravotnictví ČBK a Komisi pro duchovní péči ve zdravotnických zařízeních ERC; lze tedy hovořit spíše o součinnosti než společném vyslání. Je vhodné poznamenat, že v dohodách pro duchovní službu v armádě a ve vězenství je vyslání řešeno rozdílně: zatímco vojenský kaplan je společným vyslancem ČBK a ERC (oddíl E), vězeňský kaplan je pověřen jednotlivou církví (čl. 1 odst. 2).

Konečné znění metodického pokynu užívá obratu „osoba […] vyslaná církví z České biskupské konference nebo církví z členů Ekumenické rady církví v ČR a jmenovaná na základě společného pověření ČBK a ERC", přičemž ve své příloze uvádí církve reprezentované ČBK a církve reprezentované ERC, což jsou nejen členské církve, ale ve shodě s Dodatkem také jeden z pozorovatelů ERC, Církev adventistů sedmého dne, která se roku 2011 zavázala dodržovat mezicírkevní dohodu. V tomto bodě lze konstatovat převážné zohlednění připomínek církevních stran, snad s připomínkou, že by bylo vhodnější hovořit o součinnosti ČBK a ERC než o společném pověření, nicméně promulgované znění není ve věcném rozporu s mezicírkevní dohodou a dosavadní církevní praxí.

Z hlediska praktických zkušeností s poskytováním duchovní péče ve zdravotnictví nelze opomenout otázku dobrovolníků v duchovní péči, kteří se svým posláním i svými kvalifikačními předpoklady, vymezenými v Dodatku, liší od běžných dobrovolníků působících mj. v LZZ. Text preambule metodického pokynu vyznívá tak, že se jejich působení nepřipouští: „bude […] poskytována duchovní péče výhradně kaplany". Jsme přesvědčeni, že cílem normy je zabránit poskytování duchovní péče na vlastní pěst nikým nevyslanými a neřízenými samozvanci, což je naprosto legitimní cíl a je v souladu se snahami i zkušenostmi církevních stran. Postavení a zapojení dobrovolníků by dle našeho přesvědčení mělo být předmětem jednání Rady pro duchovní péči ve zdravotnictví.

5.2 Kvalifikační požadavky na nemocničního kaplana, kurz „Nemocniční kaplan“

Kvalifikační požadavky na nemocniční kaplany jsou v zásadě ve stručnější podobě převzaty z části II. Dodatku s dvěma rozdíly: oproti Dodatku je v metodickém pokynu uveden požadavek jmenování na základě společného pověření ČBK a ERC (k tomuto viz předchozí podkapitolu tohoto příspěvku) a chybí tu základní vymezení obsahu kurzu „Nemocniční kaplan“, přičemž oproti Dodatku je tu explicitně uvedeno, že se má tento kurz konat na některé české teologické fakultě. Lze proto očekávat, že náplň tohoto kurzu se stane předmětem jednání Rady pro duchovní péči ve zdravotnictví.

Proto stojí za to uvést zde charakteristiku dosud existujících modelů kurzu „Nemocniční kaplan“. Dosud je tento kurz se shodným názvem nabízen ve třech podobách, a to na Evangelické teologické fakultě Univerzity Karlovy, Cyrilometodějské teologické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci a Teologické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, a to jako placený kurz celoživotního vzdělávání. Ustanovení metodického pokynu, že se kurz má konat na teologické fakultě, tedy plně odpovídá praxi.

Kurz na Evangelické teologické fakultě Univerzity Karlovy se konal v akademických rocích 2014/2015 a 2016/2017. Jeho rozsah byl v jednotlivých letech 212 hodin (110 hodin výuky v pátek odpoledne a v sobotu a 102 hodin praxe ve třech blocích) a 210 hodin (110 hodin výuky a 100 hodin praxe ve třech týdenních blocích), maximální počet účastníků byl 21 osob (v roce 2016 stanoven minimální počet 15 osob), jeho cena byla 12 100 Kč a 16 400 Kč s možností rozdělit cenu na dvě splátky s tím, že členové Asociace nemocničních kaplanů mohli tuto asociaci požádat o příspěvek. Výuka byla realizována v 9 blocích, praxe ve 3 blocích. Náplň kurzu vycházela z mezicírkevní dohody, resp. jejího Dodatku. V náplni výuky převažovaly předměty z oblasti zdravotnictví, managementu a psychologie nad předměty z oblasti filosofie a teologie.[7] Pro úspěšné absolvování bylo v obou běžích kurzu stanoveno plnění individuálních úkolů, kladné hodnocení z praxí a alespoň 85 % účast (počítáno zvláště pro praxi a teorii).

[7] Pokud jsme dobře započítali silně dotovaný předmět *Sebe/řízení a sebe/reflexe* (40 hodin) do první skupiny, měly teologické předměty dotaci 22 hodin. Je však zřejmé, že uvedený předmět, zajišťovaný dvěma přednášejícími, z nichž jeden je katolický kněz, má také teologický a duchovní obsah.

Kurz na Cyrilometodějské teologické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci se konal v akademickém roce 2014/2015 a je vyhlášen i na akademický rok 2017/2018. Jeho „parametry" jsou v obou běžích identické: 160 hodin výuky (rozvržené do 20 sobotních bloků), 100 hodin praxe, minimálně 25 a maximálně 30 účastníků, cena 3 000 Kč (v akademickém roce 2014/2015 s možností rozložit cenu na dvě splátky). Jeho náplň kopírovala obsah vzdělávacího programu akreditovaného kvalifikačního kurzu pro nemocniční kaplany rozjednaného s Ministerstvem zdravotnictví v roce 2013, který vycházel z Dodatku. Obsah výuky kurzu je členěn na teologický blok s dotací 64 hodin a medicinský blok (zahrnující rovněž předměty z oblasti psychologie a managementu) s dotací 96 hodin. Pro úspěšné absolvování je požadována alespoň 75 % účast na výuce, plné absolvování praxe (kontrolované fakultou) a úspěšné vykonání závěrečné zkoušky skládající se z písemného testu, ústní zkoušky a obhajoby kazuistiky.

Kurz na Teologické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích se konal v akademickém roce 2016/2017. Kurz obsahoval 96 vyučovacích hodin (ve 12 sobotních blocích – rozsah byl omezen rozvrhovými možnostmi fakulty) a 4 týdny praxe (bez explicitní specifikace hodinové dotace, ale s obsahovou i rozsahovou kontrolou ze strany fakulty), minimální počet byl stanoven na 5 účastníků (!), cena 4 000 Kč s možností rozdělit cenu do deseti splátek. Výuka obsahující přednášky, diskuse a praktická cvičení byla rozdělena do sedmi bloků: filosofická a teologická antropologie, religionistika, bioetika – lékařská a zdravotnická etika, pastorace, psychologie, zdravotnická péče, komunikace v obtížných a krizových situacích. Prvé čtyři bloky s filosoficko-teologickým charakterem měly dotaci 40 hodin. Pro úspěšné absolvování bylo vyžadováno složení ústní zkoušky sestávající z obhajoby kazuistiky, zpracované podle zadaných požadavků.

Na rozdíl od Dodatku nejsou v metodickém pokynu stanoveny žádné možnosti výjimek z kvalifikačních požadavků, ačkoli jejich návrh byl jednou z připomínek církevních stran. Nemá-li nastat situace nepřiměřené tvrdosti normy, bude nutno stanovit – opět nejlépe jednáním v Radě pro duchovní péči ve zdravotnictví – návrhy potřebných úprav, neboť rigidní uplatnění kvalifikačních podmínek by mohlo negativně zasáhnout osoby, které tuto službu už delší dobu dobře vykonávají, a ve svém důsledku dokonce vést – alespoň dočasně – k zhoršení v poskytování duchovní péče, přičemž preambule metodického pokynu konstatuje její prospěšnost.

5.3 Postavení nemocničního kaplana v lůžkovém zdravotnickém zařízení

Považujeme za náležité ocenit ustanovení odst. 7 a 5 metodického pokynu, která rozsáhle definují jak práva a povinnosti nemocničních kaplanů, tak potřebnou součinnost zdravotnických pracovníků LZZ. K těmto ustanovením měly církevní strany pouze minimální připomínky spíše formulačního rázu.

V otázce přístupu nemocničních kaplanů ke zdravotní dokumentaci, na niž nebyl ani v církvích jednotný názor, zvolilo Ministerstvo zdravotnictví řešení v souladu s platnou legislativou: nemocniční kaplani nemají přístup do zdravotnické dokumentace, ani obecné právo znát diagnózu pacienta – tu pouze s jeho souhlasem, jak to platí pro všechny ostatní osoby.

Z našeho hlediska bychom pouze uvítali výraznější vyjádření toho, že nemocniční kaplan není osobou stojící mimo personál poskytující zdravotní péči, ale že je integrální součástí multidisciplinárního týmu poskytujícího zdravotní péči.

6. Závěr

Praktická zkušenost s poskytováním duchovní a pastorační péče ve zdravotnictví si (obdobně jako dříve v armádě a ve vězeňství) vyžádala stanovit podrobnější normativní podmínky pro její poskytování, neboť dosud v českém právním řádu bylo pouze obecně zakotveno právo na poskytování této služby jak z hlediska náboženských společenství jako jejích poskytovatelů, tak z hlediska pacientů jako jejích příjemců. Stanovení detailnější normativy naráželo také na tu obtíž, že na rozdíl od armády a vězeňství není poskytování zdravotních služeb řešeno centralisticky a direktivním způsobem. Také na mezicírkevní rovině došlo v České republice k zásadní shodě poměrně pozdě: dohodou mezi Českou biskupskou konferencí a Ekumenickou radou církví v České republice roku 2006, přičemž si praxe vynutila rozsáhlou změnu této dohody dodatkem podepsaným na konci roku 2011.

Vypracování podrobnější normativy si tak vyžádalo delší čas a více zkušeností a k jeho poměrně pozdní realizaci přispěly zvraty na politické scéně, jmenovitě pád vlády Petra Nečase v roce 2013. V návaznosti na zákonné zakotvení práva na poskytování a přijímání duchovní péče ve zdravotnictví byla podrobnější normativa stanovena cestou metodického pokynu Ministerstva zdravotnictví, což přesně vzato není obecně závazný právní předpis a má spíše doporučující charakter, nicméně je to nástroj běžně používaný pro regulaci poskytování zdravotních služeb ze strany ministerstva, čímž je jeho promulgace právně i fakticky významná.

Vydání metodického pokynu o duchovní péči ve zdravotnických zařízeních lůžkové péče poskytovatelů zdravotních služeb z 13. dubna 2017 představuje rozhodně významný pokrok v poskytování holistické zdravotní péče a v potřebné regulaci duchovní péče ve zdravotnictví, a to navzdory všem kritickým vyjádřením obsaženým v tomto příspěvku. Jako první dokument tohoto obsahu bude jistě potřebovat časem upřesnění a doplnění, a proto je zcela náležité, že samo Ministerstvo zdravotnictví v metodickém pokynu k tomu zřizuje pracovní nástroj: Radu pro duchovní péči ve zdravotnictví, v níž jsou zástupci ministerstva, poskytovatelů zdravotní péče i církví.

Popravdě musíme hodnotit snahu ministerstva i vydaný metodický pokyn velmi kladně a vyjádřit přitom naději na konsensuální pokračování v dalším rozvoji tohoto nezanedbatelného aspektu celistvé zdravotní péče.

Resumé

Článek se zabývá metodickým pokynem o duchovní péči ve zdravotnických zařízeních lůžkové péče poskytovatelů zdravotních služeb z 13. dubna 2017, vydaným Ministerstvem zdravotnictví. Autor shrnuje vývoj snah o právní úpravu a analyzuje východiska textu metodického pokynu. Dále se zabývá postavením a chápáním duchovní péče ve zdravotnictví, jejím organizačním zajištěním a jejími hlavními poskytovateli: nemocničními kaplany. Vydání metodického pokynu představuje významný pokrok v poskytování holistické zdravotní péče a v potřebné regulaci duchovní péče ve zdravotnictví v České republice, byť bude jistě časem potřebovat upřesnění a doplnění.

Summary

On the Guideline on Spiritual Care of the Ministry of Health

The article deals with the Guideline on Spiritual Care in Bedside Medical Facilities of Medical Service Providers from 13th April 2017 issued by the Ministry of Health of the Czech Republic. The author summarizes the development of regulatory efforts and analyses the foundations of the text of the guideline. He then focuses on the status and understanding of spiritual care in health care, its organizational provisions and its main providers: hospital chaplains. The issuing of the guideline represents significant progress in the provision of holistic health care and in the necessary regulation of spiritual care in the health care sector in the Czech Republic, although it will certainly need some specification and completion sooner or later.

Zusammenfassung

Zur methodischen Instruktion des Gesundheitsministeriums über die Seelsorge

Artikel befasst sich mit der am 13. April 2017 vom Gesundheitsministerium erlassenen methodischen Instruktion betreffend die Seelsorge in stationären Gesundheitseinrichtungen, die an die Gesundheitsdienstleister gerichtet wird. Autor fasst die Entwicklung der Idee, eine rechtliche Regelung dieser Art der Seelsorge einzuführen, zusammen und analysiert die Ausgangspunkte der Instruktion. Ferner befasst er sich mit dem Begreifen der Seelsorge im Gesundheitswesen, deren organisationalen Gewährleistung und mit deren Hauptanbieter, d. h. den Krankenhauskaplänen. Der Erlass dieser Instruktion stellt einen wesentlichen Fortschritt im Bereich der holistischen Gesundheitspflege als auch der notwendigen Regelung der Seelsorge im Gesundheitswesen in der Tschechischen Republik dar, obwohl bestimmte Präzisierungen und Ergänzungen notwendig werden.

Riassunto

All'istruzione metodica del Ministero della Sanità sulla cura pastorale

L'articolo si occupa dell'istruzione metodica sulla cura pastorale negli reparti di degenza di stabilimenti sanitari gestiti da fornitori di servizi sanitari, rilasciata dal Ministero della Sanità. L'autore riassume uno sviluppo di tentativi di una regolamentazione normativa analizzando punti di partenza del testo legislativo. Poi si occupa della posizione e della concezione della cura pastorale nella sanità, la sua rassicurazione organizzativa ed i suoi maggiori fornitori – cappellani sanitari. Il rilascio dell'istruzione metodica rappresenta uno sviluppo notevole nel rifornimento della cura sanitaria olistica e nella regolazione necessaria della cura pastorale nel settore sanitario della Repubblica Ceca, sebbene questo necessiti diventare più preciso ed aggiornato in futuro.

Klíčová slova: zdravotnictví, Ministerstvo zdravotnictví, metodický pokyn, pastorační péče, lůžková zdravotnická zařízení, nemocniční kaplanství, církve a náboženské společnosti, Česká biskupská konference, Ekumenická rada církví, profesní asociace

Keywords: health care, Ministry of Health, guideline, pastoral care, bedside medical facilities, health chaplaincy, churches and religious societies, Czech Bishops' Conference, Ecumenical Council of Churches, professional associations

Autor

Doc. lic. Damián Němec, dr, OP, narozen 18. června 1960 v Boskovicích, je vedoucím Katedry církevních dějin a církevního práva na Cyrilometodějské teologické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Současně vyučuje církevní a konfesní právo již řadu let na právnické fakultě téže univerzity. Je absolventem olomoucké teologické fakulty (1991). Licenciát a doktorát teologie získal na Papežské teologické fakultě ve Vratislavi v oboru kanonického práva. V roce 2008 se na Cyrilometodějské teologické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci habilitoval. Je členem vedení Společnosti pro církevní právo, předsedou její olomoucké místní skupiny a členem výboru Katolické asociace nemocničních kaplanů.

Associate Professor lic. Damián Němec, dr, OP, born on 18th June 1960 in Boskovice, is the chairman of the Department of Church History and Church Law at the Sts. Cyril and Methodius School of Theology of Palacký University in Olomouc. He has taught church law and religion law at the School of Law of the same university for several years. He graduated from the School of Theology in Olomouc (1991) and obtained his licentiate and doctorate of theology in the field of canon law at the Pontifical School of Theology in Wrocław. He obtained the degree of the Associate Professor in 2008 at the Sts. Cyril and Methodius School of Theology of Palacký University in Olomouc. He is a member of the administration of the Church Law Society, president of its Olomouc local group and a member of the Catholic Association of Hospital Chaplains committee.

Univ.-Doz. lic. Damián Němec, dr, OP, geboren am 18. Juni 1960 in Boskovice, leitet den Lehrstuhl der Kirchengeschichte und Kirchenrechtes an der Kyrill- und Methodschen Theologischen Fakultät der Palacký Universität in Olmütz. Gleichzeitig lehrt er Kirchenrecht und Religionsrecht an der Juristischen Fakultät derselben Universität. Lizentiat und Doktortitel erwarb er an der Päpstlichen theologischen Fakultät in Breslau (Wrocław) im Bereich des kanonischen Rechts. In 2008 folgte seine Habilitation an der Kyrill- und Methodschen Theologischen Fakultät der Palacký Universität in Olmütz. Er ist Mitglied der Leitung der Gesellschaft für Kirchenrecht und der Vorsitzende ihrer Olmützer Gruppe als auch Mitglied des Ausschusses der Katholischen Vereinigung der Krankenhauskapläne.

Professore lic. Damián Němec, dr, OP, nato il 18 giugno 1960 a Boskovice, cattedratico della cattedra di storia e di diritto canonico della Facoltà Teologica dei Santi Cirillo e Metodio della Università di Palacký a Olomouc. Attualmente insegna il diritto canonico ed ecclesiastico alla Facoltà di Giurisprudenza della stessa università. Si è laureato alla facoltà di teologia a Olomouc (1991). Il licenziato e il dottorato in teologia ha ottenuto alla Pontificia Facoltà Teologica a Wrocław in materia di diritto canonico. Nel 2008 si è abilitato

alla Facoltà Teologica dei Santi Cirillo e Metodio della Università di Palacký a Olomouc. Fa parte della direzione della Società per il diritto canonico ed è presidente della sua filiale a Olomouc. E' membro del comitato dell'Associazione cattolica di cappellani sanitari.

doc. lic. Damián Němec, dr
Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta
Katedra církevních dějin a církevního práva
Univerzitní 22
771 11 Olomouc

e-mail: damian.nemec@upol.cz

Privilegium Arnošta z Pardubic z roku 1357 pro klášter Panny Marie v Kladsku

Pavel Otmar Krafl

Tento článek byl zpracován v rámci projektu GA ČR č. 17-16153S *RBMV X. Listiny a listy východočeských archivů z doby Václava IV.*

Řeholní kanovníci sv. Augustina náleželi do nepočetné skupiny řádů, které nebyly exemptní a byly podřízeny jurisdikci diecézního biskupa.[1] Mezi významné fundace pražského arcibiskupa Arnošta z Pardubic se řadí klášter jmenovaného řádu v Kladsku. Arnošt z Pardubic jej založil v roce 1350, zasvěcen byl Panně Marii.[2] O sedm let později, roku 1357, vydal Arnošt z Pardubic ve prospěch kladského konventu listinu, kterou převádí svou jurisdikci nad členy konventu na probošta a převora kláštera.

Text listiny je dochován v originále a ve dvou inzertech. Originál listiny se nachází ve farním archivu v Kladsku, kde jsou uloženy písemnosti někdejší kanonie Panny Marie.[3] Pražský arcibiskup Olbram ze Škvorce vydal dne 22. července 1399 konfirmaci listiny

[1] Přehledy výzkumů řádu viz KRAFL, Pavel, *Výzkumy středověkých dějin středoevropských klášterů řeholních kanovníků sv. Augustina*, in: Acta Universitatis Reginaehradecensis – Facultas Paedagogica-Humanistica č. 1/2008, Hradec Králové, s. 171–182; KRAFL, Pavel, *„Debemus caritatis operibus ferventer intendere.*“, Výzkumy dějin řeholních kanovníků sv. Augustina v Čechách a na Moravě období středověku za uplynulá desetiletí, in: Časopis Matice moravské č. 1/2009, Brno, s. 147–169; v aktualizované podobě KRAFL, Pavel Otmar, *Ecclesia in Glacz frequencius a Christi fidelibus visitetur*, Kapitoly z dějin kladské kanonie v době předhusitské, Brno, 2015, s. 13–63.

[2] HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Arnošt z Pardubic*, Arcibiskup, zakladatel, rádce, Praha, 2008, s. 66; KRAFL, Pavel, *„Pro nostrorum ac parentum nostrorum redemptione.“*, Založení kladského kláštera řeholních kanovníků, in: ODRZYWOLSKA-KIDAWA, Anna (ed.), *Klio viae et invia*, Opuscula Marco Cetwiński dedicata, Warszawa, 2010, s. 602; KRAFL, Pavel Otmar, *Ecclesia in Glacz frequencius a Christi fidelibus visitetur*, s. 67.

[3] Farní archiv Kladsko (dále „FAK“), sign. A 2 e; VOLKMER, Franz, HOHAUS, Wilhelm (eds.), *Geschichtsquellen der Grafschaft Glatz* (dále „GG“) I, Habelschwerdt, 1883, s. 157–159 (edice);

Arnošta z Pardubic, přičemž je přítomen inzert konfirmované listiny.[4] A posléze pražský arcibiskup Konrád z Vechty dne 26. září 1417 konfirmoval listinu Olbrama ze Škvorce a podává její znění (včetně inzertu Arnoštovy listiny).[5]

Na listině Arnošta z Pardubic na první pohled upoutá absence denního data, písař nedokončil datovací formuli.[6] Znění umožňuje dvojí výklad: neznámého dne roku 1357 nebo sedmého dne neznámého měsíce roku 1350. Případné předání jurisdikce roku 1350 by mělo logickou souvislost se založením kláštera téhož roku.[7] Franz Volkmer a Wilhelm Hohaus, Bertold Bretholz a Bedřich Mendl, editoři citovaných edicí, uvádějí vročení 1357.[8] V inzertu z konfirmace sepsané roku 1399 je římská číslovka VII v datovací formuli rozvedena slovem s maskulinní koncovkou,[9] písař ji tedy jednoznačně interpretuje jako součást vročení.[10]

Konfirmace vznikla s odstupem více než čtyř desetiletí, tedy přibližně po dvou generacích. Sepsána byla zřejmě toliko po předložení originálu listiny – z potvrzení arcibiskupa Olbrama nevyplývá, že by byla konfrontována s předpokládanými registry z biskupské kanceláře. Ostatně konfirmace byla vydána nikoliv v Praze, ale v Roudnici nad Labem. Oboje relativizuje význam zde obsažené datovací formule jako důkazu.

Inzert Arnoštovy listiny z konfirmace Konráda z Vechty má datování v podobě „M^{o} CCC^{o} LXVII°“. Slovo „die“ je vypuštěno.[11] Zatímco inzert z konfirmace Olbrama ze Škvorce je opsán podle originálu s maximální pečlivostí, u inzertu z konfirmace Konráda z Vechty je patrná nedbalost písaře, která se projevuje četnými odchylkami od předlohy, ať už se jedná o přehozený slovosled, vypuštění

BREDTHOLZ, Bertold (ed.), GG VI/3, Glatz, 1928, s. 10, č. 44 (regest); MENDL, Bedřich (ed.), *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae* (dále „RBM“) VI/3, Pragae, 1954, s. 408, č. 716 (regest).

4 FAK, sign. A 2 g; GG I, s. 295 (regest); GG VI/3, s. 20, č. 107 (regest).

5 FAK, sign. A 2 n; VOLKMER, Franz, HOHAUS, Wilhelm (eds.), GG II, Habelschwerdt, 1888, s. 90 (regest); GG VI/3, s. 32, č. 163.

6 „Actum et datum Prage anno Domini millesimo trecentesimo quinquagesimo VII die…“, in: FAK, sign. A 2 e.

7 Zakládací listinu Arnošt, Smil a Vilém z Pardubic vydali 23. října 1350, in: GG I, s. 116–119.

8 GG I, s. 157; GG VI/3, s. 10, č. 44; RBM VI/3, s. 408, č. 716.

9 „millesimo trecentesimo quinquagesimo septimo die“, in: FAK, sign. A 2 g.

10 Slovo *dies* je v daném období používáno jako femininum.

11 FAK, sign. A 2 n.

či naopak přidání slova, zdvojení slova, záměnu slova či změnu gramatického tvaru.[12]

Řešení nakonec poskytnou další listiny Arnošta z Pardubic vydané roku 1350. Arcibiskup toho roku používá v datovacích formulích slovní spojení „jubilejní rok“,[13] které jednoznačně odliší písemnosti z daného roku od listin z jiných let. Příkladem může být samotné zakládací privilegium kladského kláštera z 23. října 1350,[14] dále např. listiny z 23. června, 30. června, 10. července či 12. srpna téhož roku.[15] Rozbor uzavřeme s tím, že přiřazení listiny k roku 1357 je správné.

Pražský arcibiskup Arnošt z Pardubic v listině předává proboštovi kláštera svou biskupskou jurisdikci nad členy konventu a konvrši v oblasti absolucí a dispenzací v menších, středních a větších případech. Převor získal pravomoc vůči proboštovi. Zmíněno je oprávnění vydávat závazná rozhodnutí, exkomunikovat, suspendovat, vyhlašovat interdikt, činit osobní omezení, uvěznit a dispenzovat v iregularitách vzniklých dříve či v budoucnosti. Získali též pravomoc udělovat absoluci od hříchů a od exkomunikace, suspenze a interdiktu, které byly jimi samotnými (tedy proboštem a převorem) či ze zákona vyhlášeny.

Jurisdikci arcibiskup předává, aniž by si pro sebe či své nástupce cokoliv z řádné pravomoci ohledně osob kladského kláštera vyhradil. Ovšem zdůrazňuje, že může na probošta, kapituláry a konvrše uvalit kanonickou sankci. K tomuto postupu není třeba formální apelace – jak Arnošt z Pardubic uvádí – postačí pouhá stížnost; na základě privilegia měl pražský arcibiskup každé takové stížnosti věnovat pozornost. Veškeré dispenzace, absoluce a procesy vedené proboštem nebo převorem v rozporu se zákonem nebo jinak než stanovuje právo, prohlašuje předem za neplatné a anuluje je; stejně mají postupovat i jeho nástupci v arcibiskupském úřadě. Na osobu, která by provedla dispenzaci, absoluci nebo vedla proces v rozporu s kanonickým právem, má být arcibiskupem uvalen trest.

Závěrem lze poznamenat, že listina je v prostředí klášterů řeholních kanovníků sv. Augustina v Čechách a na Moravě ojedinělá. Nemáme doklady o tom, zda i jiným konventům téhož řádu bylo vystaveno podobné privilegium, můžeme je toliko

[12] Viz poznámkový aparát připravované edice.

[13] „Annus iubileus“.

[14] „Datum Prage anno Domini millesimo trecentesimo quinquagesimo iubileo“, in: GG I, s. 118.

[15] ZACHOVÁ, Jana (ed.), RBM V/3, Dolní Břežany, 2000, s. 458, č. 887; s. 460, č. 890; s. 465, č. 895; s. 489, č. 909.

předpokládat. Přinejmenším u roudnického konventu, který měl dominantní postavení mezi ostatními, lze očekávat postoupení biskupské jurisdikce nad členy konventu proboštovi. Samy konfirmace privilegia z roku 1357 naznačují význam, jaký mu byl přisuzován současníky – představenými konventu, a to zejména s ohledem na právní postavení probošta a převora. Druhý důvod, který mohl vést k opakované konfirmaci právě této listiny, lze hledat v neúplné datovací formuli originálu, která se potenciálně mohla stát záminkou pro zpochybnění důvěryhodnosti dokumentu.

Resumé

Řeholní kanovníci sv. Augustina náleželi do nepočetné skupiny řádů, které byly podřízeny jurisdikci diecézního biskupa. Roku 1350 pražský arcibiskup Arnošt z Pardubic založil klášter jmenovaného řádu v Kladsku. O sedm let později, roku 1357, Arnošt z Pardubic vydal ve prospěch kladského konventu listinu, kterou převádí svou jurisdikci nad členy konventu na probošta kláštera. Text listiny je dochován v originále, listina byla dvakrát konfirmována (1399, 1417). Originál listiny i konfirmace se nachází ve farním archivu v Kladsku, kde jsou uloženy písemnosti někdejší kanonie. Autor ve stati podává rozbor datování listiny a popis ustanovení.

Summary

Privilege of Arnošt of Pardubice from 1357 for Virgin Mary Monastery in Kłodzko

The Canons Regular of Saint Augustine belonged to a small group of orders that were subordinate to the jurisdiction of the diocesan bishop. The Archbishop of Prague Arnošt of Pardubice established a monastery of the above-mentioned order in Kłodzko in 1350. Seven years later, in 1357, Arnošt of Pardubice issued a charter in favour of the convent in Kłodzko, which transferred the jurisdiction of the archbishop over the members of the convent to the provost of the monastery. The text of the charter is preserved in the original, and the document was confirmed twice (1399, 1417). The original charter as well as its confirmations are preserved in the parish archive in Kłodzko, where documents of the former canonry have been deposited. In the article, the author presents an analysis of the dating of the charter and a description of its provisions.

Zusammenfassung

Privileg von Ernst von Pardubitz aus dem Jahre 1357 zugunsten des Klosters Mons Mariae in Glatz

Augustiner-Chorherren gehörten zu den wenigen Orden, die der Jurisdiktion des Diözesanbischofs unterstellt wurden. In 1350 gründete Prager Erzbischof Ernst von Pardubitz den obengenannten Kloster in Glatz. Sieben Jahre später, in 1357, erlass er zugunsten des Glatzer Stifts eine Urkunde, womit seine Jurisdiktion über die Konventsmitglieder auf den Propst des Stifts übertragen wurde. Der Text der Urkunde, deren Original sich erhielt, wurde zweimal bestätigt (1399, 1417). Original der Urkunde und deren Bestätigung befinden sich im Pfarrarchiv in Glatz (Kłodzko), wo auch das Schrifttum der damaligen Kanonie zu finden ist. In seinem Beitrag analysiert der Autor die Datierung der Urkunde und beschreibt ihre Bestimmungen.

Riassunto

Il privilegio di Arnošt da Pardubice del 1357 per il chiostro della Beata Maria Vergine a Kłodzko

I canonici regolari di Sant'Agostino appartenevano a pochi ordini religiosi sottomessi alla giurisdizione del vescovo diocesano. Nel 1350 Arnošt da Pardubice, arcivescovo di Praga, fondò il chiostro di questo ordine, situato a Kłodzko. Sette anni dopo, nel 1357 emise un rescritto con il quale trasferì la sua giurisdizione al preposito del chiostro. Il testo del rescritto si mantenne nell'originale e fu confermato due volte (1399, 1417). L'originale del rescritto si può trovare nell'archivio parrocchiale a Kłodzko dove sono conservati i documenti dell'allora canonia. L'autore dell'articolo presenta un analisi della datazione del documento e la descrizione delle sue disposizioni.

Klíčová slova: řeholní kanovníci sv. Augustina, kanonie, Čechy, Kladsko, listina, středověk, jurisdikce, probošt, převor

Keywords: Canons Regular of St. Augustine, canonry, Bohemia, Kłodzko, document, Middle Ages, jurisdiction, provost, prior

Autor

Doc. PhDr. Pavel Otmar Krafl, Dr., je vědecký pracovník Historického ústavu Akademie věd České republiky se zaměřením na dějiny středověku. Je autorem či editorem čtrnácti knižních publikací (monografie, pramenné edice, kolektivní monografie, sborníky, skripta) s recenzními ohlasy v Německu, Polsku, Belgii, USA, Austrálii, Itálii, Francii, Slovinsku a na Slovensku. Publikoval např. monografii Synody a statuta olomoucké diecéze období středověku *(2014, 2. vydání) a* Polské provinciální synody 13.–15. století *(2016), editoval dále první český sborník k dějinám církevního práva* Sacri canones servandi sunt*, Ius canonicum et status ecclesiae saeculis XIII–XV (2008). Na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně vede mj. předmět Středověké církevní právo v Čechách a na Moravě.*

Associate Professor PhDr. Pavel Otmar Krafl, Dr., is a scientific researcher at the Institute of History of the Czech Academy of Sciences who specializes in medieval history. He is the author or editor of 14 publications (monographs, source editions, collective monographs, collections, textbooks) reviewed in Germany, Poland, Belgium, the USA, Australia, Italy, France, Slovenia and Slovakia. For instance, he published the monographs Synods and Constitutions of the Archdiocese of Olomouc in the Middle Ages *(2014, 2nd edition) and* Polish Provincial Synods from the 13th to 15th Century *(2016), and edited the first Czech collection concerning canon law history* Sacri canones servandi sunt*, Ius canonicum et status ecclesiae saeculis XIII–XV (2008). Besides other things, he teaches the subject of medieval church law in Bohemia and Moravia at the School of Arts of Masaryk University in Brno.*

Univ.-Doz. PhDr. Pavel Otmar Krafl, Dr., ist als Wissenschaftler im Historischen Institut der Akademie der Wissenschaften der Tschechischen Republik tätig. Er ist Autor oder Editor von 14 Werken (Monographien, Quelleneditionen, kollektive Monographien, Sammelwerke, Skripten) mit Rezensionen aus Deutschland, Polen, Belgien, Vereinigten Staaten, Australien, Italien, Frankreich, Slowenien und aus der Slowakei. Er ist Autor der Monographien Synoden und Statuten der Olmützer Diözese im Mittelalter *(2014, 2. Ausgabe) und* Polnische Provinzialsynoden im 13.–15. Jahrhundert *(2016), und Editor des ersten tschechischen Sammelbandes der Geschichte des Kirchenrechts* Sacri canones servandi sunt*, Ius canonicum et status ecclesiae saeculis XIII–XV (2008). Er leitet an der Philosophischen Fakultät der Masaryk Universität in Brünn u. A. das Fach Mittelalterliches Kirchenrecht in Böhmen und in Mähren.*

Professore PhDr. Pavel Otmar Krafl, Dr., è scienziato dell'Istituto di storia dell'Accademia delle Scienze della Repubblica Ceca che si specializza nella storia medievale. E' autore o editore di quattordici pubblicazioni (monografie, edizioni di fonti, monografie collettive, antologie, dispense) con critiche in Germania, Polonia, nel Belgio e negli Stati Uniti, in Australia, Italia, Francia, Slovenia e Slovacchia. Ha pubblicato per es. la monografia Gli sinodi e statuti della diocesi di Olomouc nel periodo medievale *(2014, 2ª edizione) e* Gli sinodi provinciali polacchi tra sec XIII–XV *(2016), ha editato anche la prima antologia ceca della storia di diritto canonico* Sacri canones servandi sunt*, Ius canonicum et status ecclesiae saeculis XIII–XV (2008). Alla Facoltà delle Lettere della Università Masarykiana a Brno guida il corso Il diritto canonico medievale in Boemia e Moravia.*

doc. PhDr. Pavel Otmar Krafl, Dr.
Historický ústav Akademie věd České republiky
Veveří 97
602 00 Brno

e-mail: krafl@seznam.cz

Ze 77. večera Společnosti pro církevní právo, který se konal dne 7. června 2017 v barokním refektáři dominikánského kláštera sv. Jiljí v Praze. Dr. Hedvika Kuchařová představuje knihu *Záhady kolem sňatku Anny Kateřiny Šporkové*, kterou napsala ve spolupráci s prof. Antonínem Ignácem Hrdinou.

From the 77th Church Law Society Evening Event which took place on 7th June 2017 at the baroque refectory of the Dominican priory of St. Giles in Prague. Dr. Hedvika Kuchařová introduces the book *Záhady kolem sňatku Anny Kateřiny Šporkové* (Mysteries Concerning the Marriage of Anne Katherine Špork), which was written in cooperation with Prof. Antonín Ignác Hrdina.

Foto Antonín Krč

Udělování svátosti pomazání nemocných po Druhém vatikánském koncilu

Petr Kubant

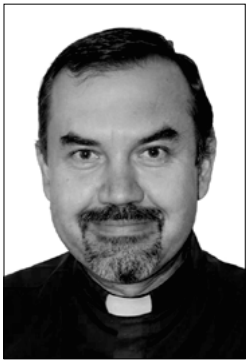

„Radost a naděje, smutek a úzkost lidí naší doby, zvláště chudých a všech, kteří nějak trpí, je i radostí a nadějí, smutkem a úzkostí Kristových učedníků, a není nic opravdu lidského, co by nenašlo v jejich srdci odezvu," stojí v pastorální konstituci o církvi v dnešním světě *Gaudium et spes*.[1] „Úzkost a smutek" jistě patří k lidskému životu v jeho průběhu i závěru. Zvláště obtížné a těžké jsou pro člověka chvíle nemoci a konce jeho života – umírání. A to nejen pro člověka, který se v takové situaci nachází, ale i pro jeho blízké, jichž se jeho nemoc a smrt dotýkají neméně bolestně.

Zvláštní svátostí, kterou církev s láskou slouží nemocným, je pomazání nemocných. Katecheze na téma uzdravování prostřednictvím této svátosti a pastorace nemocných duchovními pastýři jsou v katolické církvi v České republice stále málo rozvinuty. V Božím lidu stále přežívá strach z přijetí této svátosti a odkládání jejího přijetí. Lidově je chápána jako „vyškrtnutí člověka ze světa živých". Rovněž pastorační možnosti, které Druhý vatikánský koncil nabídl při udělování této svátosti, zůstávají často opomíjeny. Pro pastýře duší však platí a má platit: sloužím církvi tím, že správně dělám to, co dělat mám a co si církev přeje.

[1] *Gaudium et spes*, 1.

1. Vývoj chápání významu svátosti pomazání nemocných

Církev je ve své praxi stále vedena Duchem Svatým.[2] Druhý vatikánský koncil měl díky pokroku moderního bádání k dispozici historické prameny, které postrádal Tridentský koncil, a mohl tedy provést daleko účinněji návrat *ad fontes*.

1.1 Starokřesťanské období

Text z listu Jakubova bývá nejčastěji uváděn jako biblický základ pro ustanovení a vysluhování svátosti pomazání nemocných: „Je někdo z vás nemocen? Ať zavolá starší církve, ti ať se nad ním modlí a potírají ho olejem ve jménu Páně. Modlitba víry zachrání nemocného, Pán jej pozdvihne, a dopustil-li se hříchů, bude mu odpuštěno.“[3]

Vysluhovatelé této svátosti byli v nejranějším období církve biskupové (*episkopoi*), kněží (*presbyteroi*) i jáhnové (*diakonoi*). Byl kladen důraz na požehnání oleje biskupem: v tomto požehnání byla spatřována „svátostnost“ pomazání nemocných. Můžeme dokonce pozorovat praxi, že požehnaný olej si věřící (laici) brali domů a používali ho k pomazání sebe samotných i jiných v jejich nemoci. Toto pomazání spolu s modlitbou chápali jako božskou pomoc k uzdravení nemocného. Vidíme tedy, že udělovatelem svátosti mohli být i laici – což je vzhledem k dnešnímu chápání velmi široké pojetí. Požehnaný olej byl dokonce nemocnými užíván jako lék nejen k zevnímu pomazání, ale i k vnitřnímu užití.

1.2 Středověk a scholastická teologie

Od 7. století začíná na křesťanském Západě v liturgických knihách, např. v Gelasiánském a Gregoriánském sakramentáři, převládat důraz na požehnání oleje (víc než na vlastní pomazání) a pomazání se stává součástí předsmrtného pokání a dokonalého očištění člověka před odchodem na věčnost. Smysly člověka se pomazávají olejem ne proto, aby byly uzdraveny, ale proto, že jimi byly spáchány hříchy – tedy aby byly očištěny.[4] Přibližně do 12. století se svátost nazývala *svatý olej*, *olej nemocných*, *pomazání posvěceným olejem*, *svaté Boží pomazání*, *pomazání nemocných*.[5]

---

[2] J 14, 26; J 16, 12–15.

[3] Jk 5, 14–15.

[4] IVAN, Jozef, *Sviatosť pomazania chorých v kánonickej normatíve Katolíckej cirkvi*, Michalovce, 2009, s. 43.

[5] Tamtéž, s. 44.

Středověk obecně přinesl nový pohled na svátosti. Pomazání nemocných se stále více chápe jako pomazání „k šťastné smrti“, spojuje se s udělením viatika a udělení se posouvá až do okamžiků těsně před smrtí člověka. Svátostný úkon se už nespatřuje v posvěcení oleje biskupem, a proto je zakázáno, aby pomazání udělovali laici. Někteří teologové se domnívali, že pomazání nemocných lze udělit výlučně jen jednou v životě, což posílilo snahu posunout pomazání do okamžiků umírání člověka, těsně před jistou smrtí. Toto mínění však zavrhli sv. Tomáš Akvinský i sv. Bonaventura.

Středověká teologie ve 13. století vtiskuje této svátosti výrazně eschatologický charakter. Je to patrné v disputacích Petra Lombardského, Alberta Velikého, Jana Dunse Scota. Sv. Tomáš Akvinský tuto svátost nazývá *poslední pomazání*, čímž se předznamenává vývoj chápání této svátosti na mnoho století – prakticky až do Druhého vatikánského koncilu.

Název *poslední pomazání* přejal Florentský koncil v bule pro Armény (1439). Tento koncil se snažil dosáhnout opětovného sjednocení východních církví s církví latinskou. Z názvu *poslední pomazání* je zřejmé, že ve středověkém myšlení a teologii byla hodina smrti člověka chápána jako vrchol lidské existence a definitivní rozhodnutí se pro Boha. Pochopíme tak potřebu posvětit tento okamžik speciální svátostí umírajících, která dokonale očišťuje člověka od hříchů a uschopňuje ho k šťastnému přechodu do věčnosti. Svátost pomazání nemocných přestává být vnímána jako lék k uzdravení, stává se spíše „svátostí šťastné smrti“.

1.3 Tridentský koncil (1545–1563)

Tridentský koncil usiloval o vyjádření dogmatu a svátostné praxe církve jakožto jasné katolické vymezení proti protestantské reformaci. Podle názoru Martina Luthera totiž pomazání nemocných není žádnou svátostí ustanovenou Kristem.[6] V Apologii Augsburského vyznání (1531) se píše: „Biřmování a poslední pomazání jsou *skutky a obřady* přijaté od Otců. Ani církev je však nepovažuje za nezbytně nutné k spasení, poněvadž nebyly ustanoveny z Božího rozkazu. Je tedy užitečné rozlišovat mezi těmito obřady a výše popsanými svátostmi, které za sebou mají výslovný Boží rozkaz a jasný slib Boží milosti.“[7]

---

[6] LUTHER, Martin, *O svobodě křesťanské / Babylonské zajetí*, Praha, 1935, s. 394 a násl.

[7] *Kniha svornosti*, Symbolické, čili, vyznavačské spisy evangelických církví augsburské konfese, Praha, 2006, s. 197.

Jan Kalvín pomazání nemocných pojímá jako svátost zdánlivou. Podle něho se jedná o dar uzdravování nemocných v prvotní církvi, jímž už pozdější církev nedisponuje: „Arci, Pán stojí ku pomoci svým věrným po všecky věky a kdykoliv je potřebí, léčí jejich choroby stejně tak jako kdysi; avšak tak zjevně již ony síly neprojevuje, aniž rozděluje zázraky skrze ruce apoštolů.“[8]

Z textů dokumentů Tridentského koncilu vyplývá následující:

– Učení o svátosti posledního pomazání je spojeno s učením o svátosti pokání. Svátost posledního pomazání je totiž chápána jako dovršení celoživotního pokání. Člověk ve stavu umírání se touto svátostí „zaštiťuje“ a dává se mu posila v boji proti zlému duchu, který se snaží svými útoky překazit a zmařit jeho věčnou spásu.[9]
– Je definováno, že pomazání nemocných je pravá svátost, ustanovená samotným Pánem Ježíšem Kristem a deklarovaná sv. Jakubem.[10]
– Materií pro udělení svátosti je olej posvěcený biskupem. Svátostnou formou jsou slova: „Skrze toto svaté pomazání…“[11]
– Účinek svátosti pomazání nemocných přináší nemocnému (umírajícímu) Boží milost. Smývá provinění, působí odpuštění hříchů, pozvedá a posiluje duši nemocného, vzbuzuje velikou důvěru v Boží milosrdenství. Nemocný snáší lehčeji obtíže nemoci a bolesti, snáze odolává pokušení od ďábla; je-li to k spáse duše, působí tato svátost i tělesné uzdravení.[12]
– Udělovatelem svátosti je biskup a kněz.[13]
– Nejčastěji je pro tuto svátost užíváno označení *poslední pomazání* (unctio extrema). Svátost je určena nemocným, kteří se nacházejí v ohrožení života nebo na konci pozemského života. Koncil také užívá názvu *sacramentum exeuntium* (svátost odcházejících, umírajících).
– Jestliže se nemocní po přijetí tohoto pomazání uzdraví, mohou být opětovně posílněni podporou této svátosti, upadnou-li do jiného podobného nebezpečí života.

---

8 KALVÍN, Jan, *Instituce*, Učení křesťanského náboženství, Praha, 1951, s. 222–223.

9 *Dokumenty Tridentského koncilu*, přeložil Antonín Ignác Hrdina, Praha, 2015, s. 114 (14. zasedání, *Učení o svátosti posledního pomazání*, úvod).

10 Mk 16, 18; Jk 5, 14–15. Viz *Dokumenty Tridentského koncilu*, s. 115 (14. zasedání, *Učení o svátosti posledního pomazání*, hlava 1).

11 Tamtéž.

12 Tamtéž (14. zasedání, *Učení o svátosti posledního pomazání*, hlava 2).

13 Tamtéž, s. 116 (14. zasedání, *Učení o svátosti posledního pomazání*, hlava 3).

Je tedy možné opakovaně svátost udělit i přijmout, což předpokládá, že se tato svátost nemusí udělovat výslovně umírajícím nebo v okamžiku smrti. Udělovatelem této svátosti je biskup – jakožto nástupce apoštolů, mající plnost darů Ducha Svatého. Biskupovi také přísluší žehnat olej pro udělování této svátosti. Dalším udělovatelem je kněz platně biskupem vysvěcený.

Extrema unctio však otcové Tridentského koncilu nechápou v tom smyslu, že by se mělo toto pomazání udělovat *in extremis*, tedy v krajním nebezpečí smrti. Spíše vysvětlují název *poslední pomazání* jako „poslední v řadě", „poslední v počtu" svátostí, k jejichž udělování se používá olej – křest, biřmování, svěcení a (poslední z nich) pomazání nemocných.

Otcové Tridentského koncilu se chtěli přiblížit v chápání a teologii této svátosti pohledu a teologii prvotní církve a zvláště znění textu Jakubova listu, kde není řeč o umírajících, ale o nemocných. Proto odmítli vidět v této svátosti svátost (výlučně) umírajících.

Použití názvu *poslední pomazání* však v době po Tridentském koncilu převládlo a stalo se obecně užívaným, protože stále přežívaly akcenty středověké zbožnosti, která kladla velký důraz na „poslední věci člověka" a chvíle smrti byla nejdůležitější chvílí pozemského života a určovala celou věčnost. *Dies obitus est dies natalis.*[14]

V liturgických knihách, vydaných jako výsledek reformy Tridentského koncilu, jakož i v „potridentském" katechismu se uvádí svátost *posledního pomazání* nebo *svátost umírajících* jako součást konečného očišťování (pokání) člověka před odchodem na věčnost. Aspekt uzdravení od tělesné nemoci je uváděn „jen je-li to Boží vůle" a „jen prospěje-li to duši nemocného". Toto pojetí přetrvalo až do Druhého vatikánského koncilu a u mnohých (zvláště v lidové zbožnosti) přetrvává dodnes. To působí na psychiku člověka dosti negativně. Tato svátost je ze zřejmých důvodů nejvíce obávanou a často i odmítanou – stejně jako je vytěsňována smrt z mysli a života moderního člověka.

1.4 Kodex kanonického práva z roku 1917

Kodex obsahuje o svátosti pomazání nemocných následující:

– Bez výjimky používá název *poslední pomazání* (extremae unctionis sacramentum).
– Předpokládá způsob udělování svátosti podle platných a schválených liturgických knih, na které odkazuje (kán. 937).

[14] Den odchodu (ze světa) je dnem narození (pro nebe).

- Svátost posledního pomazání uděluje platně každý kněz a jedině kněz – samozřejmě také biskup jakožto nositel plnosti kněžství (kán. 938 § 1).
- Mezi udělovateli posledního pomazání má přednost farář místa, kde se nemocný nachází, a pokud uděluje svátost někdo jiný, žádá se souhlas faráře místa (kán. 938 § 2).
- Svátost se uděluje jen věřícímu, který dosáhl užívání rozumu, a pro nemoc nebo stáří se nalézá v nebezpečí smrti (kán. 940 § 1).
- Výslovně se stanoví, že v téže nemoci nelze udělení této svátosti opakovat. Leda v tom případě, že by se nemocný z nemoci uzdravil a upadl do dalšího nebezpečí života (kán. 940 § 2).
- Svátost posledního pomazání není chápána jako nezbytně nutný prostředek spásy, nicméně je doporučována (kán. 944).
- Materií svátosti je výhradně olivový olej posvěcený biskupem. Kněz musí mít k posvěcení oleje pro nemocné (*oleum infirmorum*) výslovné oprávnění od Apoštolského stolce (kán. 945).
- Počet a místa mazání jsou dána liturgickými knihami – řádně schválenými církví (kán. 947 § 1).
- Je stanoveno, že mazání beder nemocného se vždy vynechá (tedy se ruší), mazání nohou se vynechá, je-li k tomu spravedlivý důvod (kán. 947 § 2 a 3)
- V případě nebezpečí blízké smrti se použije mazání pouze jedno, nejlépe na čele, a zkrácená forma. Jestliže však nebezpečí smrti pomine, je stanovena povinnost, mazání na jednotlivých smyslech doplnit (kán. 947 § 1).
- Mazání se uděluje přímo rukou udělovatele, nějaký vhodný nástroj lze použít jen v případě vážné nutnosti (kán. 947 § 4).

2. Druhý vatikánský koncil a svátost pomazání nemocných

Z koncilních a pokoncilních textů vyplývá:

- Koncil důsledně používá název *svátost pomazání nemocných*.[15]
- Zdůrazňuje, že tato svátost je potřebná a důležitá nejen pro nemocného, který ji přijímá, ale i pro společenství celé církve. Starostlivost o nemocné je tedy záležitostí společenství celé církve.[16]

[15] *Sacrosanctum Concilium*, 73.

[16] *Lumen gentium*, 11.

– Svátost pomazání nemocných se má udělovat nikoli v krajním nebezpečí smrti, ale vhodná doba pro její přijetí je již tehdy, kdy nemocný začíná být pro svou nemoc či stáří v nebezpečí smrti.[17]
– Udělení svátosti lze opakovat, pokud se stav nemocného v téže nemoci zhorší, nebo pokud po uzdravení dojde k novému onemocnění.[18]
– Koncil doporučuje a ustanovuje, aby se zredukoval a přizpůsobil počet mazání nemocného a místa, na kterých je pomazáván. Rovněž modlitby, které pomazání provázejí, se mají přizpůsobit osobní situaci nemocného a stavu, ve kterém se nachází.[19]
– Koncil požaduje vytvoření nového souvislého obřadu, při kterém nemocný bude moci přijmout všechny tři svátosti, které patří k zaopatřování nemocných – tedy svátost smíření, svátost pomazání nemocných a viatikum.[20]

3. Udělování svátosti pomazání nemocných podle Kodexu kanonického práva z roku 1983

3.1 Svátostná materie a formule

K platnému udělení svátosti pomazání nemocných je třeba použít posvěceného oleje. Olej, posvěcený diecézním biskupem (kán. 999) v den Zeleného čtvrtku během mše při svěcení olejů (*Missa chrismatis*), má eklesiální význam, neboť je to diecézní biskup, kdo je hlavním správcem a udělovatelem Božích tajemství a také hlavním podporovatelem a strážcem liturgického života partikulární církve, která mu je svěřena (kán. 835 § 1). Díky tomu se specifickým způsobem udržuje církevní *communio* (společenství, jednota), k němuž jsou zavázáni všichni věřící (kán. 209), aby mohli mít účast na ovoci spasitelného umučení a zmrtvýchvstání Krista.

Tato praxe se však může za určitých zvláštních pastoračních a liturgických okolností stát problematickou. Zákonodárce proto dovoluje použít olej posvěcený jiným biskupem nežli vlastním diecézním nebo těmi, kdo jsou postaveni naroveň diecéznímu biskupovi (kán. 999, 1°). Druhou skupinou duchovních správců

[17] *Sacrosanctum Concilium*, 73.

[18] *Sacram Unctionem Infirmorum*, in: AAS 65 (1973), s. 9.

[19] *Sacrosanctum Concilium*, 75.

[20] *Sacrosanctum Concilium*, 74.

oprávněných k posvěcení oleje jsou kněží. Na rozdíl od právní úpravy obsažené v Kodexu kanonického práva z roku 1917 může dnes olej pro nemocné posvětit každý kněz, ale jedině v rámci obřadu udělování svátosti, tedy nikoli do zásoby pro jiné nemocné (kán. 999, 2°).

Možnost posvěcení oleje udělovatelem svátosti byla přejata z obřadů východních církví. Je jakousi paralelou svěcení křestní vody během obřadu udělování křtu. V rámci liturgické reformy byla zřetelná tendence k sloučení udělení svátosti a posvěcení materie k ní do jednoho obřadu. To je výslovně provedeno v obřadech udělování svátosti křtu. U svátosti pomazání nemocných nebyla tato zásada tak důsledně uplatněna, ale můžeme nalézt alespoň její stopu, a to v děkovné modlitbě nad olejem již posvěceným biskupem.

Při udělení svátosti udělovatel říká tato slova: „Skrze toto svaté pomazání ať ti Pán pro své milosrdenství pomůže milostí Ducha Svatého. *Odpověď: Amen.* Ať tě vysvobodí z hříchů, ať tě zachrání a posilní. *Odpověď: Amen.*“[21]

3.2 Způsob udělování svátosti pomazání nemocných

Liturgické předpisy týkající se počtu mazání a počtu míst na těle, která mají být pomazána, jsou po reformě Druhého vatikánského koncilu zjednodušeny a díky tomu i zbaveny pro současného člověka do očí bijícího „puntičkářství“, které v minulosti jakoby přebíjelo teologický a pastorační význam této svátosti.

Způsob udělování svátosti nemocných velmi podrobně upravuje a popisuje liturgická kniha *Obřady pomazání nemocných a péče o nemocné* (Ordo unctionis infirmorum eorumque pastoralis curae) papeže Pavla VI., a to v čl. 64 až 82.[22] Rozlišuje se zde *ritus ordinarius* a *ritus intra missam*. První způsob (*ordinarius*) je pro udělování svátosti pomazání nemocných v domě nemocného, nebo v nemocnici, pro jednoho nemocného nebo pro více nemocných.[23] Druhý způsob (*intra missam*) se používá při udělování svátosti pomazání nemocných při mši svaté – zvláště

[21] *Sacram Unctionem Infirmorum*, in: AAS 65 (1973), s. 8.

[22] Nejnovější a v současnosti oficiálně užívanou liturgickou knihou jsou *Obřady pomazání nemocných a péče o nemocné* vydané v roce 2002. Obsah je prakticky stejný jako u předchozího vydání z roku 1974, ale v tomto vydání jsou provedeny všechny úpravy a změny související s nabytím účinnosti Kodexu kanonického práva z roku 1983, vydáním Českého misálu a úpravou latinského překladu Písma svatého *Nova Vulgata*, Bibliorum Sacrorum Editio (1979).

[23] *Obřady pomazání nemocných a péče o nemocné*, 64–79.

při shromáždění více nemocných a věřících v kostele, nebo v domě nemocného – v tom případě se však vyžaduje souhlas ordináře.[24]

Je pastýřskou povinností udělovatele svátosti, aby se předem obeznámil se zdravotním stavem nemocného a jeho situací, jakož i se situací jeho příbuzných a ošetřujících, aby podle toho mohl uspořádat celý obřad, vybrat vhodná čtení z Písma svatého a modlitby. Pokud je to možné, měl by tak učinit spolu s nemocným nebo s jeho příbuznými a vysvětlit význam této svátosti.[25] Při výběru biblických čtení je třeba mít na zřeteli, že mají být pro nemocného i přítomné věřící „dobrou zvěstí", kterou přijmou jako Slovo Boží, k posílení víry, naděje, důvěry a lásky.

Udělovatel je povinen vykonat pomazání jako bezprostřední fyzický kontakt s tělem nemocného, tedy *vlastní rukou* na předepsaných místech. Jedině závažný důvod (*gravis ratio usus*) by vyžadoval použití nástroje (kán. 1000 § 2). Podle shodného výkladu autorů komentářů ke Kodexu kanonického práva z roku 1983 by takový vážný důvod nastal v případě, že by u udělovatele svátosti hrozilo nebezpečí nákazy a navíc by měl „extrémní odpor" k bezprostřednímu dotyku s nemocným. V takových případech je udělovatel povinen přijmout proti infekci všechna opatření, která používají lékaři a ošetřující zdravotnický personál.

Ovšem přehnaný strach a obavy při udělování této svátosti nejsou správné, poněvadž mohou ponižovat důstojnost člověka zasaženého utrpením, stářím nebo nacházejícího se v nebezpečí smrti. Církev učí, že světlo víry dává křesťanovi hlubší poznání tajemství utrpení a uschopňuje nás odvážně je překonávat. Církev rovněž povzbuzuje nemocné, aby nezapomínali, že jsou milováni Kristem, který vyhledával a uzdravoval nemocné, když ostatní je odvrhovali a utíkali před nimi. Trpící člověk je doprovázen také společenstvím věřících, kteří mu mají rovněž prokazovat pomoc.

3.3 Doba udělování svátosti nemocných

Konstituce Druhého vatikánského koncilu o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium* stanoví, že „pomazání nemocných není svátost jen pro ty, kdo se ocitli v krajním ohrožení života".[26] Zákonodárce tedy ustanovuje, aby tato svátost byla udělena „v příhodnou dobu", přičemž tento výraz specifikoval Kodex kanonického

[24] *Obřady pomazání nemocných a péče o nemocné*, 80–82.

[25] *Obřady pomazání nemocných a péče o nemocné*, 64.

[26] *Sacrosanctum Concilium*, 73.

práva z roku 1983. Osobou, které se uděluje svátost pomazání nemocných, je věřící, který dosáhl užívání rozumu a dostal se do nebezpečí života pro nemoc nebo stáří (kán. 1004 § 1). Z tohoto ustanovení vyplývá, že svátost pomazání nemocných nemá být do budoucna chápána jako svátost umírajících. Slouží spíše k uzdravení duše i těla, a proto je třeba udělovat tuto svátost včas!

Těmi, jichž se týká předpis tohoto kánonu, jsou duchovní pastýři a příbuzní nemocného. Duchovní pastýři jsou ze svého úřadu správci prostředků spásy – a proto je jejich odpovědnost zřejmá. Mezi „příbuzné" se počítají především ti, kteří jsou s nemocným pokrevně spřízněni a také jeho přátelé a ti, kdo vykonávají zdravotní péči (lékaři, ošetřující zdravotnický personál). Povinnost postarat se o udělení svátosti nemocnému ve vhodnou dobu (tj. včas) mají všichni jmenovaní z důvodu křesťanské lásky. Je vhodné, aby se těm, kdo pečují o nemocné, dostalo vhodným způsobem katecheze a poučení o významu této svátosti.

Ustanovení kán. 1001 výslovně neuvádí, že by o udělení svátosti měl povinnost žádat sám nemocný. Tato možnost však vyplývá z víry a příslušnosti k společenství církve, kdy každý pokřtěný má právo a povinnost prosit o udělení spásonosných a posvěcujících prostředků nabízených a udělovaných Bohem prostřednictvím církve a také je přijímat.

3.4 Udělovatel svátosti pomazání nemocných

Udělovatelem svátosti pomazání nemocných je „každý kněz a jedině kněz". Citované ustanovení kán. 1003 § 1 Kodexu kanonického práva z roku 1983 výslovně vylučuje možnost udělení svátosti pomazání nemocných jáhnem, jak to při redakci textu kodexu prosazovali představitelé partikulárních církví ve Spojených státech amerických, Spolkové republice Německo a jiných zemích.

Obřady pomazání nemocných a péče o nemocné stanoví, že „[obvykle] vykonávají tuto službu biskupové, faráři a jejich pomocníci, kněží, kteří mají na starosti nemocné nebo staré lidi v ústavech, a představení kněžských řeholních komunit. Jejich úkolem je nejen tuto svátost udělovat, ale také na ni nemocné a ostatní přítomné vhodným způsobem napřed připravit; řeholníci a laici jim v tom mají pomáhat."[27]

Podle kán. 530, 3° je svátostná služba nemocným přednostně svěřena farářům. Jestliže je při udělování svátosti pomazání nemocných přítomno více kněží, jeden z nich říká modlitby a udělí nemocnému pomazání se svátostnou formulí, ostatní

[27] *Obřady pomazání nemocných a péče o nemocné*, 16–17.

si rozdělí další části obřadu – vstupní obřady, čtení z Písma svatého, povzbuzení nemocného, přímluvné modlitby atd. Každý z přítomných kněží však může na nemocného vkládat ruce.[28] Kněží, kteří tuto svátost udělují, o tom mají uvědomit faráře místa nebo nemocničního kaplana (kán. 1003 § 2).

Ustanovení kán. 1003 § 3 stanoví, že „[každému] knězi je dovoleno nosit s sebou posvěcený olej, aby v případě potřeby mohl udělit svátost pomazání nemocných." Uložení posvátných olejů je regulováno obecně v kán. 847 § 2, podle kterého se oleje uchovávají pečlivě a důstojně. Přestal tak platit zákaz uchovávat posvěcené oleje v příbytku a zároveň povinnost mít je uložené v kostele (srov. kán. 735 CIC/1917).

Kněz je však povinen vždy uchovávat posvěcený olej v nádobce vyrobené z vhodného materiálu, čisté a uzavíratelné. Olej má být uchováván v dostatečném množství a z praktických důvodů vsáklý do vaty. Tato norma má umožňovat každému knězi udělit svátostné pomazání v případech, které nesnesou odkladu.

3.5 Osoby, kterým se uděluje svátost pomazání nemocných

Ustanovení kán. 1004 určuje obecná kritéria, kdo svátost pomazání nemocných přijímá (subjekt) a rozvíjí ustanovení kán. 1001, totiž že se tato svátost má udělit „ve vhodnou dobu". Subjektem schopným přijmout svátost pomazání nemocných je člověk, který již má užívání rozumu a dostal se do nebezpečí života z důvodu nemoci nebo stáří. Podmínka užívání rozumu je logická a rozumná, neboť pomazáním nemocných se v krajním případě uděluje též odpuštění hříchů a svátost se tak stává dovršením křesťanského pokání.[29] Tyto svátostné účinky předpokládají užívání rozumu.

Nejvíce diskusí bylo vedeno o definicích pojmů *nemoc* a zvláště *stáří*. Zákonodárce nechtěl definovat podstatu nemoci; pouze konstatuje, že se k udělení svátosti vyžaduje, aby byla vážná, protože jenom taková nemoc zapříčiňuje nebezpečí smrti nebo přesněji: je nebezpečná (*periculosa*). Doporučuje se, aby se udělovatel, který nedokáže závažnost nemoci posoudit, poradil s lékařem nebo aplikoval ustanovení kán. 1005.

Subjektem svátosti jsou i osoby v pokročilém věku. Praxe udělování svátosti pomazání nemocných všem věřícím po dovršení sedmdesátého roku věku se zdá

[28] *Obřady pomazání nemocných a péče o nemocné*, 19.

[29] *Obřady pomazání nemocných a péče o nemocné*, 6.

být překroucením úmyslu zákonodárce. Vyžaduje se, aby osoby v pokročilém věku byly ve stavu „značného ochabnutí sil“. I zde se doporučuje konzultace s lékařem.

Jedno je však jisté: díky užití formulace „in periculo incipit versari“ nemusí nemocnému nebo starému člověku bezprostředně hrozit nebezpečí smrti. Podmínku smrtelné nemoci neobsahuje ani apoštolská konstituce *Sacram Unctionem Infirmorum* ani *Obřady pomazání nemocných a péče o nemocné*. Nejde proto o umenšení závažnosti choroby, ale o odstranění a rozptýlení pochybností, které by se týkaly udělení či neudělení této svátosti. Zákonodárci záleží na vyloučení uvažování o udělování svátosti způsobem uplatňovaném v minulosti, kdy bylo pomazání vyhrazeno osobám umírajícím (*in extremis*). Jednoznačně však jde o vážný stav nemocného působící utrpení, které v sobě nese nebezpečí ztráty života.

Je vhodné vzít v úvahu i to, že svátost pomazání nemocných má sloužit nejen k uzdravení, ale také k posílení nemocného ve víře a v naději v Boha, k překonání strachu ze smrti a dává též sílu k vítězství nad pokušeními zlého ducha. Kritériem jejího udělení tedy nemůže být jen fyzický stav nemocného, ale i jeho stav psychický a duchovní.

Svátost se může opakovat, jestliže po zlepšení zdravotního stavu věřící opět upadl do těžké nemoci, nebo jestliže se při trvání téže nemoci nebezpečí zvýšilo (kán. 1004 § 2). Není však správné udělovat tuto svátost dlouhodobě nemocným v jakýchsi pravidelných intervalech – například každý týden nebo měsíc. Rozhodnutí o opakovaném udělení pomazání nemocných náleží udělovateli, který má moudře posoudit a zohlednit stav nemocného.

Při pochybnosti, zda nemocný již dosáhl užívání rozumu, nebo zda je nemoc opravdu nebezpečná, popř. zda nemocný ještě žije, nebo je již mrtev, se svátost udělí (kán. 1005). Pochybnost o užívání rozumu se může týkat jak dětí, tak mentálně postižených dospělých. *Obřady pomazání nemocných a péče o nemocné* stanoví: „Také dětem je možno udělit svátost pomazání nemocných, a to od chvíle, kdy jsou schopny chápat, že jim tato svátost přináší posilu.“[30] Toto subjektivní kritérium je stanoveno proto, aby ten, kdo svátost přijímá, měl z jejího udělení co největší užitek fyzický, psychický i duchovní.

Při pochybnosti, zda nemocný (umírající) ještě žije, situaci také posoudí udělovatel svátosti. Má se však nechat poučit lékařem či zdravotní sestrou, zda již nastala smrt. V *Obřadech pomazání nemocných a péče o nemocné* se stanoví:

[30] *Obřady pomazání nemocných a péče o nemocné*, 12.

„Jestliže je kněz zavolán k nemocnému, který už zemřel, ať se za něj pomodlí, aby mu Pán Bůh odpustil hříchy a přijal ho do svého království; mrtvému však ať svátost pomazání nemocných neuděluje. Má-li ovšem pochybnost, zda nemocný je opravdu mrtvý, udělí mu tuto svátost podmíněně.“[31] Žádná ze sedmi svátostí se totiž neuděluje člověku mrtvému.

Vždy však platí, že jakákoli úzkoprsost a úzkostlivost v úsudku a hodnocení takových pochybných situací by byla právně nepodložená a vysloveně nesprávná. Svátost pomazání nemocných se podmíněně uděluje v případě pochybnosti, zda nemocný ještě žije. Jestliže se však pochybnost týká toho, zda je nemocný platně pokřtěn, uplatní se ustanovení kán. 845 § 2 (udělení svátosti křtu, biřmování a svěcení pod podmínkou), a svátost pomazání nemocných se také udělí podmíněně.

K udělení svátostí u osob majících užívání rozumu se v obvyklých situacích předpokládá žádost o jejich udělení (kán. 843 § 1). Ale nemoc, zvláště náhlá, může člověku značně ztížit nebo i znemožnit, aby o udělení svátosti mohl sám požádat. Na základě jeho způsobu života je však možné se domnívat a odhadnout, nakolik mu záleželo na přijímání svátostí; natolik má právo přijmout i svátost pomazání nemocných v takto krajní životní situaci. I kdyby takový věřící svou prosbu o udělení svátosti výslovně nevyjádřil, má se za to, že má úmysl ji přijmout (kán. 1006).

Podle ustanovení kán. 1007 „[pomazání] nemocných se neuděluje těm, kdo zatvrzele setrvávají ve zjevném těžkém hříchu.“ Jde o tutéž podmínku, kterou církev klade i v případě udělování svátosti Eucharistie (kán. 915) a práva na církevní pohřeb (kán. 1184 § 1). Avšak odmítnout udělení svátosti pomazání nemocných lze jedině těm nemocným, o kterých je známo, že zatvrzele setrvávají v zjevném těžkém hříchu, přičemž se vyžaduje zároveň naplnění obojího: zatvrzelost a zjevný těžký hřích. Je nutno vzít v úvahu ustanovení kán. 1184 § 1, 1° a 2°, kde se upřesňuje, že jde o veřejně prokazatelné odpadlíky, bludaře a rozkolníky; ty, kdo zvolili kremaci svého těla z důvodů, které jsou v rozporu s křesťanskou vírou nebo ty, u kterých by vzniklo veřejné pohoršení.

U vážně nemocného člověka je však nutno zdůraznit, že je třeba mít morální jistotu o trvajícím stavu zatvrzelosti v hříchu anebo o vědomém a zjevném odmítání možnosti přijetí této svátosti. Zatvrzelost a zjevnost hříchu se samozřejmě zkoumá a je poznatelná pouze navenek.

[31] *Obřady pomazání nemocných a péče o nemocné*, 15.

Pokud u nemocného existuje stav zatvrzelosti a veřejně známého hříchu, udělovatel nemůže svátost udělit, protože v tom případě je oprávněná domněnka, že nemocný ani nemá úmysl svátost přijmout, což je nezbytná podmínka k platnému udělení svátosti.

Církev však v takovém případě může nemocnému svátostnou službu nabídnout – nesmí ho však nutit! Každý člověk je bytostí svobodnou a nikdo nesmí tuto jeho svobodu porušit – dokonce ani při péči o jeho spásu. Každý za přijetí či odmítnutí daru spásy zodpovídá osobně.

3.6 Společné udělování svátosti pomazání nemocných

Nový způsob udělování svátosti pomazání nemocných stanoví Kodex kanonického práva v kán. 1002: „Společně je možno udílet tuto svátost podle předpisů diecézního biskupa zároveň více nemocným, kteří jsou vhodně a řádně připraveni.“ Tento způsob udělování svátosti pomazání nemocných nemá před reformou Druhého vatikánského koncilu žádnou liturgickou ani právní obdobu. Je to tedy velmi výrazný a jedinečný plod koncilní reformy. K tomuto ustanovení je třeba vzít v úvahu i znění jiných (souvisejících a doplňujících) kánonů téhož kodexu – zvláště kán. 835 § 1, 837 § 1 a 2, 838 § 4, 843 § 2 a 1001.

Obřady pomazání nemocných a péče o nemocné obsahují úpravu obřadu pomazání nemocných při velkém shromáždění,[32] a to buď beze mše, nebo během mše. Liturgické předpisy počítají se společným slavením svátosti pomazání nemocných na poutních místech, zvláště u příležitosti poutí nemocných. Společné udělování svátosti pomazání nemocných je možné rovněž ve farním kostele, v nemocniční kapli, v domě pro seniory, avšak vždy se souhlasem místního biskupa. Tento způsob má velký pastorační význam a užitek.

3.7 Intercommunio

Katoličtí křesťané mohou svátost pomazání nemocných přijmout také od nekatolického udělovatele církve, v níž se tato svátost platně uděluje. Rovněž katolický udělovatel může touto svátostí posloužit nekatolíkovi, při dodržení zásad obsažených v kán. 844 § 1 až 4.

[32] *Obřady pomazání nemocných a péče o nemocné*, 83–92.

4. Závěr

Nemoc a umírání člověka jsou „moderními“ lidmi vytěsňovány ze života, přičemž se uměle navozuje stav, jako by tyto skutečnosti vůbec neexistovaly a neměly se nijak dotknout „lidského štěstí“. Všem rozumně uvažujícím lidem je přitom jasné, že nemoc, umírání a smrt jsou ty nejjistější skutečnosti, které k životu člověka patří. Katolická církev na Druhém vatikánském koncilu sama sebe definovala jako *společenství Božího lidu*: tento obnovený eklesiální aspekt se má promítat do všech oblastí života a služby církve – týká se tedy i péče církve o nemocné bratry a sestry a svátostné služby, která jim má být poskytována.

Resumé

Článek se zabývá právní úpravou udělování svátosti pomazání nemocných v katolické církvi. Autor poukazuje na rozdílné chápání významu této svátosti v starokřesťanském období, v scholastické teologii, v dokumentech Tridentského koncilu, v Kodexu kanonického práva z roku 1917 a konečně v dokumentech Druhého vatikánského koncilu. Těžiště článku spočívá v analýze příslušné právní úpravy obsažené v Kodexu kanonického práva z roku 1983. Autor věnuje pozornost svátostné materii a formuli, samotnému způsobu udělování svátosti pomazání nemocných, době vhodné k udělování a osobám udělovatele a příjemce, přičemž nevynechává ani problematiku společného udělování svátosti.

Summary

Administration of the Sacrament of the Anointing of the Sick after the Second Vatican Council

The article deals with the legal regulation concerning the administration of the sacrament of the anointing of the sick in the Catholic Church. The author points to a different understanding of the meaning of this sacrament in the period of early Christianity, scholastic theology, the documents of the Council of Trent, the Code of Canon Law of 1917, and, finally, the documents of the Second Vatican Council. The focus of the article lies in an analysis of the relevant regulation contained in the Code of Canon Law of 1983. The author pays attention to the sacramental matter and formula, the manner of administration of the sacrament of the anointing of the sick, the time appropriate for administration, and persons of the minister and the recipient, not forgetting the issue of the communal administration of the sacrament.

Zusammenfassung

Die Spende des Sakraments der Krankensalbung nach dem Zweiten Vatikanischen Konzil

Artikel befasst sich mit der Regelung der Spende des Sakraments der Krankensalbung in der katholischen Kirche. Autor weist auf verschiedene Auffassungen der Tragweite dieses Sakraments in der Zeit der Altkirche, in der scholastischen Theologie, in den Dokumenten des Konzils von Trient, im Codex des Kanonischen Rechtes 1917 und schließlich auch in den Dokumenten des Zweiten Vatikanischen Konzils hin. Schwerpunkt des Artikels liegt in der Analyse der einschlägigen rechtlichen Regelung gemäß dem Codex des Kanonischen Rechtes 1983. Autor widmet sich insbesondere der Materie des Sakraments und dessen Formel, der Weise, auf welche es vollzogen wird, der rechten Zeit für seine Annahme, der zu spendenden und annehmenden Person, wobei er die Problematik der gemeinsamen Feier der Krankensalbung für mehrere Kranke zu erwähnen nicht vergisst.

Riassunto

L'amministrazione del sacramento dell'unzione degli infermi dopo il Concilio Vaticano II

L'articolo si occupa della regolamentazione normativa per l'amministrazione del sacramento dell'unzione degli infermi nella Chiesa cattolica. L'autore fa notare diverse comprensioni del significato di questo sacramento nel periodo paleocristiano, nella teologia scolastica, nei documenti del Concilio di Trento, nel CIC 1917 e finalmente nei documenti del Concilio Vaticano II. Il punto focale dell'articolo consiste comunque in un'analisi della normativa contenuta nel CIC 1983. L'autore dedica la sua attenzione alla materia sacramentale e alla formula, al rito del sacramento, al tempo opportuno per amministrarla ed alle persone dell'amministratore e del recipiente non omettendo nemmeno la problematica di una amministrazione comune.

Klíčová slova: církevní právo, svátosti, svátost pomazání nemocných, poslední pomazání, udělovatel svátosti, příjemce svátosti, Druhý vatikánský koncil, Kodex kanonického práva z roku 1983

Keywords: canon law, sacraments, Sacrament of the Anointing of the Sick, Extreme Unction, minister of the sacrament, recipient of the sacrament, Second Vatican Council, Code of Canon Law of 1983

Autor

ICLic. Mgr. Petr Kubant, narozen roku 1966 v Pardubicích, absolvoval Katolickou teologickou fakultu Univerzity Karlovy v roce 1994, kdy byl i vysvěcen na kněze. V roce 2016 získal licenciát kanonického práva na Katolické univerzitě Jana Pavla II. v polském Lublinu. Působí jako farář v Červeném Kostelci a jako advokát Diecézního církevního soudu v Hradci Králové.

ICLic. Mgr. Petr Kubant, born in 1966 in Pardubice, graduated from the School of Catholic Theology of Charles University in Prague in 1994, when he was ordained to the priesthood. He obtained his canon law licentiate at the John Paul II Catholic University of Lublin in 2016. He is active as a parish priest in Červený Kostelec and an advocate at the Diocesan Tribunal in Hradec Králové.

ICLic. Mgr. Petr Kubant, geboren in 1966 in Pardubitz, absolvierte in 1994 Katholisch-theologische Fakultät der Karlsuniversität in Prag und wurde zum Priester geweiht. In 2016 erwarb er Lizentiat des kanonischen Rechtes an der Katholischen Johannes Paul II. Universität in Lublin. Er ist als Pfarrer in Červený Kostelec und als Anwalt des Diözesangerichts in Königgrätz tätig.

ICLic. Mgr. Petr Kubant, nato nel 1966 a Pardubice, si è laureato alla Facoltà di teologia cattolica della Università Carolina a Praga nel 1994, nello stesso anno è stato consacrato sacerdote. Nel 2016 ha conseguito il licenziato in diritto canonico alla Università Cattolica di Giovanni Paolo II a Lublino. E' parroco a Červený Kostelec ed avvocato del Tribunale ecclesiastico diocesano a Hradec Králové.

ICLic. Mgr. Petr Kubant
Boženy Němcové 1
549 41 Červený Kostelec

e-mail: kubantpetr@seznam.cz

Ze 77. večera Společnosti pro církevní právo, který se konal dne 7. června 2017 v barokním refektáři dominikánského kláštera sv. Jiljí v Praze. Pohled na předsednický stůl. Zleva Dr. Hedvika Kuchařová, doc. Záboj Horák, prof. Jiří Rajmund Tretera a doc. Stanislav Přibyl.

From the 77th Church Law Society Evening Event which took place on 7th June 2017 at the baroque refectory of the Dominican priory of St. Giles in Prague. The view of the chairman's table. From the left: Dr. Hedvika Kuchařová, Assoc. Prof. Záboj Horák, Prof. Jiří Rajmund Tretera and Assoc. Prof. Stanislav Přibyl.

Foto Antonín Krč

Tridentský koncil a jeho reformní opatření – 1. část

Václav Drška, Drahomír Suchánek

Tento článek byl zpracován v rámci projektu PROGRES Q09 *Historie – Klíč k pochopení globalizovaného světa.*

Tridentský koncil lze z jistého úhlu pohledu považovat za vyústění neúspěchu. Poté, co ztroskotaly všechny pokusy o dohodu s luterány a poté, co bylo zřejmé, že se je nepodaří vojensky potlačit, změnil Pavel III. dosavadní nedůvěřivý vztah papežů ke všeobecným synodám, datující se od Basilejského koncilu, a svolal koncilní shromáždění, které mělo změnit na několik století katolickou církev.

Výzvy, které stály před církevním sněmem, byly rozsáhlé a komplikované. Nejdůležitějším se jevilo nalezení stanoviska k probíhající reformaci a žádoucí podoby katolické církve. První úkol vyžadoval vymezení teologicko-dogmatických záležitostí, jakými byly role Písma a tradice, hřích, ospravedlnění, svátosti či odpustky; druhý se týkal otázek organizačních a disciplinárních. S ohledem na složitou politickou situaci i rozpory uvnitř křesťanské společnosti bylo více než zřejmé, že pokud koncil neuspěje, bude žádoucí obnova katolicismu obtížná.

1. První dvě fáze Tridentského koncilu (1545–1552)

Koncil se rozbíhal i vzhledem k tíživým politickým poměrům velmi pomalu a na konci května 1545 bylo v Tridentu jen asi dvacet biskupů. Teoreticky nic nebránilo tomu, aby se dostavili i němečtí luteráni; ti však předem oznámili, že nepřijdou,

protože jednání, navzdory papežovu ujištění, nepovažují za svobodná. Svolávací bula předvídala tři první témata: odstranění sporů pomocí seriózní odborné debaty, nápravu všech zlozvyků v církvi a křížovou výpravu proti nevěřícím. Papežští legáti Giovanni Maria Ciocchi del Monte, Marcel Cervini a Reginald Pole se přitom snažili zahájení ještě oddalovat, aby zabránili přijetí takových věroučných a reformních závěrů, které by nevyhovovaly císaři nebo papeži.

Zejména císař Karel V. si rozhodným způsobem přál, aby se jednání zprvu omezila pouze na změny fungování církve a aby věroučné otázky přišly na pořad teprve tehdy, až přiměje protestantská knížata a teology k účasti. Stanovisko papeže Pavla III. bylo naproti tomu nekompromisní a počítalo pouze s odsouzením luterské nauky a provedením rozsudku nad jejími zastánci. Když bylo zřejmé, že ti stejně nepřijdou, prosadila kurie otevření koncilu na konci roku 1545.[1]

Dalším problémem bylo, jakým způsobem jednat. V Kostnici uplatňovaný princip hlasování podle národů nikdo nenavrhoval, a pokud se podobné tendence objevily u vyslanců císaře a světských vládců obecně, Pavel III. je rázně odmítal.[2] Za dané situace byla zvýhodněna italská většina. Aby byla ještě posílena, podporovala kurie chudší biskupy finančně, takže mohli na jednání zůstat déle. Naopak biskupové zastoupení pouze svými prokurátory o hlasovací právo většinou přišli. Pro císařské zájmy nevěstilo nic dobrého ani konečné rozhodnutí, že organizační a věroučné otázky budou projednávány současně. Společná slavnostní zasedání pak sloužila pouze k vyhlašování závěrů. Vlastní práce na dokumentech probíhala pod vedením legátů ve třech kongregacích.

Partikulární sloužila k zběžnému projednání postulovaných otázek a předávala návrhy *všeobecné* kongregaci, jež sumarizovala odděleně vytvořené návrhy ve výsledný text. Ten byl předkládán ke schválení na zasedání koncilu; v případě přetrvávajících neshod zasahovala *teologická* kongregace. Koncil si vytvořil podle

[1] Ke koncilu existují rozsáhlá zpracování, z nichž čerpá následující text. Uvést lze např. vyčerpávající dílo JEDIN, Hubert, *Geschichte des Konzils von Trient*, 4 díly, Freiburg im Breisgau, 1951–1975 (I. 1951, II. 1957, III. 1970, IV. 1975) či práce Charlese-Josepha Hefeleho (viz níže). Česky je dostupný přehled JEDIN, Hubert, *Malé dějiny koncilů*, Praha, 1990, s. 66–80, popř. SCHATZ, Klaus, *Všeobecné koncily*, Ohniska církevních dějin, Brno, 2014, s. 156–203. Edice koncilních dekretů a kánonů in: ALBERIGO, Giuseppe (ed.), *Conciliorum oecumenicorum Decreta* a WOHLMUTH, Josef (ed.), *Dekrete der ökumenischen Konzilien*, 3. díl: Konzilien der Neuzeit, Paderborn, 2002, s. 657–799.

[2] HEFELE, Charles-Joseph, *Histoire des conciles d'après les documents originaux*, 9. díl, sv. 1, Paris, 1930, s. 224–225.

potřeby další výbory, do nichž byli rozděleni jeho řadoví účastníci. Samostatně se obracet na plénum mohli jen legáti.

Na rozdíl od všeobecných synod 15. století stála tedy jasná hranice, jejíž překročení by znamenalo útok na papežský primát. Ten byl respektován i tak, že všechny dekrety týkající se nešvarů v církvi nesly dovětek „s výhradou papežské autority", aby bylo zřejmé, že jejich konečná platnost podléhá úsudku římské kurie. A aby nebyla žádným způsobem dotčena svrchovanost římského biskupa, neobjevila se nikdy oficiálně otázka vztahu synody k Římu a koncil se rovněž vyhýbal v Kostnici hojně užívané formulaci *synodus universam ecclesiam repraesentans*. Jeho bezprostřední řízení spočívalo pevně v rukou legátů určených Pavlem III., kardinála-biskupa z Palestriny Gianmarie Ciocchiho del Monte a jeho kolegy Marcela Cerviniho.

Třicet čtyři otců se poprvé sešlo 13. prosince 1545 na prvním zasedání jen proto, aby přijali dekret o zahájení koncilu.[3] Prvním průlomovým okamžikem, který deklaroval razantní rozchod s protestantskou doktrínou, se stalo čtvrté zasedání 8. dubna 1546. Dekret o kanonických spisech, který zde byl schválen, totiž prohlásil za základ zjevené pravdy nejen knihy Starého a Nového zákona, tak jak byly obsaženy v latinské Vulgátě, tedy Písmo, ale výslovně k nim připojil i nepsanou církevní tradici.[4]

Dalším rozhodnutím prohlásila synoda latinský text Vulgáty za „osvědčený" a „autentický" a tedy závazný při všech veřejných disputacích a čteních. Současně zakázala vykládat význam textů „v rozporu s oním smyslem, který držela a drží svatá Matka církev" nebo „v rozporu s jednomyslným souhlasem Otců". Vydávání biblických textů mělo být podřízeno striktním pravidlům a podléhalo dozoru inkvizice.[5] Roztržka s reformačními církvemi se dále prohloubila po pátém zasedání, jež proběhlo 17. června 1546 a které schválilo tradiční katolickou koncepci prvotního hříchu s jasným vymezením k jakýmkoliv alternativním výkladům. Pro hlasovalo pouze 38 účastníků z 63 přítomných.[6] Naznačovalo to, že napětí roste

[3] *Dokumenty Tridentského koncilu*, přeložil Antonín Ignác Hrdina, Praha, 2015, s. 13.

[4] HEFELE, Charles-Joseph, *Histoire des conciles* 9/1, s. 272–273.

[5] *Dokumenty Tridentského koncilu*, s. 21–23. K tématu srov. LETIS, Theodore P., *The Vulgata Latina as Sacred Text: What Did the Council of Trent Mean When it Claimed Jerome's Bible was Authentica?*, in: Reformation č. 1/2002, Glashütten, s. 1–21, popř. JEDIN, Hubert, *Malé dějiny koncilů*, s. 67.

[6] HEFELE, Charles-Joseph, *Histoire des conciles* 9/1, s. 297.

a že tempo, jímž byl protestantský tábor vytěsňován do pozice hereze, nevyhovuje císařským představám.

Týž den byl přijat i první reformní dekret o výuce Písma. Koncil ji svěřil do rukou lektorů teologie, kteří ji měli konat ve školních zařízeních při kostelech či konventech. Dohled nad ní patřil místně příslušným církevním ordinářům a světská knížata se vyzývala, aby zakládala obdobné instituce při svých kolejích. Důležité bylo, že se dokument snažil finančně zajistit takové vyučující z církevních obročí. Jeho druhá hlava pak stanovovala, že „všichni biskupové, arcibiskupové, primasové a všichni jiní preláti kostelů jsou povinni osobně, pokud jim v tom nic spravedlivě nebrání, hlásat svaté evangelium Ježíše Krista". Stejná povinnost, alespoň o nedělích a svátcích, se ukládala rovněž farnímu kléru. Za neplnění úkolu hrozily přísné disciplinární tresty.[7]

Za dokonání roztržky s protestantskou naukou lze považovat přijetí dekretu o ospravedlnění. Jednání o něm zahájil Cervini na konci června 1546: „Především, ospravedlnění je nový problém, a to těžký, jímž se koncily ani otcové v obecnosti nezabývali; byl však zde již probírán dříve a řešení se zdá být relativně snadné. Problém v jeho podstatě byl zdvižen Lutherem v krizi jeho ducha, která zaplnila část jeho života, a po něm s ním jeho žáci zacházeli po svém, a takto probudili pozornost katolických teologů."[8] Přes počáteční optimismus však trvalo až do poloviny ledna 1547, než bylo konečné znění dokumentu vypracováno.

Na vině nebyly jen formulační problémy. Konečně totiž dorazila delegace francouzského krále s jasným pokynem hájit galikánské svobody a její v zásadě prestižní a formální požadavky vyvolaly střety s císařskými zástupci. K tomu je třeba ještě připočítat výpady žoldnéřů protestantských knížat do blízkého okolí Tridentu, takže padly i první úvahy o přeložení koncilu nebo přerušení jeho prací. Nelze však přehlížet, že tentokrát došlo i k teologickým konfrontacím, a že někteří z účastníků, jako například biskup z Cavy či františkán Dionisio Zanettini hájili formulace, které měly blízko Lutherovu pojetí.[9]

Finální redakce dekretu byla svěřena dominikánovi Marku Laureovi, ale jím předložené návrhy se zdály být nedostatečné, takže Cervini a generální představený augustiniánů Girolamo Seripando připravili další verzi. Zatím se rozhořely

[7] Tamtéž, s. 298–300 a *Dokumenty Tridentského koncilu*, s. 29–30.

[8] HEFELE, Charles-Joseph, *Histoire des conciles* 9/1, s. 303.

[9] Srov. O'MALLEY, John W., *Trent: What Happened at the Council*, Cambridge, 2013, s. 108–109.

nové debaty o přeložení koncilu a situace se zkomplikovala ve chvíli, kdy zbyl jako jediný papežův zástupce v Tridentu kardinál del Monte. Velmi chabá většina účastníků se nakonec rozhodla pro pokračování, jednání se však dlouho utápěla v drobných konfliktech a stále sílily hlasy volající po přeložení synody.

Císařská strategie v této situaci sledovala dva cíle: udržet koncil v Tridentu a zabránit takové podobě dekretu o ospravedlnění, která by definitivně vyloučila kompromis s luterány. Císařský kancléř Granvella dával najevo, že pokud by Karel V. uspěl v druhé záležitosti, smířil by se nakonec s přeložením synody do některého italského města; bylo však zřejmé, že ani tato taktika nemůže uspět. Nakonec císařská strana rezignovala a smířila se s dojednanou podobou dokumentu. Zároveň bylo zřejmé, že sílící kuriální tlak na shromážděné bude slavit úspěch a koncil dříve či později opustí říšskou půdu.[10]

Dekret o ospravedlnění byl nakonec vyhlášen na 6. zasedání až 13. ledna 1547. Formálně na luterské pozice nebral žádný ohled a už jeho úvodní část kriticky konstatovala, že „v této době se nikoli bez velké škody duší a těžké újmy na jednotě církve rozšířila jakási bludná nauka o ospravedlnění“, pročež synoda „zamýšlí vyložit všem křesťanům pravé a zdravé učení“.[11] Vlastní výklad vycházel sice z tradičního pojetí Adamova hříchu a jeho sdílení veškerými lidskými pokoleními, zdůrazňoval vykupitelské poslání Krista a proti reformační doktríně nevratného poškození lidské přirozenosti stavěl na naději ospravedlnění vycházející z Boží milosti, jež se projevuje ve svobodné lidské vůli. Ospravedlnění tak nakonec bylo rovnovážným výsledkem Božího působení a lidského výkonu, Božím aktem, přislíbeným ve křtu a obnovujícím se každým pokáním za předpokladu odpovídajícího jednání člověka a přímluvy církve.[12] Není možné si v této souvislosti nepovšimnout, že formulace byly alespoň ovlivněny předcházejícími debatami s luterány; část badatelů dokonce soudí, že včasnější přijetí podobného stanoviska mohlo rozkolu zabránit.[13]

---

10 HEFELE, Charles-Joseph, *Histoire des conciles* 9/1, s. 319–320.

11 *Dokumenty Tridentského koncilu*, s. 33.

12 HEFELE, Charles-Joseph, *Histoire des conciles* 9/1, s. 355–357, popř. LEPPIN, Volker, *Spätmittelalterliche Theologie und biblische Korrektur im Rechtfertigungsdekret von Trient*, in: WALTER, Peter, WASSILOWSKY, Günther (eds.), *Das Konzil von Trient und die katholische Konfessionskultur (1563–2013)*, Münster, 2016, s. 167–184.

13 Viz JEDIN, Hubert, *Malé dějiny koncilů*, s. 70 a SCHATZ, Klaus, *Všeobecné dějiny koncilů*, s. 174–178. Téma otevřel Hans Küng v práci *Rechtfertigung*, Die Lehre Karl Barths und eine Katholische Besinnung, Mit einem Geleitbrief von Karl Barth, Einsiedeln, 1957, 304 s.

Dekret doprovázelo 32 kánonů, zavrhujících taková pojetí ospravedlnění, jež odporovala oficiální doktríně, a další reformní opatření, přikazující prelátům sídlit při kostelech, k nimž byli ustanoveni. Dále zavazoval církevní představené, aby dohlíželi na dodržování rezidenční povinnosti u svých podřízených, a vybízel je k nápravě přestupků. Zakazoval biskupům vykonávat jejich pravomoci mimo vlastní diecéze, a naopak požadoval od nich aktivní vizitační činnost a za tímto účelem omezoval předchozí privilegia a exempce.[14]

Reformní opatření byla sice schválena, představovala však zjevně kompromis mezi španělsko-císařskou skupinou, která tuto debatu vyvolala a přála si mnohem přísnější formulace, a italskou většinou, která – podporována kurií – spatřovala v žádostech o striktní dodržování rezidenčních povinností tendenci k omezování tradičních kuriálních zásahů do místní biskupské správy. K dekretu o ospravedlnění pak vyjádřili výhrady opět španělští a němečtí biskupové. Rozdílnost císařské a papežské strany v přístupech k úkolům koncilu byla očividná, nicméně Karlu V. se prozatím podařilo udržet jednání na původním místě, která tak pokračovala prací nad dalším dekretem, zabývajícím se svátostmi. Přípravu 7. zasedání komplikovaly různící se postoje některých účastníků synody k reformním opatřením; diskuse na toto téma ukončil až papežský zásah na konci února.[15]

Poslední tridentské jednání v plénu se uskutečnilo 3. března 1547. Začalo v deset hodin ráno a protáhlo se do pozdního večera, protože legáti čekali na poslední instrukce z Říma. Dekret o svátostech, kromě obecných ustanovení definujících tradiční počet sedmi svátostí, se prakticky zabýval pouze křtem a biřmováním. Měl opět podobu stručných kánonů negativně vymezujících veškerá bludná pojetí, za něž hrozilo vyobcování, a jak zcela nekompromisně prohlašovala jeho předmluva, nebylo pochybností o tom, že míří proti luteránům a reformovaným.

Synoda dále odsouhlasila pravidla pro obsazování katedrálních kostelů: napříště muselo jít o uchazeče z řádného manželství, „jenž je nadán řádným věkem, vážností mravů a vzděláním, podle konstituce Alexandra III., jež začíná slovy *Cum in cunctis*.“[16] Zakazovalo se kumulování katedrálních a metropolitních stolců v jedněch rukou; ti, kteří se nacházeli v takové situaci, dostali šest měsíců na rozmyšlenou, který z nich si ponechají, ostatních se však museli vzdát.

---

[14] *Dokumenty Tridentského koncilu*, s. 46–57.

[15] HEFELE, Charles-Joseph, *Histoire des conciles* 9/1, s. 357–369.

[16] *Dokumenty Tridentského koncilu*, s. 64.

Podobně i faráři a držitelé „obročí, jež jsou spojena s péčí o duše“, měli být muži bezúhonní, sídlící na daném místě podle ustanovení Třetího lateránského a Druhého lyonského koncilu. Koncil žádal, aby mnohoobročníci byli zbaveni nadpočetných úřadů, a tam, kde to z různých důvodů nebylo možné (například kvůli pevné vazbě mezi obročím a kostelem), měli být ustanoveni řádní vikáři a prováděla se každoroční vizitace. Dekret dále precizoval pravidla ustanovování k obročím, aby zabránil jakémukoliv zneužití moci či vlivu.[17]

Můžeme tedy říci, že jednání koncilu kombinovalo přísný věroučný tradicionalismus s vůlí po reformě systému, jejíž hloubka však nebyla vnímána jednotně. Svou rezervovanost dali najevo španělští preláti, podobně se chovala i francouzská delegace. Pro císařskou stranu a Karla V. osobně se pak jednalo o hořkou porážku uprostřed šmalkaldské války, která mu nedávala prakticky již žádné vyhlídky na možnost kompromisního ujednání s luterskou opozicí.[18]

Koncil se zvolna dostával do složité situace. Podpora Pavla III. slábla s jeho přibývajícím věkem; osmdesátiletý pontifik již nebyl zcela schopen vyvažovat tlak konzervativních kuriálních kruhů a současně čelit Karlu V. Konflikty mezi habsburským dvorem a Římem se množily, nabíraly na intenzitě a začaly pronikat i do oficiálních císařských vystoupení. Jakkoliv se jednalo především o politické spory pramenící z Karlových obav ze sbližování Svatého stolce s Francií, ovlivňovaly pochopitelně atmosféru tridentského shromáždění.

Bula o přeložení synody přitom byla připravena již 22. února 1547 a čekalo se jen na vhodnou příležitost, kdy ji uplatnit. Ta přišla poté, co se v Tridentu objevila jakási epidemie. První návrhy přesunout jednání do Boloně se objevily hned na konci února a císařská strana v nich pochopitelně spatřovala komplot. Protože se k ní přidali i Španělé, bylo zapotřebí nějaký čas vyjednávat. Konečné slovo padlo na 8. zasedání 11. března, kde se legátům podařilo získat souhlas poměrně velké většiny. Na místě setrvalo pouze čtrnáct prelátů a koncil upadl do ještě větší nejistoty.

Karel V. po vítězství ve šmalkaldské válce zvolil taktiku obstrukcí a po smrti krále Františka I. dávali najevo zdrženlivost i francouzští biskupové: opustili sice Trident, ale místo do Boloně zamířili do Ferrary, kde vyčkávali až do podzimu. Navzdory prvotnímu nadšení, jež zavládlo v části kuriálních kruhů, tak lze

[17] Tamtéž, s. 67–70.

[18] HEFELE, Charles-Joseph, *Histoire des conciles* 9/1, s. 370–372.

považovat rozhodnutí o přesunu synody spíše za sporné. V Boloni proběhla pouze dvě zasedání, jež však neměla větší význam a sám Pavel III. v obavě před hrozícím schismatem synodu v září 1549 rozpustil.[19]

Pro záchranu tridentské reformy se ukázalo být rozhodující konkláve po smrti Pavla III., které oproti původnímu rozložení sil, nahrávajícímu Karlovi V., zvolilo nakonec novým papežem dosavadního sekretáře koncilu Gianmarie Ciocchiho del Monte (zvolil si jméno Julius III.). Papež byl považován za představitele proticísařské strany, kvůli rodinným zájmům s ním však dokázal rychle nalézt společnou řeč.

Bula *Cum ad tollenda* obnovující jednání v Tridentu vyšla na konci roku 1550 a v květnu následujícího roku začala zasedání. Předsedou se stal kardinál Bartolomeo Crescentio a jeho asistenty zběhlý kuriální diplomat Luigi Lipomano a katolický teolog z Nizozemí Albert Pighius.[20] Změnilo se však rovněž obsazení celého shromáždění: posílila německá část a jako papežští teologové se objevili jezuité. Naproti tomu se nedostavili francouzští biskupové, kteří dopředu dali najevo, že nebudou považovat závěry za závazné. Španělé se připojili k císařské straně, a tak i tentokrát bylo jasné, že ekumenický charakter synody je podmíněn politickými zájmy, italská převaha však nebyla tak nápadná.[21]

Napjatá politická situace neumožnila uskutečnit více než šest zasedání, navíc věrouky a reformy se týkala pouhá dvě. Pokud jde o první záležitost, koncil potvrdil svátost Eucharistie, včetně učení o skutečné přítomnosti Ježíše Krista a přepodstatnění (transsubstanciace) a tím prakticky dokonal rozluku se švýcarskou reformací. Kalich pro laiky s ohledem na luterány zůstal prozatím otevřenou záležitostí. Bylo patrné, že účastníci jednání dbali mnohem více na obsahovou jasnost, zatímco terminologické označení chápali jako méně důležité. Jistým způsobem to lze považovat za vstřícné gesto směrem k Lutherovi, který pojem transsubstanciace kritizoval. Pokud to připustíme, je třeba vzápětí dodat, že šlo o poměrně nepatrný krok, relativizovaný navíc potvrzením dalších svátostí: pokání a posledního pomazání.[22]

---

[19] K boloňským jednáním srov. JEDIN, Hubert, *Geschichte des Konzils von Trient* 3, s. 3–196, popř. SCHATZ, Klaus, *Všeobecné koncily*, s. 180–181.

[20] LECLER, Joseph, *Geschichte der ökumenischen Konzilien*, 11. díl: Trient, sv. 2, Mainz, 1987, s. 17–34.

[21] K začátku druhé fáze koncilu srov. JEDIN, Hubert, *Geschichte des Konzils von Trient* 3, s. 247–267, popř. HEFELE, Charles-Joseph, *Histoire des conciles* 9/1, s. 447–463.

[22] LECLER, Joseph, *Geschichte der ökumenischen Konzilien* 11/2, s. 51–76 a 92–132.

Z reformních opatření je třeba připomenout apel na biskupy, aby svědomitě, přísně, ale zároveň rozvážně dohlíželi na morálku svých podřízených, doplněný obnovou biskupských pravomocí „v záležitostech vizitace a nápravy, dále v záležitostech týkajících se způsobilosti či nezpůsobilosti osob, jakož i v trestních věcech proti mezitímnímu rozsudku nebo jinému rozhodnutí biskupa nebo jeho generálního vikáře *in spiritualibus*“,[23] když před vynesením konečného rozsudku se nepřipouštělo odvolání.

Dekret v této záležitosti neskrýval, že reaguje na rozšířený nešvar, kdy se obvinění bránili proti stanovení trestu všemožnými obstrukcemi. Těm tedy měla být učiněna přítrž. Jako pozitivní prvek lze dále hodnotit, že odvolací instancí, pokud jí nebyl římský dvůr, zůstal metropolita, a rovněž fakt, že ustanovení jednoznačně regulovalo základní lhůty a procesní pravidla. Na toto opatření navazoval další dekret, jenž trestal neoprávněná svěcení a osoby, které po vysvěcení nenosí předepsaný oděv.

Otcové, vědomi si delikátního postavení biskupů, vtělili do obou textů i zásady jejich ochrany před nepravdivým obviněním a dále omezili veškeré exempce vůči biskupské správě.[24] To však bylo vše. Přestože ještě čtvrté zasedání na konci listopadu projednalo plán na následující plénum, jež se mělo uskutečnit 25. ledna 1552, k ničemu již nedošlo. Místo toho byl 28. dubna 1552 přijat dekret o přerušení koncilu: sami shromáždění uznali, že pro horšící se poměry v Evropě není možné smysluplně pokračovat. Polovičaté výsledky rámovala jediná jistota: nemožnost dohody s luterány, která však nebyla podmíněna jen teologicky. Ve vzduchu byla cítit vzpomínka na basilejský kompromis s husity, jež vedla Julia III. k obezřetnosti, aby se koncil nevydal cestou přílišné samostatnosti.[25]

2. Třetí fáze Tridentského koncilu (do smrti legátů Gonzagy a Seripanda)

Z dvouletého přerušení synody se stalo deset let. Na vině ovšem nakonec nebylo ani tak kuriální podezření z konciliaristické nákazy, jako již konstatovaný fakt, že Juliův nástupce Pavel IV. (1555–1559) spojoval v sobě diplomatickou neobratnost,

[23] *Dokumenty Tridentského koncilu*, s. 94–95.

[24] LECLER, Joseph, *Geschichte der ökumenischen Konzilien* 11/2, s. 77–91.

[25] Tamtéž, s. 138–140, popř. HEFELE, Charles-Joseph, *Histoire des conciles* 9/1, s. 463–505.

pro kterou si znepřátelil jak španělského krále, tak císaře, s náboženskou neoblomností, preferující inkviziční represi a autoritativní řízení z Říma před kompromisem obecné synody.

Konkláve po jeho smrti proto nakonec vybralo mírného a obratného Pia IV. (1559–1565).[26] Nový papež si uvědomoval, že dohoda s Ferdinandem I. a obnova Tridentského koncilu může jako jediná zabránit „národnímu" řešení v Německu. Podobné nebezpečí hrozilo i z Francie, která hodlala přistoupit ke koncilnímu řešení pouze v případě, že jeho reformní součástí bude i debata o postavení papeže.

A konečně Španělsko dávalo prostřednictvím svého vladaře najevo, že se cítí být povoláno k nejvyšší ochraně pravověří a církve. Panovník, právě se chystající opustit dosavadní sídelní město Valladolid a přesídlit do nového centra království Madridu, proto ve jménu obnovy žádal potvrzení neodvolatelnosti přijatých dekretů a další prohloubení reforem; váhal, zda postačí obnovit tridentská jednání, anebo svolat nový koncil.

Spory ale vyvolávaly i čistě formální záležitosti. Filip II., považující se za vůdčí osobnost křesťanstva, žádal, aby jeho vyslanci zaujali místa ihned za císařskými, což pochopitelně zase vyvolávalo nevoli francouzského krále Jindřicha II. a jeho nástupců. Pius IV. za této situace správně pochopil, že chybou by bylo dlouho váhat. Jedenáct měsíců po svém zvolení proto bulou *Ad ecclesiae regimen* obnovil tridentská jednání.[27]

Třetí fáze koncilu byla zahájena 18. ledna 1562. Předsednictvím papež pověřil kardinála Ercoleho Gonzagu, patřícího do tehdy vlivného kuriálního klanu, jehož příslušníci se od konce 15. do počátku 17. století oblékli do purpuru osmkrát. Gonzaga byl zkušený církevní diplomat, působil již u dvora Karla V. jako legát, sám sepsal katechismus, ale měl rovněž zkušenosti se světskou správou: jak papežských držav, tak rodinných domén.[28]

Dalšími předsedajícími se stali Girolamo Seripando, kardinál pocházející z neapolského království, profesor v Neapoli a Boloni a augustinián, který se podílel

[26] HEFELE, Charles-Joseph, *Histoire des conciles d'après les documents originaux*, 9. díl, sv. 2, Paris, 1931, s. 529–537, popř. LECLER, Joseph, *Geschichte der ökumenischen Konzilien* 11/2, s. 223–244.

[27] HEFELE, Charles-Joseph, *Histoire des conciles* 9/2, s. 550–566.

[28] MURPHY, Paul V., *Ruling Paecefully: Cardinal Ercole Gonzaga and Patrician Reform in Sixteenth Century Italy*, Washington, D. C., 2007, zejm. s. 196–244.

již na první fázi koncilu při přípravě textů o prvotním hříchu a ospravedlnění,[29] a kardinál Stanislav Hosius, rodák z Krakova, mající zkušenosti s poměry ve střední a východní Evropě. Hosius se zasloužil zejména o dohodu s Ferdinandem I., takže jeho pověření je třeba chápat jako jistou odměnu, byť také o jeho kvalitách v teologických otázkách není pochyb.[30]

Další vůdčí osobností byl Ludovico Simonetta, zkušený církevní právník, čerstvý držitel kardinálského purpuru, od něhož se očekávalo (poněkud s přílišným optimismem), že bude střežit kuriální pozice.[31] Poslední byl Marcus Sittikus Altems, z Německa pocházející prelát, jenž měl zajišťovat kontakt k citlivému a důležitému říšskému prostředí, avšak pro svou neschopnost koncil raději opustil.[32] Naděje, že by přišli i luteráni, padla ještě před otevřením jednání. Koncil se tak stal čistě katolickou záležitostí; přes sto biskupů a téměř tři stovky všech zúčastněných ovšem tentokráte vytvářely skutečně reprezentativní prostředí, byť převaha Italů byla opět znatelná.[33]

Základní pozice velmocí lze charakterizovat poměrně jednoduše, přestože se vyvíjely v řadě jemností poměrně komplikovaně. Zatímco francouzský král a císař požadovali přijetí opatření pro důslednou reformu, aby se vylepšil obraz církve před jejich poddanými a zejména tou částí, která přijala novou víru, španělská monarchie a papežská kurie kladly důraz především na teologické otázky. Lze v tom též spatřovat odlišnost ve vizi budoucí perspektivy: království s dvojvěřím hledala ještě cestu k jednotě či alespoň k smírnému kompromisu, zatímco Španělsko a Řím již s protestanty nepočítaly a řešení viděly v jednoznačném vymezení vůči všem novým podobám křesťanství.

Jednání byla zahájena 17. zasedáním 18. ledna 1562 a hned následující plénum, konané na konci února, přijalo první restriktivní opatření, když schválilo dekret o výběru knih, zavádějící cenzuru: „Když tedy [synoda] na prvním místě vidí, jak v tomto čase nesmírně vzrostl počet podezřelých a nebezpečných knih,

[29] JEDIN, Hubert, *Girolamo Seripando*, 2 díly, Würzburg, 1984.

[30] KARP, Hans-Jürgen, JÄHING, Bernhart (eds.), *Stanislaus Hosius: sein Wirken als Humanist, Theologe und Mann der Kirche in Europa*, Münster, 2007, xi, 235 s.

[31] MADEY, Johannes, *Simonetta, Ludovico*, in: *Biographisch-Bibliographisches Kirchenlexikon*, 10. díl, Herzberg, 1995, sl. 430.

[32] SCHERLING, Simonetta, *Markus Sittikus*, 3. díl: Vom deutschen Landsknecht zum römischen Kardinal, Konstanz, 2000.

[33] HEFELE, Charles-Joseph, *Histoire des conciles* 9/2, s. 563–593.

jež obsahují a do daleka šíří nečisté učení […], proto uznala za vhodné, aby si ti Otcové, kteří jsou k tomuto posuzování vybráni, pečlivě hleděli všeho, co se týká cenzur a knih, a také aby tuto synodu ve stanovený čas informovali, aby tak snáze mohla oddělit různá a cizí učení jako plevel od obilí křesťanské pravdy a s větším užitkem rozhodnout a určit, co se bude jevit jako nejvhodnější k potlačení nepokoje v myslích mnoha lidí a k odstranění příčin četných stížností."[34]

Na další zasedání se pak čekalo až do července. Čas opět vyplnily diskuse formálního rázu, ale i obnovený požadavek císařových zástupců, aby byl k jednáním umožněn přístup i luteránům, byť omezen jen na vybrané zástupce. Jakkoliv bylo samo o sobě takové přání předem odsouzeno k nezdaru, ukrývalo se za ním mnohem větší nebezpečí. Ferdinandovi zástupci totiž současně volali po samostatném projednání reformy v Německu, což oživovalo ideu zemských partikulárních církví, zejména poté, co se k císařským přidali i někteří dalmatští biskupové, poukazující na specifičnost svého postavení tváří v tvář tureckému ohrožení, a poté co se na koncilu objevil pařížský biskup Eustache du Bellay, známý svým nekompromisním galikanismem.

Mezi španělskými preláty zase nechyběli ti, kteří vraceli do hry myšlenku konciliarismu. Pozornost na sebe upoutal především granadský arcibiskup Pedro Guerrero, neustále se vracející k tématu rezidenční povinnosti biskupů, kterou chtěl prohlásit za božské nařízení, aby oslabil intervenční možnosti papežství. Koncil se tak počal štěpit do nepřehledných frakcí podle řešených témat a tento proces se nevyhnul ani italské většině. Na jaře 1562 tak můžeme hovořit o dílčí krizi, která zasáhla veškerá jednání. Španělský prelát sice svou při těsně prohrál, autoritativní zásahy papeže do průběhu synody, včetně napomínání Gonzagy a Hosia za přílišnou volnost v osobním rozhodování, však vážně zpochybnily původní ideu svobodného koncilu.[35]

Přesto se podařilo uskutečnit 21. zasedání, které potvrdilo dosavadní úzus při přijímání Eucharistie. Pro laiky i necelebrující duchovní postačovalo ke spáse přijímat pod jednou způsobou, neboť, jak prohlašovali otcové, „je třeba vyznávat,

[34] *Dokumenty Tridentského koncilu*, s. 146 a HEFELE, Charles-Joseph, *Histoire des conciles* 9/2, s. 615–622.

[35] Srov. MARÍN OCETE, Antonio, *El arzobispo don Pedro Guerrero y la política conciliar española en el siglo XVI*., Madrid, 1970, xvi, 675 s., popř. JEDIN, Hubert, *Malé dějiny koncilů*, s. 75–76 a LECLER, Joseph, *Geschichte der ökumenischen Konzilien* 11/2, s. 303–306.

že také jen pod jednou ze způsob se přijímá celý a úplný Kristus a pravá svátost.“[36] Šlo opět o typické rozhodnutí vymezující hranici mezi římským pravověřím a herezemi reformace, nicméně je třeba i připomenout, že tentokráte se císař nemusel cítit tolik pokořen, protože možnost podávat pod obojí na habsburských územích přiměřeným způsobem povolovalo tajné papežské breve z 10. prosince 1561 jakožto součást složitých Hosiových vyjednávání s císařem o obnově koncilu.[37]

Reformou se synoda opět zabývala v samostatném dekretu. Požadoval od biskupů především bezplatné udílení svěcení a dalších úkonů. Notáři mohli přijmout pevně stanovenou taxu, avšak pouze za předpokladu, že se jednalo o jediný zdroj jejich příjmů. Za důležité je třeba v této souvislosti považovat jiné ustanovení, totiž povinnost vázat kněžské svěcení na bezpečnou držbu obročí, „protože se nesluší, aby ti, kteří jsou připsáni k Boží službě, k ostudě svého stavu žebrali nebo se živili nepočestným způsobem.“ Církev tedy opět projevila citlivost vůči prezentaci svého stavu na veřejnosti a ze stejného důvodu proto i rozhodla obráceně o vazbě plateb za obročí na výkon kultu. Projevila též dostatek pochopení pro personální zabezpečení liturgických úkonů a jejich přístupnost laikům, a to včetně umožnění zakládat nové farní obvody nebo je z materiálních důvodů slučovat ve finančně stabilnější jednotky. Nedostatečně vzdělaní, ale jinak bezúhonní duchovní měli k výkonu svých funkcí dostat přiměřené pomocníky, jejichž platy by pokrývalo příslušné obročí.

K výkonu kultu se žádalo opravit příslušné kostely, respektive tam, kde to nebylo možné, přenést obřady jinam. Všechny tyto úkoly byly svěřeny biskupům a dekret v této souvislosti opět připomněl jejich vizitační povinnost. Rovněž pro nápravu obrazu církve na veřejnosti byly zrušeny dřívější a často zneužívané instituce výběrčích almužen a výběr odpustků se svěřoval do rukou místních ordinářů,

---

36 *Dokumenty Tridentského koncilu*, s. 153.

37 PASTOR, Ludwig von, *Geschichte der Päpste seit dem Ausgang des Mittelalters*, 7. díl: Geschichte der Päpste im Zeitalter der katholischen Reformation und Restauration: Pius IV. (1559–1565), Freiburg im Breisgau, 1920, s. 190–193; CONSTANT, Gustave, *Concession à l'Allemagne de la communion sous les deux espèces*, Étude sur les débuts de la Réforme catholique en Allemagne (1548–1621), 2 díly, 1923 a KAVKA, František, SKÝBOVÁ, Anna, *Husitský epilog na koncilu tridentském a původní koncepce habsburské rekatolizace Čech*, Počátky obnoveného pražského arcibiskupství (1561–1580), Praha, 1969, 210 s. Naposledy se v našem prostředí touto tématikou zabýval RICHARD, Nicholas, *Vídeňská teologická Consulta z ledna 1622*, Studie o zrušení přijímání podobojí laiků, vyhnání luteránských predikantů z Prahy a katolické reformě v Čechách, in: Folia historica Bohemica č. 2/2015, s. 279–339.

kteří je mohli vyhlašovat pouze ve stanovené dny a vybírat bezúplatně, „tak aby konečně všichni pochopili, že tyto nebeské poklady církve skutečně neslouží ziskuchtivosti, nýbrž ke konání skutků zbožnosti.“[38]

Následující debata o pojetí mše zabrala delší čas a přinesla další rozdělení názorů. K tomu se přidružila opakovaná žádost Ferdinanda I. a jeho syna Maxmiliána II. (1564–1576) o povolení kalicha Čechům a obyvatelstvu dědičných zemí. Takový požadavek ovšem posouval tuto věc z povahy výjimečné koncese, jak ji chápalo papežské breve, do pozice oficiálně a trvale tolerované liturgické odchylky. Jednání proběhlo opět vášnivě a výsledkem argumentace pro a proti nakonec bylo předání záležitosti k rozhodnutí papeži.[39]

Tak se ale promarnila řada týdnů, aniž se cokoliv pohnulo kupředu. Končilo léto 1562 a konec příprav k 22. zasedání se zdál být v nedohlednu. Otcové se vrátili k debatě o mši a první návrhy příslušného dokumentu byly k dispozici již na počátku září; souhlasila s nimi sice většina, obstrukce však vycházely z řad německých, francouzských a částečně i španělských biskupů. Spor se vlekl okolo interpretace Kristových slov během Poslední večeře: „To čiňte na mou památku“ (Lk 22, 19).

Zatímco slabá většina je chápala jako povolání ke kněžství, jež je takto exkluzívně oprávněno k svátostným mešním úkonům, druhá část tvrdila, že se jedná o vyjádření práva každého křesťana k účasti na svátostném mešním společenství (*communio*). Když se podařilo vyjasnit tuto záležitost ve prospěch většiny, rozhořely se nové spory okolo reformních opatření, neboť řada zúčastněných začala poukazovat na to, že změny v údech sice probíhají, avšak nedoprovázejí je dostatečná opatření *in capite*, tedy v samotném papežství.

Uprostřed těchto polemik dorazily zprávy z Paříže, že se koncem roku konečně objeví reprezentativní francouzská delegace, vedená kardinálem Karlem Lotrinským. Sebevědomý kardinál z mocného rodu Guise ztělesňoval hluboký reformní kurz. Jménem krále měl prosadit dohodu s německými zástupci a spolu s nimi prosazovat laický kalich, zrušení celibátu a bohoslužbu v národním jazyce. Objevila se tak možnost, že Italové mohou být přehlasováni Němci, Francouzi a Španěly; odrážela se tu i nově se prosazující velmocenská struktura Evropy, v níž

[38] *Dokumenty Tridentského koncilu*, s. 156–162.

[39] LECLER, Joseph, *Geschichte der ökumenischen Konzilien* 11/2, s. 316–334.

papežství již nemohlo spoléhat na tradiční zdroje své podpory. Za těchto okolností bylo 17. září 1562 konečně zahájeno 22. zasedání.[40]

Navzdory předcházejícím debatám koncil nakonec potvrdil tradiční učení o mešní oběti vycházející z oběti Ježíše Krista, nositele dokonalého a věčného kněžství, které předal apoštolům. Jejím smyslem je proto smíření za živé i mrtvé. Koná se podle předepsaného kánonu a text dále obhajoval používání světel, kadidla či speciálních rouch, jejichž smyslem je podle apoštolské tradice zdůraznění vážnosti této nejsvětější svátosti. Schválil soukromé mše, a naopak zavrhl konání obřadu v národním jazyce, nicméně přikázal „pastýřům a jednotlivým [duchovním], kteří vykonávají duchovní správu, aby častěji v průběhu slavení mší, ať sami nebo prostřednictvím jiných osob, vysvětlovali něco z toho, co se při mši čte; a mezi jiným aby především o nedělích a svátcích vyložili některé tajemství této nejsvětější oběti.“[41]

K učení bylo připojeno devět kánonů, které odsuzovaly jakékoliv nesvátostné pojetí mše, zcela evidentně opět v polemice s reformovanými, pod obvyklým trestem vyobcování, a dále dekret rozhodl o tom, co je třeba při mši dodržovat a čeho se vyvarovat. Text obecně hovoří o potřebě uctivého, svědomitého, pečlivého a slavnostního konání mešní oběti, zcela konkrétně ale zakazuje jakékoliv platby za mše, potulné kněžství a mše na nevhodných místech.

Dále napomínal, aby u bohoslužeb a přisluhování nebyli notoričtí zločinci. Při obřadu žádal přiměřenou a důstojnou hudbu a čistotu ritu a konečně odsuzoval vytváření určitých typů bohoslužeb odlišovaných vnějším dekorem. V této souvislosti přijal i dekret o kalichu, v němž potvrdil předcházející rozhodnutí předat věc papeži.[42]

Reformní opatření se týkala morálky a života duchovních, kteří byli nabádáni žít příkladným životem. Požadovalo se i patřičné vzdělání: pokud šlo o katedrální kostely, vyžadoval se licenciát nebo mistrovský titul teologie. Biskupům bylo umožněno užít podle vlastní úvahy jednu třetinu svých příjmů na služby konané jejich podřízenými. V katedrálních, kolegiátních a řeholních kostelech směli hlasovat

---

40 OUTRAM, Evennett Henry, *The Cardinal of Lorraine and the Council of Trent: a study in the counter-reformation*, Cambridge, 1930, nověji TALLON, Alain, *Le cardinal de Lorraine au concile de Trente*, in: *Le mécénat et l'influence des Guises*, Paris, 1997, s. 331–343.

41 *Dokumenty Tridentského koncilu*, s. 167.

42 K tomu JEDIN, Hubert, *Geschichte des Konzils von Trient* 4/1, s. 174–209 a LECLER, Joseph, *Geschichte der ökumenischen Konzilien* 11/2, s. 354–377.

jen ti, kteří měli alespoň jáhenské svěcení, a v případě, že někdo vykonával službu, k níž by mu chybělo příslušné svěcení, musel ho do jednoho roku dosáhnout.

Právo dispenze mimo římskou kurii se převádělo zpravidla na ordináře a dekret dále kladl důraz na opatrnost při rozhodování o žádostech změnit závěť. Biskupové jakožto vykonavatelé odkazů živých i mrtvých obdrželi opět potvrzení širokých vizitačních pravomocí a právo kontrolovat účetnictví všech církevních institucí a nadací a dekret hrozil přísnými tresty všem, kdo by zneužili církevního či světského majetku.[43]

Následovala francouzsko-císařská ofenzíva, požadující skutečně zásadní reformu: debatu o kněžských manželstvích, sekularizaci majetku, či zákazu vysluhování svátostí notorickými heretiky. Do hry se opět dostala otázka vztahu mezi koncilem, episkopátem a papežstvím. Proti tomuto bloku stáli povětšinou italští biskupové.

Uvedené rozložení se projevilo, když se koncil vrátil k problému rezidence a současně otevřel téma svěcení; v obou případech se jednalo o záležitosti, na kterých bylo možné dobře prezentovat prokuriální, respektive probiskupské preference. Ostré diskuse, do nichž zasahovali prostřednictvím svých zástupců i katoličtí vládcové, se tak dotkly i papežského primátu, jenž zůstal potvrzen díky kompromisní formulaci, s níž přišel papežský teolog Pedro Soto. Biskupové jsou tak ustanovováni Božím příkazem a získávají své pravomoci stejnou cestou od papeže, jenž je Kristovým náměstkem.[44]

Když bylo takto dosaženo pro všechny přijatelné formulace, vrátila se diskuse k rezidenci, do níž už plně zasahovali Francouzi. To jí obohatilo o tradiční prvky galikánské církevní autonomie, ale současně ji učinilo ještě složitější. Mezi projednávaná témata se navíc dostávaly znovu formální záležitosti, a koncil se tak zabýval tím, zda je prvním králem křesťanského světa francouzský panovník nebo španělský monarcha.

Podzim roku 1562 a počátek následujícího roku byl zcela ztracen, co však bylo vážnější, jednání vázla stále více a hrozila další hluboká krize. Odblokovat pozice měla pomoci schůzka francouzských, španělských a německých biskupů s císařem v Innsbrucku v únoru 1563. Zúčastnění se pokusili vytvořit novou většinu, pomocí které by prosadili razantnější změny, jež by svou osobní přítomností a osobním

[43] *Dokumenty Tridentského koncilu*, s. 172–179.

[44] HEFELE, Charles-Joseph, *Histoire des conciles* 9/2, s. 733–751 a LECLER, Joseph, *Geschichte der ökumenischen Konzilien* 11/2, s. 391–419.

vedením zajišťoval sám imperátor. Neuspěli sice pro Ferdinandovu opatrnost, avšak nebylo vyloučeno, že se o něco podobného pokusí i Filip II.[45] Krátce nato zasáhla koncil závažná ztráta. V průběhu března krátce po sobě zemřeli oba nejvlivnější papežští legáti Ercole Gonzaga a Girolamo Seripando – chod synody se prakticky zastavil.[46] Reálně tak hrozilo, že její dílo nebude završeno a katolický svět se pohrouží do těžkých vnitřních sporů.

Resumé

Studie se zabývá problematikou jednání první fáze Tridentského koncilu (1545–1563), kterou analyzuje a hodnotí v dobovém historickém a teologickém kontextu. Soustřeďuje se na utváření optimálního vztahu katolické církve k protestantské reformaci a probírá hlavní aspekty hledání žádoucí podoby katolické církve. V jednotlivých krocích si všímá vymezení teologicko-dogmatických záležitostí, jakými byly role Písma a tradice, hřích, ospravedlnění, svátosti či odpustky, stejně jako řeší změny v oblasti organizačních a disciplinárních záležitostí.

Summary

Council of Trent and Its Reformatory Measures – Part 1

The study deals with the issues of the first phase of negotiations of the Council of Trent (1545–1563), which are analysed and evaluated in a historical and theological context. It focuses on shaping the optimal relationship of the Catholic Church with the Protestant Reformation and discusses the main aspects of seeking a desirable form of the Catholic Church. It pays attention to definitions of theological and dogmatic issues in individual steps, such as the role of the Bible and tradition, sin, justification, sacraments and indulgences. The article deals with changes in organizational and disciplinary matters, as well.

Zusammenfassung

Konzil von Trient und seine Reformmaßnahmen – 1. Teil

Studie behandelt die erste Phase der Tagung des Tridentinischen Konzils (1545–1563), die im geschichtlichen und theologischen Kontext analysiert und bewertet wird. Autoren konzentrieren sich auf die Suche nach einer ausgewogenen Beziehung der katholischen Kirche

[45] SCHATZ, Klaus, *Všeobecné koncily*, s. 187–190, popř. JEDIN, Hubert, *Geschichte des Konzils von Trient* 4/1, s. 237–263.

[46] JEDIN, Hubert, *Geschichte des Konzils von Trient* 4/1, s. 264–270.

zur protestantischen Reformation und der erwünschten Gestaltung der katholischen Kirche. Im Einzelnen widmen sich die Autoren der Festsetzung der theologisch-dogmatischen Elementen, wie z. B. der Rolle der Bibel und der Tradition, der Erbsünde, der Rechtfertigungslehre, den Sakramenten oder den Ablässen, und schildern auch die Änderungen in der Organisations- und Disziplinarordnung der Kirche.

Riassunto

Il Concilio di Trento ed i suoi provvedimenti riformistici – 1ª parte

Lo studio è dedicato alla problematica degli trattamenti durante la prima fase del Concilio di Trento (1545–1563), la quale analizza e giudica in un contesto storico e teologico dell'epoca. Si concentra al processo di formazione dell'ottimo rapporto della Chiesa Cattolica verso la riforma protestante rendendosi conto di aspetti principali nella ricerca di una forma più desiderabile della Chiesa Cattolica. Nei singoli passi si rende conto della limitazione di questioni teologico-dogmatiche come il ruolo della Scrittura e tradizione, il peccato, la giustificazione, i sacramenti o le indulgenze, così come si occupa di affari del carattere disciplinare e organizzativo.

Klíčová slova: Tridentský koncil, reformace, katolická církev, 16. století, římská kurie, dogma, církevní organizace a disciplína

Keywords: Council of Trent, Reformation, Catholic Church, 16th century, Roman Curia, dogma, church organization and discipline

Autoři

Doc. PhDr. Václav Drška, Ph.D., absolvoval v roce 1987 obor český jazyk – dějepis na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Doktorát se zaměřením na obecné a světové dějiny získal v roce 2002. Od roku 1988 působí na Katedře, později Ústavu světových dějin jako asistent, odborný asistent a od roku 2011 jako docent. Od roku 1998 též přednáší na Katedře historie Filozofické fakulty Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem. V poslední době je zástupcem ředitele Ústavu a vedoucím semináře středověkých dějin. Specializuje se zejména na raně středověké dějiny latinské Evropy a vybrané problémy společnosti vrcholného a pozdního středověku.

Associate Professor PhDr. Václav Drška, Ph.D., studied Czech language and history at the School of Arts of Charles University in Prague. He obtained his doctorate in general and world history in 2002. Since 1988, he has been active at the Department, later Institute, of World History as an Assistant then Senior Lecturer and from 2011 as an Associate Professor. He gives lectures at the Department of History of the School of Arts of the Jan Evangelista Purkyně University in Ústí nad Labem. Currently, he is the Vice-Director of the Institute and supervisor of the medieval history course. He focuses especially on the early medieval history of Latin Europe and selected problems of society of the high and late middle ages.

Univ.-Doz. PhDr. Václav Drška, Ph.D., absolvierte in 1987 das Studium der Bohemistik / Geschichte an der Philosophischen Fakultät der Karlsuniversität in Prag. In 2002 erwarb er den Doktortitel im Bereich der Global- und Weltgeschichte. Seit 1988 ist er am Lehrstuhl (später Institut) der Weltgeschichte, zunächst als Assistent, wissenschaftlicher Mitarbeiter und seit 2011 als Universitätsdozent tätig. Seit 1998 liest er am Lehrstuhl für Geschichte der Philosophischen Fakultät der Jan Evangelista Purkyně-Universität in Aussig an der Elbe (Ústí nad Labem). In der letzten Zeit vertritt er den Direktor des Instituts und leitet das Seminar für Geschichte des Mittelalters. Er spezialisiert sich auf die Geschichte des frühen Mittelalters des lateinischen Europas und auf ausgewählte Gesellschaftsfragen des Hoch- und Spätmittelalters.

Professore PhDr. Václav Drška, Ph.D., laureato in lingua ceca e storia alla Facoltà delle Lettere della Università Carolina a Praga nel 1987. Il dottorato specializzato alla storia generale e mondiale ha conseguito dopo nel 2002. Dal 1988 lavora alla cattedra (divenuta dopo un istituto) della storia mondiale – prima in veste di un assistente, assistente specializzato e dal 2011 da professore. Dal 1998 tiene lezioni anche alla Cattedra della storia della Facoltà delle Lettere della Università di Giovanni Evangelista Purkyně a Ústí nad Labem. Attualmente è vicepresidente dell'Istituto e caporeparto della storia medievale. Si specializza soprattutto alla storia medievale dell'Europa latina e ai problemi scelti della società nel medioevo pieno e tardo.

PhDr. ThLic. Drahomír Suchánek, Ph.D., Th.D., narozen roku 1972 v Brně, vystudoval dějiny mezinárodních vztahů a světové politiky na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy a katolickou teologii na Katolické teologické fakultě téže univerzity. V současné době působí jako odborný asistent na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, kde přednáší církevní a středověké dějiny. Svou badatelskou činnost zaměřuje na obor papežských dějin a vztahů mezi duchovní a světskou mocí.

PhDr. ThLic. Drahomír Suchánek, Ph.D., Th.D., was born in 1972 in Brno. He studied the history of international relations and world politics at the School of Arts of Charles University in Prague and Catholic theology at the School of Catholic Theology of Charles University in Prague. Currently he is an Assistant Professor at the School of Arts of Charles University in Prague, where he lectures on church history and medieval history. His research focuses on the history of the papacy and the relationship between church and secular power.

PhDr. ThLic. Drahomír Suchánek, Ph.D., Th.D., geboren in 1972 in Brno, absolvierte Geschichtestudien der internationalen Beziehungen und der Weltpolitik an der Philosophischen Fakultät der Karlsuniversität in Prag und die katholische Theologie an der Katholisch-theologischen Fakultät an derselben Universität. Zurzeit ist er als wissenschaftlicher Mitarbeiter an der Philosophischen Fakultät der Karlsuniversität in Prag tätig, wo er die Kirchengeschichte und Geschichte des Mittelalters vorliest. In seiner wissenschaftlichen Tätigkeit spezialisiert er sich auf die Geschichte des Papsttums und auf die Beziehung zwischen der geistlichen und weltlichen Macht.

PhDr. ThLic. Drahomír Suchánek, Ph.D., Th.D., nato nel 1972 a Brno, laureato nella storia delle relazioni internazionali e della politica mondiale alla Facoltà delle Lettere della Università Carolina a Praga e nella teologia cattolica alla Facoltà della Teologia Cattolica della stessa università. Attualmente è attivo come assistente specializzato alla Facoltà delle Lettere della Università Carolina a Praga dove insegna la storia ecclesiastica medievale. Il suo interesse scientifico si concentra alla storia dei Papi ed alle relazioni tra il potere secolare e spirituale.

doc. PhDr. Václav Drška, Ph.D.
Univerzita Karlova
Filozofická fakulta
Ústav světových dějin
nám. Jana Palacha 2
116 38 Praha 1

e-mail: vaclav.drska@ff.cuni.cz

PhDr. ThLic. Drahomír Suchánek, Ph.D., Th.D.
Univerzita Karlova
Filozofická fakulta
Ústav světových dějin
nám. Jana Palacha 2
116 38 Praha 1

e-mail: drahomir.suchanek@ff.cuni.cz

Reforma systému doplnkov kongruy v prvej Československej republike

Martin Gregor

Tento článok bol spracovaný v rámci projektu VEGA č. 1/1006/15 *Koncept prirodzeného práva a jeho princípov vo vývoji práva, so zameraním na procesnoprávne princípy a procesnú spôsobilosť v rímskom a v kánonickom práve*.

Pojem kongruy mal kánonickoprávny i konfesnoprávny význam.[1] Z hľadiska kánonického práva predstavovala kongrua výživné, ktoré poskytovala cirkev duchovnému za jeho službu v duchovenskej správe.[2] Keď cirkev prestala byť spôsobilá zabezpečovať obživu duchovných z vlastného majetku v dôsledku rôznych konfiškácií a sekularizácie, začala sa vyplácať kongrua z verejných, resp. štátnych prostriedkov ako určitý doplatok, ktorý mal doplniť príjem kňaza z cirkevných prostriedkov na hranicu určeného minima.[3]

Zložitý systém zabezpečenia duchovných, upravený rôznymi podzákonnými predpismi, bol úspešne nahradený kongruovými zákonmi. V Predlitavsku to bol provizórny kongruový zákon č. 47/1885 ř. z.,[4] ktorý bol neskôr nahradený definitívnou úpravou, zákonom č. 176/1898 ř. z. V uhorskej časti monarchie platil zák. čl. XIV/1898, vrátane novelizačného zák. čl. XIII/1909.

---

1 BRADÁČ, Petr, *Financování církví v českých zemích ve 20. století*, in: Revue církevního práva č. 37–2/2007, Praha, s. 107.

2 TRETERA, Jiří Rajmund, *Stát a církve v České republice*, Kostelní Vydří, 2002, s. 32.

3 TRETERA, Jiří Rajmund, HORÁK, Záboj, *Slovník církevního práva*, Praha, 2011, s. 68.

4 KUDLÁČEK, Tomáš, *Kongrua a platy duchovních*, in: HÁCHA, Emil (ed.), *Slovník veřejného práva československého II*, Brno, 1929, s. 293–295.

Vznik Československej republiky znamenal podnet k novej etape vo vývoji právnej úpravy doplnkov kongruy. Už od roku 1919 sa stretávame s predpismi, ktoré upravovali (väčšinou zvyšovali) doplnky kongruy duchovných,[5] a to nielen z dôvodu inflácie a nízkeho príjmu duchovných, ale aj vzhľadom k prebiehajúcej pozemkovej reforme. Kongruové zákonodarstvo sa tak javilo ako vhodný nástroj na zmiernenie majetkových škôd (najmä) katolíckej cirkvi.[6] Po odznení prvotných požiadaviek na prísnu odluku cirkvi od štátu prišiel čas na trvalejšiu úpravu kongruových pomerov duchovenstva.[7] Odrazom týchto tendencií bolo aj prijatie nového kongruového zákona č. 122/1926 Sb. z. a n. (ďalej len „kongruový zákon").

1. Ciele a pozadie nového kongruového zákona

Práce na tomto zákone boli poznamenané viacerými právnymi i politickými problémami. Zákon sa usiloval nájsť odpoveď na otázku, či duchovní majú obdobné postavenie ako štátni zamestnanci. K tomu viedla skoršia interpretačná nejasnosť, či sa majú predpisy o zvyšovaní príjmov štátnych a verejných zamestnancov automaticky vzťahovať aj na duchovenstvo. V tejto súvislosti katolícka cirkev dlhodobo namietala neuplatnenie zákona č. 394/1922 Sb. z. a n. voči duchovenstvu. Zákon totiž predvídal zvýšenie základných platov štátnych zamestnancov o 75 %. Hoci samotný zákon nerozširoval svoju pôsobnosť na duchovenstvo, katolícka cirkev sa domáhala vydania vykonávacieho nariadenia, ktoré by podriadilo pod režim tohto zákona aj duchovných, avšak neúspešne.[8] Za týmto sporom možno v konečnom dôsledku vidieť úsilie smerujúce k zvýšeniu dovtedajších doplnkov kongruy a zlepšeniu finančnej situácie kňazského stavu.

Nový kongruový zákon postavil duchovných v materiálnych otázkach na úroveň štátnych zamestnancov, čím uznal, že výkon náboženských povinností zohráva

[5] Napr. zákon č. 246/1920 Sb. z. a n. a obdobné zákony č. 245/1920 Sb. z. a n., č. 64/1920 Sb. z. a n., č. 287/1924 Sb. z. a n.

[6] HORÁK, Záboj, *Vztah státu a církve v období první Československé republiky*, in: Právněhistorické studie č. 39/2007, Praha, s. 244.

[7] HOBZA, Antonín, *Poměr mezi státem a církví*, Praha, 1925, s. 176.

[8] *Snahy o nový kongruový zákon a jeho prováděcí nařízení*, in: Sursum (Věstník Klubu duchovenstva Československé strany lidové v Čechách) č. 7/1926, Praha, s. 90.

v štáte dôležitú úlohu z hľadiska morálneho blaha občanov.[9] Napokon kňazi viedli matriky, asistovali pri uzatváraní manželstiev, vyučovali náboženstvo na školách a vykonávali ďalšie verejné (ak nie priamo administratívnoprávne) úkony.[10]

Pri príprave nového zákona rezonovala aj nevyhovujúca právna úprava priznaní (fasií), ktoré kňazi podávali za účelom výpočtu ich doplnkov kongruy. Ministerstvo školstva a národnej osvety sa zaoberalo týmito zastaranými predpismi už v roku 1925, pričom dospelo k záveru, že bez nového zákona nebude možná efektívna zmena.[11]

Od novembra 1925 do júna 1926 predložili predstavitelia katolíckej cirkvi prostredníctvom poslancov ľudových strán celkom 24 návrhov nového kongruového zákona.[12] Na určenie novej hranice najnižšieho príjmu duchovenstva malo vplyv vyhlásenie ministra financií Karla Engliša, podľa ktorého bolo možné štátny kultový rozpočet navýšiť pre tento účel maximálne o 35 miliónov korún.[13] V dôsledku toho sa kultový rozpočet na rok 1926 zvýšil na celkovú sumu 71 800 000 Kč.[14] Za tento zákon napokon hlasovali poslanci z radov agrárnikov a ľudovcov.[15]

Výsledok zákonodarného procesu v podobe nového kongruového zákona bol prijatý veľmi kladne, zvlášť zo strany katolíckej cirkvi. Pražský arcibiskup František Kordač uviedol, že „nový zákon kongruový jest zákonem sociálního vyrovnání, jimž se pomáhá kněžím chudým, byť i částečně na úkor lépe postavených.“[16] Skutočne, zákon si kládol za cieľ zmierniť sociálny nepomer medzi duchovnými, keďže dovtedy existovali medzi financovaním jednotlivých duchovných veľké rozdiely z geografického aj funkčného hľadiska.

---

9 BORHYOVÁ, Margita, *K niektorým otázkam kongruových pomerov v prvej ČSR*, in: Právny obzor č. 2/1992, Bratislava, s. 170.

10 KRÁLIK, Jozef, *Náčrt vývoja právnej úpravy finančného zabezpečenia cirkví na území SR*, in: MULÍK, Peter (ed.), *Modely ekonomického zabezpečenia cirkví a náboženských spoločností*, Bratislava, 1997, s. 15.

11 *Snahy o nový kongruový zákon a jeho prováděcí nařízení*, s. 90.

12 *Z prací o nový kongruový zákon*, in: Sursum č. 9/1926, Praha, s. 131.

13 Tamtiež. Zmienku o konzultáciách s Ministerstvom financií obsahuje článok *Snahy o nový kongruový zákon a jeho prováděcí nařízení*, s. 92.

14 BORHYOVÁ, Margita, *K niektorým otázkam kongruových pomerov v prvej ČSR*, s. 174.

15 ŠTEFANICA, Ján, *Vývoj právnej úpravy štátneho financovania príjmu katolíckych duchovných na Slovensku v 20. storočí*, in: BRTKO, Róbert, ČERBOVÁ, Veronika a kol., *Kontinuita a diskontinuita práva v 20. storočí*, Cirkevné a kánonické právo, Bratislava, 2013, s. 127.

16 *Kongruový zákon*, in: Sursum č. 5–6/1926, Praha, s. 58.

2. Legislatívno-technická stránka zákona

Nový kongruový zákon bol prijatý 25. júna 1926, publikovaný bol pod č. 122/1926 Sb. z. a n. Ustanovenia tohto zákona boli vykonané prostredníctvom vládneho nariadenia č. 124/1928 Sb. z. a n. zo dňa 17. júla 1928 (ďalej len „vykonávacie nariadenie").

Rozdelenie matérie medzi kongruový zákon a vykonávacie nariadenie sa však stalo predmetom kritiky.[17] Zákon obsahoval v ôsmich, pomerne stručných paragrafoch veľmi rôznorodú a zložitú problematiku. To si napokon vyžiadalo vydanie vykonávajúceho vládneho nariadenia, ktoré obsahovalo 220 paragrafov. V dôsledku toho sa nutne vynorili názory, ktoré tvrdili, že vykonávacie nariadenie ide nad rámec zákona a dokonca mení význam jeho ustanovení.[18]

Tento problém však predvídal zákonodarca už v samotnom kongruovom zákone, keďže okrem obvyklej splnomocňovacej normy (§ 8) sa do zákonného textu dostala ďalšia, zvláštna splnomocňujúca norma (§ 7). Podľa nej mali byť chýbajúce zákonné ustanovenia doplnené bližšie neurčeným nariadením, ak jeho vydanie bolo nevyhnutné k vykonaniu zákona. Podobné legislatívne riešenie bolo svojské a nevyhlo sa kritike.[19]

Kongruový zákon obsahoval generálnu derogačnú klauzulu (§ 6), ktorá rušila len tie ustanovenia skorších kongruových predpisov, ktoré novému zákonu odporovali. Zákon neobsahoval taxatívny ani demonštratívny výpočet zrušených právnych predpisov, resp. ich ustanovení. V kontexte roztrieštenosti dovtedajšej právnej úpravy sa toto riešenie javilo ako nevyhnutné.

Ustanovenie § 6 kongruového zákona bolo vyložené v § 217 vykonávacieho nariadenia, ktorý stanovil demonštratívny výpočet starších právnych predpisov, resp. ich ustanovení, ktoré boli kongruovým zákonom zrušené. V prípade inej konštrukcie by hrozilo nebezpečenstvo, že predmetné nariadenie by malo ambíciu rušiť recipované zákony. Keďže nešlo o taxatívny výpočet, predmetný § 217 bol len pomôckou pri identifikácii zrušených ustanovení.[20]

---

17 BUŠEK, Vratislav, *Několik poznámek ke kongruovému zákonu*, in: Bratislava (Časopis Učené společnosti Šafaříkovy) č. 4–5/1928, Bratislava, s. 646.

18 Tamže, s. 646.

19 Tamže, s. 647.

20 BRADÁČ, Petr, *Financování církví v českých zemích ve 20. století*, s. 113.

Slovným spojením „zároveň sa zrušujú“ kongruový zákon v § 6 uviedol ďalšiu skupinu derogovaných noriem, v ktorej explicitne uviedol zrušenie § 5 zákona č. 68/1874 ř. z., o uznaní náboženských spoločností, a všetky dovtedajšie predpisy o štólových poplatkoch, opäť však len demonštratívne.

Vzhľadom na unifikačný zámer zákonodarcu je prekvapivé, že v platnosti zostali rakúske a uhorské predpisy, teda aj predchádzajúci kongruový zákon č. 176/1898 ř. z. a zákonné články XIV/1898 a XIII/1909, hoci platili len vo vymedzenom rozsahu. Na druhej strane uhorské právne predpisy obsahovali aj normy sankčného charakteru, ktoré mali politický význam a napriek tomu (alebo práve preto) ich nebolo možné prevziať do nového zákona bez kontroverzií. Na znenie týchto predpisov odkazovalo vo svojom § 177 aj vykonávacie nariadenie. Umožňovali odňať nárok na doplnok kongruy duchovnému, ktorý bol potrestaný na základe rozsudku trestného súdu alebo disciplinárneho nálezu za protištátne správanie alebo iný ťažký morálny prečin, nehodný jeho stavu.

3. Diferenciácia náboženských spoločenstiev

Základom novej právnej úpravy bolo rozlišovanie medzi kongruálnymi a nekongruálnymi náboženskými spoločenstvami. Druhú skupinu možno rozdeliť na dotačné a ostatné spoločenstvá.[21] Tým sa zjednodušila typológia náboženských spoločenstiev a odstránil sa typ subvencovaných náboženských spoločenstiev, ktorým štát poskytoval dobrovoľné a nepravidelné subvencie na podporu ich činnosti. Predtým medzi subvencované náboženské spoločenstvá patrili židovské náboženské obce a starokatolíci v historických krajinách a Československá cirkev na Slovensku a Podkarpatskej Rusi.[22]

Taxatívny výpočet kongruálnych náboženských spoločenstiev obsahuje § 1 vykonávacieho nariadenia. V českých krajinách mala tento status len katolícka cirkev (všetkých troch rítov) a pravoslávna (grécko-východná) cirkev. Na Slovensku a Podkarpatskej Rusi však bolo podobné postavenie priznané okrem vyššie uvedeným cirkvám aj evanjelickej cirkvi augsburského vyznania, reformovanej cirkvi a židovským náboženským obciam.[23]

---

[21] KRAJČI, Jozef, *Historické reflexie konfesijných vzťahov*, Banská Bystrica, 2006, s. 143–144.

[22] BUŠEK, Vratislav, *Několik poznámek ke kongruovému zákonu*, s. 647.

[23] NEMEC, Matúš, *Vývoj financovania katolíckej cirkvi na Slovensku po roku 1918*, in: Acta Facultatis Iuridicae Universitatis Comenianae, 2010, Bratislava, s. 289.

Tento výpočet však nezodpovedal dovtedajšiemu právnemu stavu.[24] Opomenulo sa, že v Uhorsku bolo priznané postavenie kongruálneho náboženského spoločenstva aj unitárskej cirkvi na základe § 2 zák. čl. XIV/1898 v súvislosti s § 1 zák. čl. XX/1848.

Vykonávacie nariadenie v § 1 nekonkretizovalo konkrétnu pravoslávnu cirkev, ktorá mala požívať kongruálny status. Napriek tomu k tomu bola oprávnená jedine pravoslávna cirkev srbskej jurisdikcie. Možno to vyvodiť z § 128 vykonávacieho nariadenia, ktoré priznávalo nárok na doplnok kongruy len tým duchovným, ktorí naň mali nárok na základe zákona č. 177/1898 ř. z., ktorý priznával doplnok kongruy duchovným pravoslávnej cirkvi v Dalmácii. Preferovaním jednej skupiny duchovných vykonávacie nariadenie odňalo nárok na doplnok kongruy duchovným ostatných pravoslávnych jurisdikcií, zvlášť carihradskej a ruskej,[25] pričom ich implicitne zaradilo medzi dotačné cirkvi.

Podľa Vratislava Buška zriadením českej pravoslávnej cirkvi v roku 1922 vznikla úplne nová cirkev, ktorá bola nezávislá na dovtedajších rakúskych zákonoch.[26] Štatút tejto cirkvi určil, že pôjde o cirkev dotačnú.[27] Preto je celkom irelevantné, či rakúska vláda mohla použiť zákony o dalmátskom pravosláví aj mimo oblasti Dalmácie. Tento názor však nič nemení na rigidnej povahe vykonávacieho nariadenia.

V § 196 vykonávacieho nariadenia boli ďalej definované dotačné cirkvi a náboženské spoločnosti. Do tejto kategórie patrili tie náboženské spoločenstvá, ktoré dosiahli štátne uznanie do účinnosti kongruového zákona, teda do 1. januára 1926,[28] a súčasne uplatnili v rámci jednoročnej lehoty od účinnosti tohto zákona nárok na dotáciu prostredníctvom Ministerstva školstva a národnej osvety. V českých krajinách šlo najmä o evanjelické cirkvi a židovské náboženské obce.

Dotáciu možno chápať ako paušálny príspevok poskytnutý určitému náboženskému spoločenstvu za účelom doplnenia platov (nie kongruy) jej duchovných, vrátane ďalších dávok sociálneho zabezpečenia (odpočinkové a zaopatrovacie

[24] KUDLÁČEK, Tomáš, *Kongrua a platy duchovních*, s. 296.

[25] BUŠEK, Vratislav, *Několik poznámek ke kongruovému zákonu*, s. 648.

[26] Tamže, s. 644.

[27] KUDLÁČEK, Tomáš, *Kongrua a platy duchovních*, s. 296.

[28] Zákon podľa § 8 nadobudol účinnosť v júni 1926. Vzhľadom k tomu ide o pravú retroaktivitu.

platy, výchovné).[29] Dotácia bola vyplácaná zo štátnych prostriedkov (§ 5 ods. 1 kongruového zákona). Nárok na dotáciu mala cirkev ako celok: jednotliví duchovní nevstupovali do dotačného mechanizmu a príslušnú sumu dostávali od cirkevnej vrchnosti, čo bol zásadný rozdiel oproti postaveniu duchovných v kongruálnych cirkvách.

Rozdelenie dotácie medzi nich bolo v kompetencii danej cirkvi, resp. jej ústredia.[30] V rámci tohto procesu nebola nad cirkvou vykonávaná kontrola.[31] Napríklad vo vzťahu k nároku na výchovné síce zákon uvádzal, že štát poskytne cirkvám príspevok určený na vyplatenie výchovného duchovným, nezakotvoval však povinnosť cirkvám, aby takto získané prostriedky skutočne prerozdelili v súlade s účelom príspevku, nehovoriac o kontrolnom mechanizme. Preto je logické, že prostí duchovní sa väčšinou domáhali zaradenia svojho náboženského spoločenstva medzi kongruálne subjekty, kým ústrediam náboženských spoločenstiev viac vyhovoval dotačný režim.[32] Štát neurobil žiadne opatrenia, aby dotácia bola skutočne účelovo viazaná a aby každému duchovnému pripadol spravodlivý diel. Napokon dotačný režim viac vyhovoval aj štátu, z dôvodu menšieho zaťaženia štátnej správy.

Výška dotácie závisela od počtu veriacich. Ťažkopádne ustanovenie § 5 ods. 2 kongruového zákona v podstate stálo na zásade, že na každého príslušníka dotačnej cirkvi pripadá rovnaká suma, ako tá, ktorá bola vynaložená zo štátnej pokladnice na každého príslušníka kongruálnych cirkví v súhrne. Preto možno odmietnuť tvrdenie, že podobné delenie na kongruálne a nekongruálne cirkvi malo diskriminačný charakter,[33] keďže výpočet dotácie sa riadil exaktným postupom na základe matematicko-štatistických metód.[34] Naopak, často sa zdôrazňuje dosiahnutie úplnej rovnosti medzi týmito náboženskými spoločenstvami.[35]

---

29 BUŠEK, Vratislav, *Několik poznámek ke kongruovému zákonu*, s. 649.

30 BRADÁČ, Petr, *Financování církví v českých zemích ve 20. století*, s. 119.

31 Dotačná cirkev mala podať do konca príslušného roku správu Ministerstvu školstva a národnej osvety o tom, ako bola dotácia použitá. Dotácia nesmela byť použitá na iné výdaje dotačnej cirkvi než na doplnenie platov a iných požitkov jej duchovenstva. Potiaľ sa štátna kontrola vykonávala. Avšak rozdelenie dotácie medzi jednotlivých duchovných štátna správa vôbec nekontrolovala, ba ani neregulovala. Bližšie pozri BORHYOVÁ, Margita, *K niektorým otázkam kongruových pomerov v prvej ČSR*, s. 171.

32 BUŠEK, Vratislav, *Několik poznámek ke kongruovému zákonu*, s. 649.

33 TRETERA, Jiří Rajmund, *Stát a církve v České republice*, s. 39.

34 Podrobne tento postup upravovali § 201 až 205 vykonávacieho nariadenia.

35 BRADÁČ, Petr, *Financování církví v českých zemích ve 20. století*, s. 121.

Ostatné náboženské spoločenstvá neboli definované. Zo systematiky zákona možno vyvodiť, že šlo jednak o všetky ďalšie náboženské spoločenstvá, ktoré boli uznané po dni účinnosti kongruového zákona a na druhej strane taktiež spoločenstvá, ktoré nesplnili podmienku uplatnenia nároku podľa spôsobu predvídaného zákonom.[36]

Nárok na dotáciu včas neuplatnila napríklad Bratská jednota Petra Chelčického (baptisti).[37] Na území Slovenska a Podkarpatskej Rusi patrila do tejto skupiny aj Českobratská cirkev evanjelická, ktorá bola zákonne uznaná až na základe vyhlášky č. 84/1928 Sb. z. a n. Po 1. januári 1926 bola uznaná tiež Náboženská spoločnosť unitárov československých (1930). Status uznaného náboženského spoločenstva nepožívali na celom území Československa islamské náboženské obce, ktorých uznávacie konanie skončilo v 30. rokoch neúspešne.[38]

4. Základný mechanizmus vyplácania doplnkov kongruy a zisťovania ich výšky

Najnižší príjem duchovenstva kongruálnych cirkví bol určený čiastkou 9 000 Kč ročne (§ 1 ods. 1 kongruového zákona, § 2 ods. 1 vykonávacieho nariadenia). Určená suma bola obdobou nástupného platu. Podľa dôvodovej správy k vykonávaciemu nariadeniu bola táto počiatočná suma tak vysoká, že podľa dovtedajších kongruových predpisov by ju duchovný na dedinskej fare dosiahol po vyše 30 služobných rokoch.[39] Napriek tomu nesmieme podľahnúť dojmu, že takto stanovený príjem bol dostatočný a že by duchovných zbavil starostí o ich obživu.

Každé tri roky riadnej duchovenskej služby sa najnižší príjem valorizoval o 972 Kč (trienálky).[40] Predmetné zvýšenie však mohlo byť realizované maximálne desaťkrát počas celkovej služby duchovného. Doplnok kongruy sa neprideľoval z moci úradnej, ale na základe žiadosti duchovného, ktorý musel svoj nárok

[36] KRAJČI, Jozef, *Historické reflexie konfesijných vzťahov*, s. 144.

[37] BORHYOVÁ, Margita, *K niektorým otázkam kongruových pomerov v prvej ČSR*, s. 171.

[38] TRETERA, Jiří Rajmund, HORÁK, Záboj, *Konfesní právo*, Praha, 2015, s. 332. V Rakúsko-Uhorsku bol islam „hanefitskeho rítu" uznaný na základe zákona č. 159/1912 ř. z. a zák. čl. XVII/1916.

[39] BUŠEK, Vratislav, HENDRYCH, Jaroslav, LAŠTOVKA, Karel, MÜLLER, Václav (eds.), *Československé církevní zákony II*, Praha, 1931, s. 1729.

[40] HORÁK, Záboj, *Vztah státu a církve v období první Československé republiky*, s. 244.

preukázať.[41] Z kvantitatívneho hľadiska predstavoval najvyšší časový progres vyššiu sumu ako samotná nástupná kongrua.[42]

Preto bolo veľmi dôležité, aby pre účely tohto zvyšovania duchovní dokázali preukázať započítateľnú služobnú dobu, podľa pravidiel stanovených v § 11 až 13 vykonávacieho nariadenia. Do služobnej doby bolo možné započítať verejnú duchovenskú službu v akejkoľvek cirkvi uznanej štátom. Mohlo ísť aj o pôsobenie vo viacerých cirkvách po sebe s výhradou, že jednotlivé služby museli na seba bezprostredne nadväzovať, keďže služobná doba musela byť nepretržitá. Do jej rámca sa ďalej započítavali aj tzv. vojenské roky podľa zákona č. 245/1920 Sb. z. a n.,[43] ako aj roky strávené v inej verejnej cirkevnej službe (napr. ako katechéta, profesor teológie a náboženstva). Roky rehoľného života v kláštore nebolo možné započítať, keďže nešlo o verejnú duchovenskú službu.[44]

Podobný systém zvyšovania najnižšieho príjmu bol známy z predchádzajúceho kongruového zákona č. 176/1898 ř. z., ktorý presadzoval systém trienálok (do 15. roku služby sa kongrua zvyšovala každé tri roky) a kvadrienálok (od 15. roku dochádzalo k valorizácii každé štyri roky). Posledné možné zvýšenie sa realizovalo v 35. roku služby. Na území Slovenska platil menej štedrý systém na základe zák. čl. XXXVIII/1913, ktorý poskytoval vekové prídavky po 5, 10, 15 a 25 rokoch aktívnej služby.[45] Z toho vyplýva, že nový kongruový zákon priniesol skrátenie doby, po uplynutí ktorej vznikal nárok na zvýšenie najnižšieho príjmu, na fixné tri roky. Hoci zvýšenie bolo možné realizovať nanajvýš desaťkrát (do 30. roku služby), podľa dovtedajšieho stavu sa desiaty raz zvyšoval najnižší príjem až v 35. roku duchovenskej služby (po 3, 6, 9, 12, 15, 19, 23, 27, 31 a 35 rokoch).

Doplnok kongruy si mohli nárokovať duchovní činní vo verejnej duchovenskej správe za predpokladu, že ich miesto bolo systematizované so súhlasom štátnej kultovej správy. Za takéto miesta sa pokladali bez ďalšieho dokazovania tie, ktoré boli ku dňu účinnosti zákona, teda ku dňu 1. januára 1926, trvalo obsadené

41 KUDLÁČEK, Tomáš, *Kongrua a platy duchovních*, s. 297.

42 Ak duchovný vykonával službu tridsať rokov a viac, *eo ipso* bola jeho kongrua zvýšená desaťkrát, jeho najnižší možný príjem dosahoval výšku 18 720 Kč (bez započítania ďalších fakultatívnych dávok).

43 Podľa § 1 tohto zákona sa kňazom, ktorí vykonávali vojenskú službu aspoň 6 mesiacov, pripočíta polovica tohto času k služobnej dobe na účely zvýšenia kongruy.

44 KUDLÁČEK, Tomáš, *Kongrua a platy duchovních*, s. 299.

45 BUŠEK, Vratislav, *Několik poznámek ke kongruovému zákonu*, s. 648.

(§ 7 ods. 1 vykonávacieho nariadenia). O zriadení nových duchovenských staníc a systematizácii ďalších miest rozhodovalo Ministerstvo školstva a národnej osvety. V židovských náboženských obciach sa za duchovného pokladal jedine rabín, bez ohľadu na jeho titul (hlavný rabín, podrabín, dajan). Z poberania doplnkov kongruy tak boli vylúčení ďalší pomocníci pri židovských náboženských obradoch ako napr. kantor, košerák, obrezávač.[46]

Nový kongruový zákon zaviedol jednotnú platovú sadzbu pre každého duchovného, bez ohľadu na geografické a ďalšie faktory. Tým úplne zanikol rozdiel medzi samostatnými duchovnými správcami a pomocnými duchovnými, ktorých presadzovali staršie právne predpisy.[47] Táto terminológia sa v novom zákone používa zriedkavo. Na prvý pohľad to znie spravodlivo a oproti zložitým tabuľkám v obrazcoch I a II zákona č. 117/1898 ř. z. aj zjednodušujúco. Avšak v tomto zmysle by samostatný duchovný správca (farár, administrátor) s kratšou služobnou dobou mohol dostávať omnoho nižší doplnok kongruy ako pomocný duchovný (kaplán) s dlhšou služobnou dobou na tej istej fare. Vratislav Bušek kritizoval načrtnuté rovnostárstvo a oponoval poukázaním na hierarchiu administratívnych úradníkov, ktorí boli tiež radení do rôznych platových kategórií.[48]

Na základe § 4 vykonávacieho nariadenia boli zrovnoprávnení aj svetskí a rehoľní duchovní. Tým bol priznaný doplnok kongruy aj rehoľníkom, ktorí spĺňali ostatné zákonné požiadavky, hoci im ešte § 18 zák. čl. XIV/1898 doplnenie kongruy výslovne upieral a zákon č. 176/1898 ř. z. im kládol reštriktívne podmienky pre čerpanie doplnku kongruy.[49]

Zároveň bola zavedená parita v odmeňovaní medzi farskými duchovnými správcami a členmi kapitúl, kapitulnými vikármi, konzistoriálnymi úradníkmi a štatutárnou administratívou cirkvi (ak boli jej príslušníkmi duchovní), vrátane predstavených kňazských seminárov.[50] Postačovalo splnenie podmienky, aby dané miesto bolo systematizované so súhlasom štátnej kultovej správy. Jednalo sa o výrazné nóvum, keďže dovtedy boli veľké rozdiely v čerpaní doplnkov

[46] Pozri § 4 ods. 2 vykonávacieho nariadenia a KUDLÁČEK, Tomáš, *Kongrua a platy duchovních*, s. 298.

[47] BORHYOVÁ, Margita, *K niektorým otázkam kongruových pomerov v prvej ČSR*, s. 170.

[48] BUŠEK, Vratislav, *Několik poznámek ke kongruovému zákonu*, s. 653.

[49] KUDLÁČEK, Tomáš, *Kongrua a platy duchovních*, s. 298.

[50] Týchto duchovných vymenováva § 182 vykonávacieho nariadenia.

kongruy medzi samotnými kanonikmi.[51] Konzistoriálni úradníci a predstavení seminárov dovtedy nepožívali doplnky kongruy, len subsidiárne čerpali penziu podľa zákona č. 48/1902 ř. z. Čiastočné zlepšenie nastalo v dôsledku prijatia zákona č. 189/1920 Sb. z. a n., ktorý upravil platové pomery profesorov teologických učilíšť. Taktiež, kým kanonikom kolegiálnych kapitúl sa v zásade kongrua nedoplňovala, doplnok kongruy katedrálnych a metropolitných kanonikov bol upravený v zákone č. 15/1894 ř. z. rozdielne podľa toho, či išlo o prvého dignitára alebo ostatných kanonikov.

Kongruový zákon stanovil životné minimum duchovného. Duchovný mal nárok na kongruový doplnok, ak jeho vlastné príjmy boli nižšie ako určené životné minimum. Konkrétna suma, ktorá mu bola vyplatená z verejných prostriedkov, teda závisela od jeho ďalších príjmov. Na charaktere doplnku kongruy ako určitého doplnenia príjmov kňaza do minimálnej výšky, ak mu cirkev nemohla zabezpečiť primeranú výživu do určeného existenčného minima, sa nič nezmenilo.[52] Kongruálne cirkvi boli preto materiálne zabezpečené z dvoch základných zdrojov – z cirkevných príjmov, až následne tiež zo štátneho rozpočtu.[53]

Príjmy duchovného (plynúce z titulu výkonu cirkevného úradu) boli predmetom priznania. Duchovný nemusel podať priznanie, ak nežiadal o doplnenie kongruy. Platil princíp dobrovoľnosti.[54] Bilanciu príjmov a výdavkov zákon neupravil komplexne, ale odkázal na dovtedy platné predpisy.[55] Obsahoval iba odchýlky od dovtedajšieho stavu. V tejto oblasti zákon nenaplnil unifikačné očakávania, keďže neodstránil nejednotnosť právnych predpisov. K unifikácii došlo v podstate len vo veci päťročného lustra a niektorých čiastkových zmien pri výpočte príjmov a výdavkov.[56] Ako pozitívum však možno hodnotiť zrušenie veľkého množstva podzákonných predpisov, ktoré detailne upravovali priznania a ich prevzatie,

---

[51] BUŠEK, Vratislav, *Několik poznámek ke kongruovému zákonu*, s. 655.

[52] Tomu nasvedčuje aj znenie § 3 ods. 1 kongruového zákona, podľa ktorého „na kongruální mez doplňuje se ryzí příjem duchovního spojený bezprostředně s příslušným duchovním místem a funkcí."

[53] NEMEC, Matúš, *Vývoj financovania katolíckej cirkvi na Slovensku po roku 1918*, s. 289.

[54] KUDLÁČEK, Tomáš, *Kongrua a platy duchovních*, s. 300.

[55] Za smerodajné možno označiť § 4 až 7 zákona č. 117/1898 ř. z. a § 11 zák. čl. XIV/1898.

[56] ŠTEFANICA, Ján, *Vývoj právnej úpravy štátneho financovania príjmu katolíckych duchovných na Slovensku v 20. storočí*, s. 129.

resp. kodifikáciu vo vykonávacom nariadení.[57] Predmetné nariadenie čiastočne upravovalo aj problematiku príjmov a výdajov.

Medzi príjmami duchovný uvádzal najmä výnos z pozemkov, pôdy a prenajatých budov. Výnos z nehnuteľností sa započítaval podľa skutočne nadobudnutého zisku. Do príjmov sa ďalej započítavali renty a dávky vyplácané v peniazoch alebo v naturáliách[58] a ďalšie výnosy požívacích práv. Veľkou zmenou bola paušalizácia poplatkov (štóly) za úradné výkony, ktoré kňazi realizovali. Paušálna suma sa určovala z celkového počtu veriacich príslušného vierovyznania podľa posledného sčítania ľudu v danej obci, pričom na osobu pripadalo 0,50 Kč. Ak mala farnosť viac než 12 000 farníkov, započítavali sa tieto príjmy vo výške skutočného výnosu, spriemerovaného za posledné tri roky [§ 3 ods. 3, písm. b) kongruového zákona].

Tu treba poukázať na častý omyl.[59] Kongruový zákon z roku 1926 nezrušil štólové poplatky, avšak zrušil dovtedajšie predpisy, ktoré ich upravovali (§ 6), aby vytýčil miesto pre novú úpravu.[60] Medzi výdaje sa zaraďovali najmä dane a verejnoprávne poplatky, kancelárske výdaje vznikajúce pri vedení matrík a ďalšie. Avšak 6 % penzijný príspevok sa stal neodpočítateľnou položkou.

Na základe priemeru priznaní z posledných troch rokov sa zostavilo lustrum príjmov duchovného na päť rokov dopredu.[61] Na tomto základe sa vyplácala konkrétna čiastka. Podrobnosti o náležitostiach priznania, súhrne príjmov a odpočítateľných nákladoch duchovného, vrátane výplaty kongruového doplnku upravovalo vykonávacie nariadenie vo svojej tretej časti (§ 80–181).

Stanovenie päťročného lustra bolo považované za výrazné zjednodušenie oproti dovtedajšej úprave, v rámci ktorej musel duchovný podávať priznanie v lehote dvoch mesiacov od nastúpenia na nové miesto. Po zavedení lustra na päť rokov dopredu táto povinnosť odpadla, keďže základňa výpočtu a čistý príjem duchovného ostal vzhľadom na miesto pôsobenia nezmenený. Doplnok kongruy nového

---

[57] BORHYOVÁ, Margita, *K niektorým otázkam kongruových pomerov v prvej ČSR*, s. 170.

[58] Naturálne cirkevné dávky patrili v historických krajinách k najspornejším príjmom, keďže mali spravidla nízku hodnotu a často sa neodvádzali. Pozri KUDLÁČEK, Tomáš, *Kongrua a platy duchovních*, s. 302. Naopak na Slovensku a Podkarpatskej Rusi tvorili podstatnú časť príjmov duchovných. Bližšie pozri CSUKÁS, Adam, *Cirkevné dávky a ich právny život na Slovensku a Podkarpatskej Rusi*, Praha, 2016, s. 105 a ďalšie.

[59] „Kongruový zákon síce zrušil štólové poplatky […].“ Pozri BORHYOVÁ, Margita*, K niektorým otázkam kongruových pomerov v prvej ČSR*, s. 172.

[60] KUDLÁČEK, Tomáš, *Kongrua a platy duchovních*, s. 302.

[61] TRETERA, Jiří Rajmund, S*tát a církve v České republice*, s. 38.

duchovného sa upravil len natoľko, aby odrážal dĺžku jeho služobnej doby.[62] Podľa nového zákona sa priznania podávali do dvoch mesiacov pred začiatkom nového lustra.[63] Táto úprava bola modifikovaná pri prvom lustre podľa tohto zákona, kedy platila lehota 4 mesiacov od vydania vykonávacieho nariadenia.[64]

Doplnok najnižšieho príjmu sa znižoval pomerne k iným príjmom duchovného z verejných prostriedkov, s výnimkou odmeny a cestovných nákladov v rámci výučby náboženstva a platu poslanca Národného zhromaždenia (§ 1 ods. 5 kongruového zákona). Príjmy, o ktoré sa znižoval doplnok kongruy, však museli byť pravidelné. K nepravidelným príjmom sa neprihliadalo, aj keby plynuli z verejných prostriedkov (§ 18 ods. 2 vykonávacieho nariadenia).

5. Štátne občianstvo a dosiahnuté vzdelanie ako základné podmienky pre čerpanie kongruy

Nárok na doplnok kongruy náležal len duchovným, ktorí boli československými štátnymi občanmi (§ 1 ods. 4 kongruového zákona, § 3 vykonávacieho nariadenia). Išlo o jednu zo základných zákonných požiadaviek, ktorú dovtedajšie rakúske zákony nestanovovali. Avšak zák. čl. XIV/1898 vo svojom § 6 veľmi jasne formuloval podobnú podmienku, viažucu sa na uhorské štátne občianstvo. Štátne občianstvo preukazoval duchovný na základe predloženia občianskeho preukazu, ktorý si mohol obstarať podľa vyhlášky č. 225/1926 Sb. z. a n.

Ak kňaz nebol štátnym občanom počas výkonu verejnej duchovenskej služby, toto obdobie si nemohol započítať pre účely určenia celkovej služobnej doby, čo malo dosah na výšku jeho doplnku kongruy. Takému započítaniu bránil § 13 ods. 1 vykonávacieho nariadenia. V praxi, ak duchovný nadobudol československé štátne občianstvo (hoc aj po rokoch aktívnej duchovenskej služby), mal nárok iba na základný doplnok kongruy.[65] Roky služby sa mu započítavali za účelom zvyšovania doplnku kongruy až od okamihu nadobudnutia československého štátneho občianstva. Zmysel tejto úpravy možno vidieť v neistote štátu voči lojalite tejto

[62] BUŠEK, Vratislav, *Několik poznámek ke kongruovému zákonu*, s. 664.

[63] Napríklad v Arcidiecéze pražskej sa fasie predkladali arcibiskupskému konzistóriu, ktoré ich odovzdalo krajinskému úradu. Ten následne viedol korešpondenciu s duchovným priamo. Pozri *Předkládání přiznávek na III. lustrum*, in: Časopis katolického duchovenstva č. 6/1935, Praha, s. 585.

[64] KUDLÁČEK, Tomáš, *Kongrua a platy duchovních*, s. 300.

[65] *Kongrua a státní občanství*, in: Časopis katolického duchovenstva č. 4/1937, Praha, s. 377.

skupiny obyvateľstva.[66] Príjmy duchovného sa mali totiž doplňovať len za činnosť, ktorú kňaz vykonával ako príslušník československého štátu. Iné občianstvo duchovných zrejme nedávalo dostatočné záruky ich politickej spoľahlivosti.[67]

V súvislosti s týmto ustanovením priniesla právna prax napríklad tento zaujímavý prípad: Istému farárovi mohol byť priznaný nárok na kongruový doplnok odo dňa účinnosti kongruového zákona. Uplatneniu tohto nároku však bránila prekážka nedostatku československého štátneho občianstva. Farár získal československé občianstvo až v roku 1929 na základe ústavného zákona č. 152/1926 Sb. z. a n. Duchovný však namietal, že podľa § 6 predmetného zákona sa má s osobami, ktoré získali občianstvo podľa tohto zákona, nakladať akoby bývali štátnymi občanmi už od 28. októbra 1918 a v dôsledku toho odôvodňoval svoj nárok na doplnok kongruy spätne. Táto požiadavka odporovala vykonávaciemu nariadeniu č. 124/1928 Sb. z. a n., ktoré v § 13 ods. 2 *in fine* stanovilo, že doplnok kongruy nemožno požadovať za obdobie, počas ktorého duchovný nebol československým štátnym občanom. Najvyšší správny súd vo svojom náleze z 24. januára 1934 sťažnosť odmietol s odôvodnením, že tieto predpisy sú vo vzájomnej zhode.[68] Farár mal teda teoretický nárok na kongruový doplnok, avšak nie na jeho reálne vyplatenie, pretože v rozhodnej dobe nebol československým štátnym občanom.[69] Mal však právo na započítanie služobných rokov za účelom zvyšovania doplnku kongruy.

Výška kongruálneho doplnku taktiež závisela od dosiahnutého vzdelania duchovného. Životné minimum v plnej výške prislúchalo jedine duchovným, ktorí preukázali úspešné zloženie maturitnej skúšky na tuzemskom gymnáziu [§ 1 ods. 4, písm. a) kongruového zákona]. Z prípravných materiálov Poslaneckej snemovne Národného zhromaždenia k tomuto zákonu vyplýva, že k dosiahnutiu plného doplnenia kongruy sa malo vyžadovať zloženie maturitnej skúšky na gymnáziu,

---

[66] Predstavitelia štátu sa obávali oprávnene, zvlášť vzhľadom na iredentistickú činnosť mnohých maďarských duchovných. Okrem toho sa citlivo vnímala prepojenosť vysokého kléru s rakúsko-uhorským štátom, čo malo za následok výmenu dvoch českých arcibiskupov a niekoľkých slovenských biskupov. Pozri HORÁK, Záboj, *Vztah státu a církve v období první Československé republiky*, s. 239–240.

[67] Nález Najvyššieho správneho súdu č. 11787 z 22. marca 1937 (Boh. A 12830/1937), <https://perma.cc/3QV8-LMUV> (15. 7. 2017).

[68] Nález Najvyššieho správneho súdu č. 1142 z 24. januára 1934 (Boh. A 11017/1934), <https://perma.cc/99XH-B8K3> (15. 7. 2017).

[69] Bližšie pozri *Nová ustanovení a rozhodnutí*, in: *Časopis katolického duchovenstva* č. 7/1934, Praha, s. 442–443.

avšak nie absolvovanie gymnázia. Malo to význam nielen pre externistov, ale aj pre študentov reálok a učiteľských ústavov, ktorí si doplnili maturitnú skúšku.[70] Vysvedčenia maturitnej (či obdobnej) skúšky z cudziny mali rovnakú platnosť za predpokladu, že boli nostrifikované (§ 16 ods. 1 vykonávacieho nariadenia).

Pôvodný návrh katolíckeho duchovenstva, aby nariadenie zrovnoprávnilo maturitu na gymnáziu s maturitou na akejkoľvek inej strednej škole, predovšetkým na reálke, nebol úspešný.[71] K uprednostneniu prísnejšej úpravy viedli rozpočtové dôvody, keďže v rámci financovania doplnkov kongruy sa počítalo s úsporami v dôsledku nižšej kvalifikácie kňazstva až do výšky 5 miliónov korún.[72]

Ak duchovný nesplnil požiadavku maturitnej skúšky na gymnáziu, mal nárok len na znížený doplnok kongruy. Dve tretiny z celkového najnižšieho príjmu prislúchali duchovným, ktorí síce nezložili maturitnú skúšku, ale absolvovali aspoň šesť ročníkov tuzemského štátneho gymnázia. Nárok na jednu tretinu z celkového doplnku mohli uplatniť duchovní, ak absolvovali aspoň štyri ročníky tuzemského gymnázia [§ 1 ods. 4, písm. b) a c) kongruového zákona]. Z toho implicitne vyplýva, že duchovný, ktorý nebol gymnazistom, resp. nezložil maturitu, nemal nárok na doplnenie kongruy vôbec. V dôsledku toho nemohol poberať ani dôchodok či nemocenské.[73] V praxi toto ustanovenie najviac zasiahlo do pomerov židovských náboženských obcí na Slovensku, ktoré nedisponovali dostatočne kvalifikovanými rabínmi a vyvinuli značné úsilie pre exempciu rabínov spod prísnosti zákona.[74]

Tu však možno vidieť opäť paralelu s § 4 uhorského zák. čl. XIV/1898, ktorý pre výplatu plného doplnku kongruy požadoval nielen absolvovanie ôsmich ročníkov gymnázia, ale zároveň aj ďalšie, minimálne trojročné štúdium bohoslovia príslušného náboženského spoločenstva. Ak duchovný nedosiahol túto kvalifikáciu, mal nárok len na polovičný doplnok kongruy. Uhorský zákon teda znižoval nárok na doplnenie kongruy, no neodnímal ho úplne. Na zmiernenie tvrdosti nového kongruového zákona ustanovil § 19 vykonávacieho nariadenia, že duchovní, ktorí dosiaľ poberali znížený doplnok kongruy podľa zák. čl. XIV/1898 z dôvodu

[70] KUDRNOVSKÝ, Alois, *Kongrua katol. duchovenstva*, in: Časopis katolického duchovenstva č. 3/1940, Praha, s. 167.

[71] Pozri *Návrh k prováděcím nařízením kongruového zákona*, in: Sursum č. 7/1926, Praha, s. 96.

[72] Tamže, s. 92.

[73] *Důležitost studia na gymnasiu pro poukaz kongruálních platů*, in: Časopis katolického duchovenstva č. 4/1933, Praha, s. 366.

[74] BUŠEK, Vratislav, *Několik poznámek ke kongruovému zákonu*, s. 656.

nedostatočného vzdelania, budú poberať doplnok kongruy aspoň vo výške jednej tretiny podľa nového zákona, aby tak neprišli o možnosť doplnenia kongruy úplne, hoci nemali minimálne vzdelanie, ktoré sa vyžadovalo na vyplácanie tejto tretiny podľa nového zákona.

Dišpenz od gymnaziálneho štúdia, resp. od maturitnej skúšky nebol prípustný (§ 15 ods. 1 vykonávacieho nariadenia). Štúdium na inej strednej škole mohlo nahradiť gymnaziálne vzdelanie, len ak Ministerstvo školstva a národnej osvety uznalo oba druhy štúdií za rovnocenné (§ 17 ods. 1 vykonávacieho nariadenia). Rovnaký znižovací režim platil aj pre výchovné a ďalšie podobné dávky (§ 14 vykonávacieho nariadenia).

Napokon je nutné zdôrazniť, že nárok na doplnenie kongruy nebol viazaný len na splnenie týchto dvoch podmienok. Hoci vykonávacie nariadenie uvádzalo kategóriu ďalších predpokladov len v súvislosti s nárokom na výchovné,[75] nie na doplnok kongruy vo všeobecnosti, pre úspešné uplatnenie tohto nároku bolo nevyhnutné splniť aj ďalšie požiadavky. Mali základ v rozličných právnych predpisoch, napríklad išlo o sľub poslušnosti Československej republike podľa § 2 zákona č. 64/1918 Sb. z. a n., jazykovú kvalifikáciu podľa § 3 zák. čl. XIII/1909,[76] úspešné vykonanie farárskej konkurznej skúšky, preukázanie fyzickej spôsobilosti pre výkon úloh v duchovenskej správe,[77] ale predovšetkým o pôsobenie na mieste systematizovanom so súhlasom štátnej kultovej správy.[78]

6. Sociálne zabezpečenie duchovných podľa kongruového zákona

Štát nezabezpečoval duchovným len doplnok na úroveň najnižšieho príjmu: duchovní boli oprávnení čerpať tiež rôzne sociálne dávky. Išlo predovšetkým o výchovné, obdobu prídavku na dieťa, ktoré sa vyplácalo duchovným na zabezpečenie výchovy a výživy ich detí. Tento inštitút bol samozrejme zameraný na duchovných,

[75] Ustanovenie § 3 vykonávacieho nariadenia nárok na výchovné podmieňovalo 1. štátnym občianstvom, 2. gymnaziálnym vzdelaním, 3. ďalšími požiadavkami, predpísanými pre ustanovenie do duchovenskej správy.

[76] Išlo zrejme o obsolentné a nanajvýš pochybné ustanovenie, ktoré odkazovalo na používanie maďarského jazyka.

[77] ŠTEFANICA, Ján, *Vývoj právnej úpravy štátneho financovania príjmu katolíckych duchovných na Slovensku v 20. storočí*, s. 128.

[78] KUDLÁČEK, Tomáš, *Kongrua a platy duchovních*, s. 297.

ktorým cirkevná disciplína neukladala povinnosť celibátu. Avšak zákon nespájal s porušením tejto povinnosti sankciu v podobe nevyplatenia výchovného.

Štát prispieval pri jednom nezaopatrenom dieťati čiastkou 1 224 Kč ročne, pri viacerých nezaopatrených deťoch 1 800 Kč ročne (§ 1 ods. 2 kongruového zákona). V podrobnostiach o vzniku, zániku a uplatnení tohto nároku zákon zakotvil subsidiaritu predpisov platných pre štátnych zamestnancov, čo opäť poukazovalo na verejný status duchovných. Hoci kongruový zákon neobsahoval explicitnú blanketnú normu, podľa dôvodovej správy odkazoval na § 144 platového zákona č. 103/1926 Sb. z. a n.

Podľa tohto predpisu sa výchovné vyplácalo na vlastné, nevlastné a osvojené deti, vrátane poručencov v rámci poručníckeho pomeru. Nárok naň vznikal aj pri nemanželských deťoch, ak síce nežili s otcom v jednej domácnosti, avšak prispieval na ich výživu (§ 144 ods. 4 zákona č. 103/1926 Sb. z. a n.). Ak duchovný zomrel, nárok na výchovné nadobúdala jeho vdova v tej istej výške a za tých istých podmienok, ako by ho mohol čerpať sám duchovný (§ 45 vykonávacieho nariadenia).

Ďalším prvkom sociálneho zabezpečenia duchovných boli odpočinkové a zaopatrovacie platy. Dnes by sme oba príjmy charakterizovali ako súčasť dôchodkového poistenia. Kým odpočinkové platy slúžili na zaistenie penzie pre osobu duchovného (samotné odpočinkové a odbytné), zaopatrovacie platy sa vyplácali v prospech rodinných príslušníkov zomrelého duchovného za účelom ich zaopatrenia (vdovská penzia a odbytné, sirotská penzia, úmrtné). Vyplýva to z § 28 vykonávacieho nariadenia, ktorý obsahoval taxatívny výpočet jednotlivých druhov odpočinkových a zaopatrovacích platov. Nárok na odbytné vznikal, ak duchovný vystúpil z verejnej duchovenskej služby pred dosiahnutím desaťročnej služobnej doby (§ 41 vykonávacieho nariadenia).

Kongruový zákon však počítal aj s dávkami pre prípad invalidity duchovného, ktoré považoval za zvláštnu skupinu odpočinkových platov. Rozlišovali sa tri kategórie determinantov invalidity:

1. oslepnutie a pomätenie mysle, ktoré bolo privilegované započítaním desiatich fiktívnych rokov ku skutočne odslúženej dobe za účelom vyššieho výpočtu odpočinkového platu;[79]

[79] Odpočinkové sa vypočítavalo podľa súčtu skutočných i mimoriadne priznaných rokov. Pozri KUDRNOVSKÝ, Alois, *Kongrua katol. duchovenstva*, in: Časopis katolického duchovenstva č. 4/1940, Praha, s. 243.

2. pracovný úraz, v dôsledku ktorého sa duchovný stal nespôsobilým na výkon služby, požíval rovnakú výhodu, ak sa stal v priamej príčinnej súvislosti s úkonmi duchovenskej služby;
3. ďalšie ťažké a nevyliečiteľné choroby, v dôsledku ktorých mu mohlo desať služobných rokov výnimočne započítať Ministerstvo školstva a národnej osvety po dohode s Ministerstvom financií (§ 38 vykonávacieho nariadenia).

Je nutné poznamenať, že vykonávacie nariadenie rozlišovalo dvojakú nespôsobilosť na výkon duchovenskej služby. V rámci invalidity (odpočinku pre úraz alebo chorobu) bolo naďalej uznávané, že nárok na dávku vzniká, ak si tento stav duchovný neprivodil z vlastnej viny. Vo všeobecnej rovine sa však neprihliadalo na zavinenie, čo bolo určité nóvum oproti zneniu § 13 kongruového zákona č. 176/1898 ř. z., ktorý nárok na odpočinkový plat vo všeobecnosti viazal len na nespôsobilosť, ktorú si duchovný nezavinil sám. Dôvod bol pragmatický. Štát ponechal cirkevnej vrchnosti priestor na uváženie, kedy duchovného pošle do výslužby, aby nemusel tieto dôvody preskúmavať. Dovtedy tvorili veľkú časť súdnej agendy spory o to, či bol duchovný penzionovaný bez vlastného zavinenia alebo na základe svojej viny.[80] Na tomto základe sa vyvinul princíp, že cirkev rozhoduje o penzionovaní duchovných, keďže je ich zamestnávateľom, hoci tieto penzie vypláca štát.[81]

Pálčivým problémom sa však stali niektoré druhy zaopatrovacích platov, napr. vdovská penzia, pri ktorej sa naskytá podobná otázka ako pri výchovnom v rámci kategórie rímskokatolíckych kňazov. Kongruový zákon a ani jeho vykonávacie nariadenie sa touto otázkou nezaoberali. Nemožno opomenúť, že veľká manželská novela Všeobecného občianskeho zákonníka (zákon č. 320/1919 Sb. z. a n.) zrušila manželskú prekážku vyššieho svätenia a duchovného sľubu (§ 63 ABGB), čoho následkom rímskokatolícki kňazi mohli teoreticky uplatniť svoje občianske právo uzavrieť manželstvo.[82]

Ešte pozoruhodnejšie bolo ustanovenie § 43 ods. 3 vládneho nariadenia, ktoré pri výmere vdovskej penzie po duchovnom odkazovalo na primerané použitie

[80] Pozri napr. nález Najvyššieho správneho súdu č. 6633 zo dňa 5. mája 1923 (Boh. A 2316/1923), <https://perma.cc/95BC-RLJT> (15. 7. 2017). Nález pojednáva o tom, či uzavretie manželstva ako uplatnenie občianskeho práva činí kňaza nespôsobilým na výkon duchovenskej služby z vlastnej viny či bez jeho zavinenia.

[81] BUŠEK, Vratislav, *Několik poznámek ke kongruovému zákonu*, s. 658.

[82] Tamže, s. 658–659.

§ 5, čl. I zákona č. 2/1920 Sb. z. a n., ktorý upravoval penzijné nároky štátnych zamestnancov. Podľa tohto zákona mala nárok na penziu aj družka zomrelého, ak nebolo vdovy a žila s ním v spoločnej domácnosti najmenej päť rokov. Nedôslednosťou zákonodarcu bolo možné túto právnu úpravu bez akýchkoľvek právnych prekážok vztiahnuť aj na duchovných.

Tento problém má však širšie súvislosti, ktoré sa neobmedzujú len na vdovskú penziu. Mohlo ísť aj o oprávnenosť čerpania odpočinkového platu duchovného, ktorý sa oženil mimo aktívnu službu. Tu však bolo možné uplatniť § 35 ods. 2 bodu 7 vykonávacieho nariadenia, podľa ktorého nárok na odpočinkový plat zanikol, ak to vyslovil nadriadený cirkevný úrad. Ak by sa však katolícky kňaz v aktívnej službe oženil a následne prešiel vykonávať funkciu duchovného do inej cirkvi (teda spáchal by dvojaký delikt proti kánonickému právu), nielen že by neprišiel o doplnok kongruy, ale by sa mu aj v novej službe započítali roky strávené v službe katolíckej cirkvi.[83]

Kongruový zákon zakotvoval subsidiárne použitie právnych predpisov o odpočinkových a zaopatrovacích platoch platných pre štátnych pragmatikálnych úradníkov,[84] ak kongruový zákon neustanovoval inak (§ 2 kongruového zákona). Smerodajnou bola šiesta časť už spomínaného platového zákona č. 103/1926 Sb. z. a n., ktorá v § 153 až 165 obsahovala základný rámec dôchodkového mechanizmu. Rozdiel medzi obomi predpismi spočíval najmä vo výpočte penzijnej základne, prostredníctvom ktorej sa vymeriavali konkrétne platy.

U duchovných predstavovala dosiahnutú kongruu zmenšenú o 20 % a zaokrúhlenú na najbližšie vyššie číslo deliteľné dvanástimi. Duchovní boli povinní platiť penzijný príspevok na mesačnej báze vo výške 6 % z takto vypočítanej penzijnej základne (§ 30 ods. 1 až 3 vykonávacieho nariadenia). Penzijný príspevok museli platiť aj duchovní, ktorí nepoberali kongruový doplnok.[85] Platili ho z príjmov spojených s ich úradom. Odpočinkové a zaopatrovacie platy sa znižovali v závislosti od (gymnaziálneho) vzdelania, podobne ako kongrua aktívneho duchovného. Najnižšie odpočinkové činilo 6 600 Kč ročne. Ak aktívna služba trvala viac ako dvanásť rokov, najnižšie odpočinkové sa zvyšovalo na 8 100 Kč ročne (§ 34 ods. 1 vykonávacieho nariadenia).

---

83 Tamže, s. 659.

84 Išlo o štátnych úradníkov, ktorí sa spravovali služobnou pragmatikou, teda zákonom č. 15/1914 ř. z. Plnil funkciu zákona o štátnej službe.

85 BRADÁČ, Petr, *Financování církví v českých zemích ve 20. století*, s. 118.

Kongruový a platový zákon mali spoločnú črtu: vzťahovali sa len na tých duchovných a štátnych zamestnancov, ktorí odišli na odpočinok, resp. do výslužby počas účinnosti týchto zákonov. Podobne aj zaopatrovacie platy sa spravovali platným kongruovým zákonom, len ak duchovný v aktívnej službe zomrel v období od účinnosti tohto zákona (§ 27 vykonávacieho nariadenia).

Tým sa vytvárala výrazná nerovnováha voči skupine starodôchodcov, ktorí odišli do výslužby pred účinnosťou tohto zákona.[86] Túto diskrepanciu sa pokúsil zmierniť už zákon č. 80/1928 Sb. z. a n., ktorý v § 8 ods. 1 umožnil Ministerstvu školstva a národnej osvety rozhodnúť o fakultatívnom zvýšení odpočinkových a zaopatrovacích platov nemajetným duchovným, ktorí vstúpili do výslužby pred 1. januárom 1926, až o 3 000 Kč. Tento problém bol však odstránený až zákonom č. 70/1930 Sb. z. a n., o úprave odpočinkových a zaopatrovacích platov niektorých štátnych a iných zamestnancov.[87] Na základe § 12 ods. 5 tohto zákona sa rozšíril režim kongruového zákona aj na odpočinkové platy duchovných, na ktorých by sa tento zákon vzťahoval, ak by neodišli do výslužby pred nadobudnutím jeho účinnosti. Rovnakým spôsobom upravil zaopatrovacie platy pre pozostalých po duchovnom, ktorí zomrel v aktívnej službe pred účinnosťou tohto zákona. Ak však bola pre duchovného výhodnejšia predchádzajúca úprava odpočinkových platov, nový kongruový zákon mu priznával nárok na vyrovnávací príspevok na vyplnenie rozdielu do výšky platu, ktorý by mu bol priznaný, ak by odišiel do výslužby pred účinnosťou kongruového zákona (§ 40 vykonávacieho nariadenia).

7. Záverečné úvahy

Vykonávacie nariadenie bolo prijaté až po uzavretí modu vivendi medzi Apoštolským stolcom a Československou republikou. Na rozdiel od bavorského konkordátu (1924) a poľského konkordátu (1925), v ktorých boli detailne upravené finančné nároky katolíckej cirkvi a platy katolíckych kňazov,[88] tento dohovor obsahoval len veľmi všeobecnú zmienku o dočasnej správe cirkevného majetku v čl. II. Možno to odôvodniť dôležitosťou iných tém (medzinárodná zmluva je motivovaná snahou

[86] Tamže.

[87] KUDRNOVSKÝ, Alois, *Kongrua katol. duchovenstva*, in: Časopis katolického duchovenstva č. 4/1940, Praha, s. 233.

[88] BEDNÁŘ, František, *Církev a stát*, Výhledy, Praha, 1934, s. 88.

upevniť suverenitu Československa). Aj tento aspekt prispel k stabilizácii odmeňovania duchovenstva a ustáleniu prijatej zákonnej úpravy.

Kongruový zákon z roku 1926 bol prijatý s veľkými očakávaniami. Na jednej strane bol prijatý „s povděkem, že přináší duchovenstvu všechno, co za daných poměrů bylo k dosažení vůbec možno."[89] Je nepopierateľné, že jedným zo základných rysov tohto zákona bolo zvýšenie doplnku kongruy duchovných, čo sa odrazilo aj vo zvýšení štátneho kultového rozpočtu. Zákon je zároveň predchnutý túžbou po sociálnej spravodlivosti a prináša rovnosť až do roviny, kedy bola vystavovaná kritike niektorých právnych vedcov.

Na tomto základe sa javia ako nepodložené tvrdenia rôzne motivovaných kruhov, napr. poslanca Josefa Patzela, ktorý pri rokovaní o návrhu zákona vyhlásil, že tieto predlohy „jsou přímo zhoršením situace těch, jimž mělo by býti něco poskytnuto, zcela chudým duchovním, ve prospěch těch, kteří již mají více. Těm, kteří mají dosti, se dává, avšak těm, kteří mají málo, se nedává, co se jim slíbilo. Tak sociální pláštík při této předloze padá sám sebou."[90]

Je nepopierateľné, že hranica najnižšieho príjmu vo výške 9 000 Kč skutočne nebola primeraná. Navyše, ak príjmy duchovného plynúce zo zastávaného cirkevného úradu hranicu prevyšovali, duchovný nemal nárok na žiadny doplnok kongruy. O nedostatočnosti finančného zaistenia duchovných nás presviedča napríklad memorandum kňazov Diecézy košickej zo dňa 30. októbra 1928, ktoré reagovalo na ekonomické aspekty kongruového zákona. Výslovne uvádza, že z takto stanoveného doplnku kongruy sa nedá vyžiť, ak sa z neho má odvádzať dôchodková daň, penzijný a nemocenský príspevok, a že „kongruový zákon podceňuje vážnosť duchovného stavu, keď nás s vysokoškolským vzdelaním v plate do najnižšieho stupňa zaradzuje, v akom sú cestári […]."[91]

Je pravdou, že sa Československá republika zrodila pod egidou sekularizmu a v prvých rokoch jej existencie sa hovorilo o potrebe prísnej odluky cirkví od štátu.[92]

---

89 *Snahy o nový kongruový zákon a jeho prováděcí nařízení*, s. 93.

90 Stenografický protokol z 35. schôdze Poslaneckej snemovne Národného zhromaždenia (1925–1929) konanej dňa 18. júna 1926, pozri <https://perma.cc/C4J4-HGH3> (26. 6. 2017).

91 HABURAJ, Tomáš, ZUBKO, Peter, *Financovanie cirkvi v medzivojnovom období*, Ekonomická stránka života katolíckej cirkvi v Košiciach v rokoch 1918–1938, Prešov, 2016, s. 49–50.

92 HOBZA, Antonín, *Poměr mezi státem a církví*, s. 154, podobne aj BEDNÁŘ, František, *Církev a stát*, s. 148.

Zvlášť citlivé boli vzťahy s väčšinovou katolíckou cirkvou.[93] Napriek tomu je chvályhodné, že došlo k relatívne zmierlivému usporiadaniu platových pomerov duchovných. Nešlo síce o radikálnu reformu, ale o postupnú evolúciu chápania doplnkov kongruy, smerom k modernému poňatiu duchovenskej služby vo verejnom záujme.

Kongruový zákon však nemožno hodnotiť len pozitívne, lebo vykazoval množstvo formálnych nedostatkov. Hoci nezasahoval do právnych úkonov a individuálnych právnych aktov v minulosti, predsa len ustanovoval začiatok plynutia jednoročnej lehoty na prihlasovanie dotačných cirkví pol roka pred svojím prijatím.

Z materiálneho hľadiska bol preň určujúci motív rovnosti, a to nielen medzi samostatnými a pomocnými duchovnými, farármi a členmi kapitúl, ale aj rovnosti všetkých náboženských spoločenstiev vo všeobecnosti. Pritom prehliadal niektoré špecifiká jednotlivých náboženských spoločenstiev. Rímskokatolícki kňazi tak mali riadny nárok na výchovné na svoje nemanželské deti, podobne ako ich vdovy a družky mali nárok na vdovské, zatiaľ čo mnohí duchovní iných náboženských spoločenstiev boli automaticky odkázaní na zníženú, resp. žiadnu kongruu, lebo pre nich nebola obvyklá požiadavka takého vzdelania, aké mali rímskokatolícki kňazi v kňazských seminároch, kam zväčša nastupovali s ukončeným gymnaziálnym štúdiom.[94] Zákon je napokon predchnutý rovnosťou aj vo finančnej oblasti, keďže v dôsledku posilnenia sociálnej spravodlivosti sa zrovnoprávnili mnohé kategórie duchovných, ktoré boli dosiaľ platovo separované.

Druhým základným atribútom tohto zákona je zjednodušenie mnohých formálnych procedúr. Zákon usiluje o odbremenenie štátnej správy a súdnictva presunom mnohých rozhodovacích právomocí na cirkvi, napríklad aj v súvislosti s tým, že cirkev mohla sama rozhodnúť o penzionovaní duchovného z akýchkoľvek dôvodov. Uľahčenie formalít však pomohlo aj prostému duchovenstvu: napríklad šlo o stanovenie päťročného lustra, ktoré odbremenilo novo nastupujúcich duchovných či zjednodušenie výpočtu štólových poplatkov.

---

93 Na jednej strane spomeňme zvalenie Mariánskeho stĺpu na Staromestskom námestí v Prahe (1918), Marmaggiho aféru pri príležitostí osláv Jána Husa (1925), na druhej strane útek prešovského a mukačevského gréckokatolíckeho biskupa do Maďarska. Bližšie pozri DOLINSKÝ, Jozef, *Cirkev a štát na Slovensku v rokoch 1918–1945*, Bratislava, 1999, s. 35 a 42.

94 Ešte podľa ministerského nariadenia z roku 1910 mohli študovať na teologických fakultách len absolventi klasických gymnázií. Pozri KUDLÁČEK, Tomáš, *Kongrua a platy duchovních*, s. 299.

Problematika kongruového zákonodarstva je zaujímavá i dnes, keď sa občas opäť volá po novom usporiadaní vzťahov štátu a náboženských spoločenstiev. Od prijatého modelu spolupráce bude závisieť aj právna úprava odmeňovania duchovných. Tento príspevok by mohol nepatrnou čiastkou prispieť do tejto diskusie. Nezabúdajme, že na Slovensku stále platí zákon č. 218/1949 Sb., o hospodárskom zabezpečení cirkví a náboženských spoločností štátom, ktorý prerušil stabilný vývoj kongruy na našom území a dal priechod štátnemu etatizmu.

Resumé

Článok poskytuje hlbšiu analýzu kongruového zákona z roku 1926. Poukazuje nielen na normatívne znenie tohto právneho predpisu, ale aj na rôzne praktické problémy spojené s uplatňovaním jeho jednotlivých inštitútov, čím túto oblasť dopĺňa o aplikačný rozmer. Jeho hlavným cieľom je však analýza zmien, ktoré tento zákon priniesol, a tak autor zasadzuje skúmanú právnu úpravu do širšieho rámca reformy odmeňovania duchovných v prvej Československej republike.

Summary

Reform of Congrua Supplements System in the First Czechoslovak Republic

The article provides a deeper analysis of the Congrua Act of 1926. It points not only to the normative wording of this regulation but also to various practical problems associated with the application of its individual institutes, and thus deepens analysis of the act itself with analysis of its implementation. However, the main objective of the article is to analyse changes brought by this law. Therefore, the author puts the examined act into the wider framework of the reform of rewards of the clergy in the first Czechoslovak Republic.

Zusammenfassung

Die Reform der Kongrua-Ergänzungen in der ersten Tschechoslowakischen Republik

Artikel beinhaltet eine tiefgehende Analyse des Kongrua-Gesetzes aus dem Jahre 1926. Es wird nicht nur auf Wortlaut der Gesetzesbestimmungen, sondern auch auf die mit der Anwendung der einzelnen Rechtsinstitute verbundenen Fragen hingewiesen, womit diese Analyse eine anwendungsfreundliche Perspektive bekommt. Hauptsächlich ist diese Analyse jedoch auf die durch das Gesetz eingeführte Änderung konzentriert; darum wird die zu forschende rechtliche Regelung in den breiteren Kontext der Belohnungsreform der Geistlichen in der ersten Tschechoslowakischen Republik gesetzt.

Riassunto

La riforma del sistema di supplementi della congrua nella prima Repubblica Cecoslovacca

L'articolo offre un'analisi più profonda della legge di congrua del 1926. Richiama l'attenzione non solo sui cambiamenti legislativi della norma ma anche su diversi aspetti pratici annessi all'applicazione dei suoi singoli istituti, completando così quest'area con la dimensione applicativa. Lo scopo principale dell'articolo consiste comunque nell'analisi di cambiamenti introdotti con la legge in questione, mettendo la norma in esame nell'ambito più ampio della riforma della remunerazione di ecclesiastici durante la prima Repubblica Cecoslovacca.

Kľúčové slová: kongrua, kongruový zákon, platy duchovenstva, cirkvi, náboženské spoločnosti, náboženské spoločenstvá, Československá republika

Keywords: congrua, Congrua Act, clergy salaries, churches, religious societies, religious communities, Czechoslovak Republic

Autor

Mgr. Martin Gregor, narodený v roku 1992, pôsobí ako interný doktorand na Katedre rímskeho práva, kánonického a cirkevného práva Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. Počas magisterského štúdia absolvoval stáž na Ústavnom súde Slovenskej republiky. Publikoval vo viacerých slovenských vedeckých časopisoch, za čo bol vyznamenaný cenou Karola Planka pre študenta za rok 2016.

Mgr. Martin Gregor, born in 1992, is a doctoral student at the Department of Roman Law, Canon Law and Religion Law of the School of Law of Comenius University in Bratislava. During his master's degree studies, he completed internship at the Constitutional Court of the Slovak Republic. He published in many Slovak scientific journals and was awarded the Karol Plank Award for students in 2016.

Mgr. Martin Gregor, geboren in 1992, ist als interner Doktorand am Lehrstuhl des römischen, kanonischen und kirchlichen Rechts der Juristischen Fakultät der Comenius-Universität in Bratislava tätig. Während seines Magisterstudiums absolvierte er eine Stage am Verfassungsgericht der Slowakischen Republik. In mehreren slowakischen wissenschaftlichen Zeitschriften erschienen seine Beiträge, wofür er den Karol Plank Studenten-Preis für das Jahr 2016 erwarb.

Mgr. Martin Gregor, nato nel 1992, è assistente di ricerca alla Cattedra del diritto romano, canonico ed ecclesiastico della Facoltà di Giurisprudenza della Università di Comenio a Bratislava. Durante i suoi studi nel programma master ha preso un tirocinio presso la Corte costituzionale della Repubblica Slovacca. Ha pubblicato in più riviste scientifiche slovacche perciò gli è stato consegnato il Premio di Karol Plank per lo studente dell'anno 2016.

Mgr. Martin Gregor
Univerzita Komenského v Bratislave
Právnická fakulta
Katedra rímskeho práva, kánonického a cirkevného práva
Šafárikovo námestie 6
810 00 Bratislava
Slovensko

e-mail: martin.gregor@flaw.uniba.sk

Ze 77. večera Společnosti pro církevní právo, který se konal dne 7. června 2017 v barokním refektáři dominikánského kláštera sv. Jiljí v Praze. Prof. Jiří Rajmund Tretera a doc. Záboj Horák děkují Dr. Janě Sladké Hyklové, šéfredaktorce nakladatelství Leges, za podporu v publikační činnosti.

From the 77th Church Law Society Evening Event which took place on 7th June 2017 at the baroque refectory of the Dominican priory of St. Giles in Prague. Prof. Jiří Rajmund Tretera and Assoc. Prof. Záboj Horák thank Dr. Jana Sladká Hyklová, editor-in-chief of the Leges publishing house, for support of their publication activities.

Foto Antonín Krč

Metodický pokyn o duchovní péči ve zdravotnických zařízeních lůžkové péče poskytovatelů zdravotních služeb

S vědomím prospěšnosti duchovní péče pro podporu všestranného rozvoje lidských hodnot a pro zlepšení života pacientů, personálu ve zdravotnických zařízeních lůžkové péče poskytovatelů zdravotních služeb, k naplnění svobody náboženského vyznání v rámci působnosti Ministerstva zdravotnictví ČR a v souladu s bodem 1 čl. 16 Listiny základních práv a svobod, dále s ustanovením § 2 odst. 1 zákona č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností, dále s ustanovením § 28 odst. 3, písm. j) zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách, bude pacientům, zdravotnickým pracovníkům, případně návštěvníkům poskytována duchovní péče výhradně kaplany, vyslanými na základě společného pověření České biskupské konference a Ekumenické rady církví v ČR.

(1) Organizační struktura

(a) Ministerstvo zdravotnictví ČR (dále „MZ“) zřizuje Radu pro duchovní péči ve zdravotnictví, která se souhlasem České biskupské konference (dále jen „ČBK“) a Ekumenické rady církví v ČR (dále jen „ERC“) zajišťuje jejich vzájemnou spolupráci (dále jen „Rada“).

(b) Rada řeší významné otázky duchovní péče ve zdravotnických zařízeních lůžkové péče (dále jen „LZZ“) poskytovatelů zdravotních služeb, jejími členy jsou: dva zástupci ČBK, dva zástupci ERC, dva zástupci MZ, dva zástupci poskytovatelů zdravotních služeb (Asociace českých a moravských nemocnic a Asociace nemocnic ČR).

(c) Zasedání Rady se koná dle potřeby, nejméně však jedenkrát ročně. Rada může vznášet ve věci duchovní péče v LZZ připomínky, předkládat ministru zdravotnictví návrhy koncepčních řešení. Rada volí ze svého středu na období jednoho roku předsedu, který setkání řídí. Zasedání svolává zástupce MZ.

(d) V případě potřeby může iniciovat svolání Rady kterýkoli z členů a zasedání se uskuteční nejpozději do třiceti dnů od předání písemné žádosti o její svolání ostatním členům Rady.

(2) Vymezení pojmů

(a) Kaplan pro duchovní péči v LZZ dle tohoto Metodického pokynu je výhradně osoba, muž nebo žena, vyslaná církví z České biskupské konference[1] nebo církví z členů[2] Ekumenické rady církví v ČR a jmenovaná na základě společného pověření ČBK a ERC.

(b) Duchovní péče v LZZ dle tohoto Metodického pokynu je pro svá specifika dobrovolnou službou, nezdravotní péčí pacientům, zdravotnickým pracovníkům a návštěvníkům při řešení jejich osobních, existenciálních, spirituálních, etických, morálních otázek a potřeb. Tato služba má neevangelizační charakter.

(3) Cíle a zásady duchovní péče v LZZ

(a) Cílem i obsahem duchovní péče v LZZ je pastorační pomoc potřebným, tedy pacientům, zdravotnickým pracovníkům i návštěvníkům bez rozdílu.

(b) Duchovní péče je vykonávána zásadně neasertivním, empatickým přístupem k pacientům, zdravotnickým pracovníkům i návštěvníkům, s úctou k jejich důstojnosti s respektováním jejich osobního přesvědčení, v kontextu a porozuměním pro jejich životní situaci.

(c) Poskytování duchovní péče je nezdravotní činností nenarušující poskytování zdravotní péče a zdravotních výkonů.

(4) Poskytovatelům zdravotních služeb v LZZ

Ministerstvo zdravotnictví ČR v souladu se zněním zákona č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi a současně na základě Smluv o vypořádání mezi Českou republikou a církvemi uzavřených dne 22. 2. 2013 ve věci majetkového vypořádání s církvemi, ve smyslu ekonomické odluky církví od státu, zastává stanovisko, že osoby působící v duchovní službě nebudou státními zaměstnanci.

(a) S ohledem na stávající formu spolupráce mezi jednotlivými poskytovateli zdravotních služeb ve zdravotnických zařízeních lůžkové péče na jedné straně a představiteli církví na druhé straně doporučuje Ministerstvo zdravotnictví ČR upravit vztah s kaplanem v LZZ pracovněprávním vztahem.

(b) Upravit a doplnit vnitřní a organizační řády ohledně působení kaplanů v LZZ.

(c) Informovat všechny kliniky a oddělení o působení kaplana v LZZ.

---

[1] Příloha uvádí seznam církví reprezentovaných Českou biskupskou konferencí.

[2] Příloha uvádí seznam církví, členů Ekumenické rady církví v ČR.

(d) Vybavit zdravotnické pracovníky instrukcemi o způsobu informování pacientů a návštěvníků ohledně duchovní péče v LZZ.
(e) Zajistit v prostorách LZZ důstojné zázemí pro kaplanovu duchovní činnost:
  – Ve vnitřních prostorách LZZ vyhradit prostornou a přístupnou místnost, opatřit ji označením „Kaple," vybavit křesťanským symbolem latinského kříže nad vstupem a uvnitř.
  – Zřídit kancelář kaplana s obvyklým vybavením a označením.
(f) Zřetelným a srozumitelným způsobem informovat přicházející pacienty i návštěvníky o pracovišti a službách kaplana. Mezi vhodné způsoby informování patří zejména webové a intranetové stránky, orientačně informační cedule a tabule.

(5) Součinnost zdravotnických pracovníků LZZ

Zdravotničtí pracovníci jednotlivých klinik a oddělení LZZ:

(a) Respektují právo kaplanů určovat liturgický průběh bohoslužebných a pastoračních setkání, přičemž zdravotničtí pracovníci mohou do průběhu těchto setkání zasáhnout jen v případech ohrožujících bezpečnost a zdraví zúčastněných osob.
(b) Respektují právo na zachovávání zpovědního nebo obdobného tajemství.
(c) Poskytují kaplanovi potřebnou součinnost.

(6) Kvalifikační požadavky na kaplana

  – Dokončené teologické vzdělání na magisterském stupni.
  – Absolvovaný kurz nemocniční kaplan na některé z teologických fakult v ČR.
  – Nejméně tři roky praxe v obecné pastorační péči.
  – Jmenování na základě společného pověření Českou biskupskou konferencí a Ekumenickou radou církví v ČR.

(7) Povinnosti a práva kaplana

Smyslem činnosti kaplana v LZZ je být důvěryhodným i důvěrným partnerem pacientů, zdravotnických pracovníků, případně i návštěvníků při řešení osobních, existenciálních, spirituálních, etických a morálních otázek a potřeb. Prací kaplana v LZZ nemá být dotčena jeho služba či postavení v církvi, řeholním řádu a nebo kongregaci.

(a) Kaplan je zejména povinen:
- Řídit se při své činnosti v LZZ platným vnitřním a organizačním řádem LZZ.
- Řídit se organizačními pokyny vedoucích zaměstnanců LZZ, jednotlivých klinik a oddělení.
- Spolupracovat s ošetřujícími zdravotnickými pracovníky a poskytovat jim součinnost.
- Zachovávat mlčenlivost o všech skutečnostech a informacích, jež mají osobní, důvěrný či služební charakter.
- Umožnit či zprostředkovat návštěvu pacientem vyžádaného duchovního z církve či náboženské společnosti registrované v ČR.

(b) Práva kaplana
- Kaplan nemá přístup do zdravotnické dokumentace pacienta, se souhlasem pacienta může být informován o zdravotním stavu a diagnose pacienta.
- Vstupovat do lůžkových a společenských prostor klinik a oddělení LZZ. Vstup do jiných vnitřních prostor LZZ je možný po výslovném souhlasu vedoucího zaměstnance.
- Dle aktuálních možností vést s pacientem, zdravotnickým pracovníkem či návštěvníkem rozhovor v přiměřeném soukromí.
- Přinášet do prostor LZZ bohoslužebné předměty a potřeby v množství odpovídajícím míře a rozsahu konaných činností.

Příloha Metodického pokynu o duchovní péči ve zdravotnických zařízeních lůžkové péče poskytovatelů zdravotních služeb

Seznam
církví reprezentovaných
Českou biskupskou konferencí
a církví, členů
Ekumenické rady církví v ČR

Česká biskupská konference
Církev římskokatolická
Církev řeckokatolická

Ekumenická rada církví v ČR
Apoštolská církev
Bratrská jednota baptistů
Církev bratrská
Církev československá husitská
Českobratrská církev evangelická
Evangelická církev augsburského vyznání v České republice
Evangelická církev metodistická
Jednota bratrská
Pravoslavná církev v českých zemích
Slezská církev evangelická augsburského vyznání
Starokatolická církev v ČR

Pozorovatel Ekumenické rady církví v ČR, Církev adventistů sedmého dne, se připojila a zavázala k dodržování Metodického pokynu o duchovní péči (č. j. MZDR 8352/2017/ONP).

Text metodického pokynu byl převzat z Věstníku Ministerstva zdravotnictví č. 4/2017, Praha, s. 2–5. V příloze metodického pokynu byly pro větší přehlednost vynechány identifikační čísla a sídla jednotlivých církví a jejich svazů.

Ze 77. večera Společnosti pro církevní právo, který se konal dne 7. června 2017 v barokním refektáři dominikánského kláštera sv. Jiljí v Praze. Prof. Jiří Rajmund Tretera porovnává knihy *Konfesní právo* a *Církevní právo*.

From the 77th Church Law Society Evening Event which took place on 7th June 2017 at the baroque refectory of the Dominican priory of St. Giles in Prague. Prof. Jiří Rajmund Tretera compares the books *Konfesní právo* (Religion Law) and *Církevní právo* (Church Law).

Foto Antonín Krč

Jiří Rajmund Tretera, Záboj Horák: Církevní právo

Leges, Praha, 2016, 424 s., ISBN 978-80-7502-192-2.

Tíž autoři – akademičtí pracovníci Katedry právních dějin Právnické fakulty Univerzity Karlovy, prof. JUDr. Jiří Rajmund Tretera OP a doc. JUDr. ICLic. Záboj Horák, Ph.D., LL.M., vydali (rovněž v nakladatelství Leges) v loňském roce monografii *Konfesní právo*. Letos, kdy vydali svou další monografii *Církevní právo*, můžeme s potěšením konstatovat, že obec církevních právníků má k dispozici téměř úplné zpracování přehledu církevního práva v širším slova smyslu – jak práva světského, upravujícího náboženskou svobodu jednotlivce a postavení náboženských společenství ve státě (práva konfesního), tak práva jednotlivých církví (práva církevního), z povahy věci především práva katolické církve (práva kanonického).

Recenzovaná monografie *Církevní právo* je společným dílem autorů, kteří se po řadu let církevním právem zabývají: prof. Jiřího Rajmunda Tretery, obnovitele vědy církevního práva na Právnické fakultě Univerzity Karlovy po pádu komunismu, a doc. Záboje Horáka, dnes již také zkušeného odborníka na církevní právo. Oba tito vědecko-pedagogičtí pracovníci jsou odborné veřejnosti dobře známi jak svými odbornými články (především v Revue církevního práva) a kongresovými příspěvky, tak zejména svými publikacemi z oborů konfesního a církevního práva, českými stejně jako cizojazyčnými.

Autoři rozvrhli svou práci do tří částí: první část (*Základní pojmy církevního práva*) vymezuje pojmy církve, resp. náboženské společnosti, odsazuje pojmy práva církevního a práva kanonického a pojednává o vztahu práva církevního k právu konfesnímu.

Druhá část (*Církevní právo katolické církve*) podává přehled právního řádu katolické církve, zejména její západní či latinské větve. Sleduje při tom systematiku platného zákoníku latinské církve – Kodexu kanonického práva, promulgovaného v roce 1983: obecné normy, ústavní právo, magisteriální právo, sanktifikační právo, patrimoniální právo, trestní právo a procesní právo.

Konečně třetí část (*Principy církevního práva jiných církví*) seznamuje čtenáře s právními normami nekatolických církví (pravoslavných, staroorientálních a církví vzešlých ze západní reformace).

Monografie obsahuje dále předmluvu, závěr, seznam použité literatury, věcný rejstřík, údaje o autorech a anglické shrnutí. Práce je opatřena přiměřeným poznámkovým aparátem.

Recenzovaná monografie je přehledně uspořádaná a didakticky zcela vyhovující. Její druhá část umožňuje čtenáři bezproblémové paralelní srovnávání textu s normami Kodexu kanonického práva. Aniž by zabíhala do podrobností, publikace seznamuje čtenáře se všemi hlavními tématy církevního práva. Autoři přihlížejí k doplňkům a odchylkám v partikulárním právu platném v české a moravské církevní provincii a věnují pozornost i právním zvláštnostem východních katolických církví.

Aby monografie nebyla neúměrně rozsáhlá, autoři resignovali na samostatné zpracování práva sjednocených východních církví – tedy východního kanonického práva, jak je obsaženo především v Kodexu kánonů východních církví z roku 1990, stejně jako na zpracování mimokodexových disciplín, zejména práva kanonizačního.

Zvlášť vítaná je třetí část recenzované knihy, která pojednává o méně známé problematice právních norem nekatolických církví.

Oběma autorům k vydání takového díla upřímně blahopřeji – zejména k jejich dalšímu významnému přínosu pro teď už ne knihovničku, nýbrž skutečnou knihovnu (čítající mnoho desítek svazků) církevního práva z pera českých kanonistů a konfesionalistů po roce 1989 – obzvláště uvědomíme-li si, že před čtvrt století, přesně v roce 1993, byla z církevního práva v češtině k dispozici jedině „oranžová knížka“ tehdy ještě docenta Jiřího Rajmunda Tretery.

Antonín Ignác Hrdina

Jiří Rajmund Tretera, Záboj Horák: Čeští a moravští migranti a jejich náboženský osud

in: SKŘEJPEK, Michal, BĚLOVSKÝ, Petr, STLOUKALOVÁ, Kamila (eds.), *Cizinci, hranice a integrace v dějinách*, Auditorium, Praha, 2016, s. 155–174, ISBN 978-80-87284-62-9.

Pred niekoľkými týždňami vyšla pod redakčným vedením prof. JUDr. Michala Skřejpka, DrSc., doc. JUDr. Petra Bělovského, Dr., a Mgr. Kamily Stloukalovej vo vydavateľstve Auditorium kolektívna monografia učiteľov Katedry právnych dejín Právnickej fakulty Univerzity Karlovej a ich študentov s názvom *Cizinci, hranice a integrace v dějinách*. Kapitolou *Čeští a moravští migranti a jejich náboženský osud* do nej prispeli prof. JUDr. Jiří Rajmund Tretera a doc. JUDr. ICLic. Záboj Horák, Ph.D., LL.M.

Autori sa zaoberajú fenoménom vysťahovalectva a prisťahovalectva v tisícročnom vývoji českého štátu, pričom predmetom ich pozornosti je etnická a náboženská príslušnosť migrantov v oboch migračných tokoch. Rozlišujú prípady, kedy náboženská viera v migrácii mala skôr podružný význam a prípady, kedy bola naopak zásadným, ba až určujúcim faktorom.

Výklad autorov je prísne chronologický, a preto postupujú od prvotného osídľovania českého územia. Následne sa podrobnejšie venujú christianizácii obyvateľstva českých krajín. Už úvodom autori uvádzajú, že najmä pri výklade starších dejinných období prinášajú prehľad všeobecne známych historických faktov. Dodajme, že to rozhodne nie je na škodu veci: však práve sv. Vojtech, ktorý bol na konci 10. storočia najväčším českým exulantom, zanechal v strednej Európe nezmazateľnú stopu. Prispel k založeniu dvoch metropolitných stolcov, a to v Hnezdne a v Ostrihome, pričom v Poľsku, na Slovensku a v Maďarsku je dodnes veľmi ctenou osobnosťou.

Po popise germánskych imigrácií v 12. a 13. storočí sa pozornosť autorov presúva k migrácii súvisiacej s pražskými školami: najprv katedrálnymi a kapitulnými, po roku 1348 i s novo založenou pražskou univerzitou. Po vypuknutí husitských nepokojov však dochádza k značnému obmedzeniu vyučovania na týchto školách.

Autori upozorňujú i na menej známu nedobrovoľnú emigráciu tých svedkov, ktorí pred súdom Kostnického koncilu vypovedali proti Jánovi Husovi. Popisujú aj bratské migrácie v prvej polovici 16. storočia a príchod anabaptistov.

Veľká vlna vysťahovalectva nastala po bitke na Bielej hore v roku 1620, kedy sa museli z Čiech a Moravy vysťahovať protestanti, ktorí odmietli prijať katolícku vieru. I keď išlo asi len o 2 % obyvateľstva, odchod protestantov zaiste znamenal ochudobnenie českého národa. Časť týchto exulantov sa usídlila v Dolnom Sliezsku v okolí Vratislavi. Časť českých protestantov neskôr prijala pozvanie poľských autorít a založila neďaleko Lodže mesto Zelov, ktoré si až do 20. storočia zachovalo svoju náboženskú (kalvínsku) a národnú svojbytnosť. Iný prúd českobratských exulantov nemeckého jazyka prijal po bezvýslednom putovaní pozvanie grófa Nikolausa Ludwiga Zinzendorfa, evanjelika a stúpenca pietizmu, a založil severne od Žitavy mesto Herrnhut (Ochranov). Práve tu bola obnovená Jednota bratská (Unitas Fratrum), ktorá je dnes svetovou cirkvou, známou v Spojených štátoch amerických ako *Moravian Church*.

Potom, čo cisár Jozef II. vydal v roku 1781 svoj Tolerančný patent, nastala v Čechách a na Morave akútna potreba evanjelických kazateľov. Tí prichádzali predovšetkým z Uhorského kráľovstva. Nepočetná skupina asi 80 slovenských a maďarských kazateľov a ich rodín však vykonala vo svojej novej vlasti ohromné dielo. V súvislosti s Tolerančným patentom však tiež prišlo do českých krajín asi 140 tisíc nemeckojazyčných evanjelikov – práve germanizácia českých krajín bola zámerom, ktorý sledoval Jozef II.

V 19. storočí nastáva ďalšia mohutná migračná vlna, a to do Spojených štátov amerických. Snáď nie je nutné pripomínať, nakoľko zásadnú úlohu zohrali americkí Česi a Slováci pri vzniku Československa. Počas americkej občianskej vojny sa migračný tok obrátil smerom na východ, a tak na Volyni po zrušení nevoľníctva v Rusku našlo nový domov niekoľko desiatok tisíc Čechov. Napriek sľubu ruskej vlády im však nebola zaručená náboženská sloboda, a tak najmä katolíci v dôsledku nedostatku vlastných duchovných prestupovali na pravoslávie.

Obdobie prvej Československej republiky znamenalo obrátenie migračných tokov – Československo sa tak stalo cieľom hneď niekoľkých prisťahovaleckých vĺn. Predovšetkým išlo o utečencov zo sovietskeho územia, ďalej repatriantov zo Zelova a po roku 1933 utečencov z nacistického Nemecka.

Autori venujú pozornosť i holokaustu a migrácii židov, ktorí ho prežili. Časť z nich sa vrátila domov, časť sa rozhodla začať nový život v zasľúbenej zemi svojich praotcov – v Izraeli. Mnoho židov opustilo Československo v dôsledku antisemitského zaujatia komunistického režimu po roku 1948. Pozornosť je venovaná i genocíde českých Rómov.

Po druhej svetovej vojne znamenal odsun nemeckého obyvateľstva najväčšiu migračnú vlnu od stredoveku. Do českých krajín sa naopak prisťahovalo mnoho Rómov zo Slovenska, Maďarska a Rumunska. Autori neopomínajú ani osud slovenských repatriantov a slovenských Maďarov. Z náboženského hľadiska bola významná imigrácia Čechov z Volyne, Kladska, Dolného Sliezska a opäť zo Zelova.

Mohutná vlna exilu sa zdvihla po komunistickom puči v roku 1948, kedy najmä predstavitelia (nekomunistickej) vzdelanosti a študenti vysokých škôl museli z Československa utiecť. Autori sa venujú i imigrácii detí gréckych komunistov padlých v občianskej vojne, ktorí si napriek politickej príslušnosti svojich rodičov zachovali vzťah k pravoslávnej cirkvi. Autori si tiež všímajú osud slovenských gréckokatolíkov, ktorí boli po roku 1950 nútení opustiť východné Slovensko a boli presídlení do Čiech. Po roku 1960 sa z Československa do Spolkovej republiky Nemecko vysťahovalo mnoho tých Nemcov, ktorí boli po roku 1945 vyňatí z odsunu. Z pragmatických dôvodov sa v tejto dobe k nemeckej národnej príslušnosti prihlásila i časť evanjelických repatriantov z Dolného Sliezska.

Ďalším medzníkom v dejinách emigrácie na území českých krajín boli politické udalosti roku 1968. Po obsadení Československa vojskami Varšavskej zmluvy nastala mohutná vysťahovalecká vlna. Do Československa sa v druhej polovici obdobia komunistickej totality naopak prisťahovalo množstvo Vietnamcov, pričom niektorí z nich sa v súčasnosti začínajú zúčastňovať života katolíckej cirkvi. Pojednanie uzatvára informácia o návrate niektorých exulantov do vlasti po páde komunistického režimu na sklonku roku 1989.

Recenzovaná kapitola je veľmi pútavým a poučným rozborom dejín českého a moravského vysťahovalectva a prisťahovalectva z náboženských dôvodov, svojím celistvým a hutným spracovaním však zaiste nájde využitie i pri štúdiu všeobecných a právnych dejín.

Adam Csukás

Ze 77. večera Společnosti pro církevní právo, který se konal dne 7. června 2017 v barokním refektáři dominikánského kláštera sv. Jiljí v Praze. Pohled do auditoria.

From the 77th Church Law Society Evening Event which took place on 7th June 2017 at the baroque refectory of the Dominican priory of St. Giles in Prague. The view of the auditorium.

Foto Antonín Krč

VI. ekumenicko-právní konference, Katovice/Brenna (Polsko), duben 2017

Ve dnech 27. až 28. dubna 2017 se v Katovicích a Brenné konala při příležitosti letošního 50. výročí vydání prvního Ekumenického direktáře VI. mezinárodní ekumenicko-právní konference na téma Sjednoceni v rozmanitosti (*Jednoczeni w różnorodności*). Pořadatelem byla Katedra kanonického práva a ekumenismu Teologické fakulty Slezské univerzity v Katovicích ve spolupráci s Cyrilometodějskou teologickou fakultou Univerzity Palackého v Olomouci, Fakultou teologie Univerzity v Konstanci (Constanţa) a Řeckokatolickou teologickou fakultou Prešovské univerzity. Setkání zajistil organizační tým prof. Andrzeje Pastwy ze Slezské univerzity v Katovicích.

První den konference probíhal v Katovicích. Referáty první sekce se týkaly především chápání ekumenismu z pohledu katolické, pravoslavné a evangelické církve a přednesli je také zástupci nekatolických církví. Emeritní biskup Slezské církve evangelické augsburského vyznání Vladislav Volný představil evangelickou perspektivu a také pozitivní rozměr osoby Jana Husa v dialogu českých církví poslední doby. Katolické chápání přiblížil rižský arcibiskup Zbigniew Stankiewicz, člen Papežské rady pro jednotu křesťanů, a prof. Jerzy Szymik ze Slezské univerzity v Katovicích, který zhodnotil ekumenické teze v díle Benedikta XVI. Pravoslavný pohled byl obsažen v příspěvku prof. Cataliny Mititelu z Univerzity v Konstanci.

Druhou sekci moderoval doc. Damián Němec OP z Cyrilometodějské teologické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Byla zaměřena na recepci ekumenického direktáře v konkrétních oblastech katecheze, výuky náboženství a školství (prof. Wilhelm Rees z Univerzity v Innsbrucku), dále na účast na společných duchovních dobrech (prof. Przemysław Kantyka z Katolické univerzity Jana Pavla II. v Lublině) a smíšená manželství (prof. Ginter Dzierżon z Univerzity kardinála Stefana Wyszyńského ve Varšavě). Sekci svou přednáškou o dialogu jako paradigmatu ekumeny uvedl prof. Zygfryd Glaeser z Opolské univerzity v Opolí. Po zajímavé diskusi, v níž se projevily některé odlišnosti v přístupu kanonistů

a teologů k uvedeným tématům, následoval odjezd účastníků do Brenné u Skočova na Těšínsku na večeři a nocleh.

Druhý den pokračoval program konference v Brenné, kde byla v devíti referátech představena ekleziologická a ekumenická témata Všepravoslavného synodu na Krétě (prof. Pavol Dancák z Prešovské univerzity). Řeč byla také o tématu data slavení Velikonoc jako svědectví jednoty v různosti (prof. Nicolae V. Durǎ z Univerzity v Konstanci), o limitech ekumenických vztahů (doc. Stanislav Přibyl z Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích), o právech a povinnostech katolického a evangelického faráře (prof. Piotr Kroczek z Papežské univerzity Jana Pavla II. v Krakově), o sensu fidei fidelium v ekumenických vztazích (prof. Peter Šturák z Prešovské univerzity), či o ekumenických perspektivách kmotrů, svědků biřmování a svatebních svědků (prof. Piotr Majer z Papežské univerzity Jana Pavla II. v Krakově).

Situaci na Slovensku v souvislosti s působením pravoslavné církve posledních desetiletí shrnul doc. František Čitbaj z Prešovské univerzity; aktuální česká témata představil doc. Damián Němec OP v příspěvku o ekumenickém rozměru financování církví v České republice. Dr. Monika Menke z Cyrilometodějské teologické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci přednášela o postavení nemocničních kaplanů a organizaci klinické pastorační péče v České republice. Po závěrečné diskusi byly u společného oběda plánovány další společné aktivity.

Konference se zúčastnilo asi 50 kanonistů a teologů (včetně studentů a doktorandů); ekumenický rozměr doplnili i zástupci několika církví z Polska, České republiky a ze Slovenska. Jednacími jazyky byly polština a angličtina, v diskusích také němčina. Přednesené i připravené příspěvky z tohoto setkání budou publikovány ve formě anglicky psaných odborných článků, uveřejněných v časopisu *Ecumeny and Law*, zařazeném do databáze ERIH PLUS.

Monika Menke

Z 8. justičního semináře, který se konal dne 29. května 2017 v Hradci Králové. Mše svatá slavená na úvod semináře v katedrále Svatého Ducha. Hlavním celebrantem je prelát českokrumlovský Dr. Václav Pícha, po jeho pravici koncelebruje Dr. Jiří Majkov z Lokte, po jeho levici doc. Damián Němec OP z Olomouce.

From the 8th Judicial Seminar which took place on 29th May 2017 in Hradec Králové. Holy Mass is celebrated at the beginning of the seminar in the Cathedral of the Holy Spirit. Dr. Václav Pícha, the prelate of Český Krumlov, is the principal celebrant. On his right is the concelebrant Dr. Jiří Majkov from Loket, and on his left Assoc. Prof. Damián Němec OP from Olomouc.

Foto Monika Menke

Z 8. justičního semináře, který se konal dne 29. května 2017 v Hradci Králové. ICLic. Mgr. Eva Vybíralová přednáší v sále Nového Adalbertina.

From the 8th Judicial Seminar which took place on 29th May 2017 in Hradec Králové. ICLic. Mgr. Eva Vybíralová gives a lecture in the New Adalbertinum Hall.

Foto Monika Menke

8. justiční seminář, Hradec Králové, květen 2017

Dne 29. května 2017 se v Hradci Králové konal osmý seminář z kanonického práva, na němž se setkali pracovníci církevních soudů české a moravské církevní provincie, z nichž mnozí jsou také členy Společnosti pro církevní právo. Letos byly zastoupeny všechny církevní soudy, v některých případech i osobami soudních vikářů (z Olomouce, Hradce Králové a Litoměřic). Přibližně čtyřicet účastníků se po mši svaté sešlo v přednáškovém sále Nového Adalbertina, aby vyslechli *dvě odborné přednášky*.

ICLic. Mgr. Eva Vybíralová, studentka doktorského studia na Katolické teologické fakultě Univerzity Karlovy, která zároveň vykonává službu obhájkyně svazku u církevních soudů v Praze a Erfurtu, představila dosud nezmapovanou problematiku *mimořádných fakult v Československu v letech 1948 až 1989*, kterou badatelsky zpracovává do připravované disertační práce. Soudce Metropolitního církevního soudu v Praze PaedDr. ICLic. Mgr. Bartoloměj Marián Čačík OPraem. přednesl příspěvek na téma *Diecézní fáze kanonizačního procesu*.

Po pracovním obědě následovala velmi živá odborná diskuse k oběma tématům, ale i k dalším aktuálním problémům praxe církevního soudnictví v naší zemi. Dík náleží organizátorům z Diecézního církevního soudu v Hradci Králové, jež každoročně připravují setkání, které je vhodnou platformou pro výměnu zkušeností, osobní setkávání pracovníků soudů i prostorem pro jejich trvalou odbornou formaci.

Monika Menke

Ze zasedání akademického výboru České křesťanské akademie, které se konalo dne 10. června 2017 v emauzském klášteře benediktinů v Praze. Zasedání předsedá Mons. Tomáš Halík.

From the Czech Christian Academy's academic committee meeting which took place on 10th June 2017 at the Emmaus Benedictine monastery in Prague. Mons. Tomáš Halík chairs the session.

Foto mediální sekce ČKA

Ze Společnosti pro církevní právo

Aus der Gesellschaft für Kirchenrecht
Dalla Società per il diritto canonico

Revue církevního práva na třetím místě v České republice

S radostí oznamujeme, že Revue církevního práva se v soutěži organizované Společností německých, českých, slovenských a rakouských právníků *Karlovarské právnické dny* o nejlepší právnický časopis v období 2016/2017 umístila na třetím místě za Českou republiku a na čtvrtém místě za Českou republiku a Slovenskou republiku. Výsledek byl vyhlášen při slavnostní recepci v Grandhotelu Ambassador Národní dům v Karlových Varech v pátek 9. června 2017. Do soutěže se přihlásilo 35 českých a slovenských časopisů (tedy o několik časopisů více než v minulosti). Na prvních pěti místech se umístily tyto časopisy:

1. Ars notaria (Notárska komora SR),
2. Eprávo (EPRAVO.CZ),
3. Bulletin advokacie (Česká advokátní komora),
4. Revue církevního práva (Společnost pro církevní právo),
5. Právní rozhledy (C. H. Beck).

Děkujeme všem věrným čtenářům, kteří odevzdali svůj hlas pro náš časopis.

77. večer Společnosti pro církevní právo

Dne 7. června 2017 se v barokním refektáři dominikánského kláštera sv. Jiljí v Praze na Starém Městě uskutečnil slavnostní večer, při němž byly prezentovány tři nové publikace z oborů církevního práva a právních dějin církví, a sice *Církevní právo* prof. Jiřího Rajmunda Tretery a doc. Záboje Horáka, *Počátky hierarchického uspořádání v rané církvi* doc. Stanislava Přibyla, která vyjde v nejbližších dnech, a *Záhady kolem sňatku Anny Kateřiny Šporkové* prof. Antonína Ignáce Hrdiny a Dr. Hedviky Kuchařové. Autoři své knihy představili a doc. Záboj Horák, doc. Stanislav Přibyl a Dr. Hedvika Kuchařová přednesli i autorská čtení.

Shromáždění pozdravila JUDr. Jana Sladká Hyklová, Ph.D., šéfredaktorka nakladatelství Leges, které vydalo publikaci *Církevní právo* i dříve vydanou monografii *Konfesní právo* a knihu *Církve a právo – Miscellanea*. Mezi jednotlivými bloky přítomní vyslechli klavírní skladby Josepha Haydna a Johanna Sebastiana Bacha v mistrném podání doc. Stanislava Přibyla. Přípitek na závěr první části večera přednesl Bc. František Kratochvíl, člen vedení naší Společnosti. Ve druhé části večera se konaly neformální rozhovory nad číší vína a občerstvením.

Společnost pro církevní právo má 486 členů

Oznamujeme, že podle záznamů v členském seznamu naše Společnost k 1. červenci 2017 dosáhla celkového počtu 486 členů, má tedy o 8 členů více než na začátku roku. Pohyb členů v prvním pololetí 2017 vyjadřuje tato tabulka:

Období	Počet nově přijatých členů	Počet členů, kteří vystoupili	Počet členů, kteří zemřeli	Počet členů k 1. 7. 2017
l. pololetí 2017	12	1	3	486

Výroční kontrola činnosti Společnosti pro církevní právo úspěšně vykonána

V pondělí 26. června 2017 vykonala kontrolní komise Společnosti pro církevní právo ve složení Mgr. Jan Czernin, LL.M., Bc. František Kratochvíl a JUDr. Tomáš Tuza kontrolu hospodaření, vedení členského seznamu Společnosti pro církevní právo a redakční činnosti při vydávání Revue církevního práva za rok 2016, ve smyslu ustanovení § 8 stanov Společnosti pro církevní právo ze dne 24. dubna 2014. Navázala tak na předchozí kontrolu za rok 2015, která se uskutečnila 11. března 2016. Kontrolní komise neshledala žádné nesrovnalosti a potvrdila, že všechny tři kontrolované oblasti činnosti jsou řádně vedeny. Všem členům kontrolní komise srdečně děkujeme.

Akademický výbor České křesťanské akademie zasedal

V sobotu 10. června 2017 se v emauzském klášteře benediktinů v Praze sešel ke svému pravidelnému pololetnímu zasedání akademický výbor České křesťanské akademie (ČKA). Prezident Mons. Tomáš Halík přečetl zprávu o činnosti za poslední pololetí a vydávání časopisu Universum, který vychází čtyřikrát do roka

v nákladu 1 500 výtisků. K datu zasedání výboru měla Česká křesťanská akademie 1 121 individuálních členů, 5 kolektivních členů a 64 místních skupin.

Ve svém projevu Mons. Halík zdůraznil, že Česká křesťanská akademie je hrdá na činnost své právní sekce a kolektivního člena Společnost pro církevní právo. Zmínil se, že Společností vydávaný časopis Revue církevního práva od letošního roku rozmnožil počet čísel ze tří na čtyři ročně a zvýšil svůj náklad z 900 na 1 000 výtisků u každého čísla.

Mons. Halík podal zprávu o jednání s novým předsednictvem Moravsko-slezské křesťanské akademie, jehož závěrem je dohoda o vzájemné spolupráci.

Poté následoval jako obvykle „zlatý hřeb" programu, obsahově bohatá část, při níž ředitelé odborných sekcí a předsedové místních skupin přednesli zprávy o činnosti jimi řízených částí České křesťanské akademie, zejména o všech přednáškách a ostatních akcích uskutečněných za poslední období. Za právní sekci a kolektivního člena Společnost pro církevní právo podal zprávu místopředseda doc. Záboj Horák.

Prof. Michal Tomášek obdržel Cenu Miroslava Ivanova

V pátek 12. května 2017 obdržel proděkan Právnické fakulty Univerzity Karlovy prof. JUDr. PhDr. mult. Michal Tomášek, DrSc., prestižní Cenu Miroslava Ivanova, jako další ocenění své knihy *Právní systémy Dálného východu I*. Cenu obdržel na 23. mezinárodním knižním veletrhu a literárním festivalu Svět knihy Praha 2017 na pražském Výstavišti. Srdečně blahopřejeme.

Mons. Tomáš Halík obdržel cenu Papežské rady pro kulturu

Prof. PhDr. Tomáš Halík, Th.D., prezident České křesťanské akademie, čestný člen Společnosti pro církevní právo, farář akademické farnosti v Praze, profesor Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, obdržel 12. června 2017 na festivalu v Kielcích (Polsko) letošní cenu *Uměním k Bohu* (Per artem ad Deum). Cenu každoročně uděluje Papežská rada pro kulturu, a to za podporu dialogu mezi kulturami. Gratulujeme.

Gratulace členům Společnosti pro církevní právo

A. R. P. doc. Damián Němec, dr, OP, vedoucí Katedry církevních dějin a církevního práva na Cyrilometodějské teologické fakultě a vyučující církevního práva na Právnické fakultě a Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci, byl

zvolen na funkční období 2017 až 2020 členem akademického senátu Univerzity Palackého v Olomouci.

R. D. ThDr. ICLic. Jiří Koníček byl dne 25. února 2017 zvolen předsedou Moravsko-slezské křesťanské akademie. Těšíme se na spolupráci.

R. D. Dr. Jiří Majkov, IC.D., farář v Lokti, byl 31. května 2017 jmenován generálním vikářem pro území Karlovarského, Sokolovského a Chebského vikariátu Diecéze plzeňské.

Doc. JUDr. Jan Kysela, Ph.D., DSc., byl jmenován profesorem pro obor ústavní právo a státověda. Jmenovací dekret převzal ve staroslavném Karolinu dne 23. června 2017.

Jakub Zechovský úspěšně ukončil magisterské studium na Právnické fakultě Univerzity Karlovy a byl dne 29. června 2017 ve staroslavném Karolinu slavnostně promován.

Zemřel Mons. Václav Škach

Dne 7. května 2017 odešel na věčnost Mons. Václav Škach, papežský prelát, zakládající člen Společnosti pro církevní právo. Mons. Václav Škach se narodil 15. ledna 1932 v Praze ve farnosti Nejsvětějšího Srdce Páně na Královských Vinohradech, kde jeho otec téměř půl století působil jako kostelník. Václav Škach absolvoval Cyrilometodějskou teologickou fakultu v roce 1953. Kněžské svěcení přijal 26. června 1955 v Litoměřicích. Po vysvěcení byl poslán do farnosti Úšovice u Mariánských Lázní, kde působil pět let. Dalším jeho působištěm byla farnost Mnichov, též na Mariánskolázeňsku, která se stala jeho působištěm na 32 let. Po vzniku Diecéze plzeňské v květnu 1993 převzal úřad kancléře kurie, který zastával do konce října 2007. Pohřební mše svatá byla sloužena 13. května 2017 v katedrále sv. Bartoloměje v Plzni. Requiescat in pace!

Zemřel JUDr. Karel Čermák, dr. h. c.

Dne 19. června 2017 ve věku nedožitých 83 let zemřel JUDr. Karel Čermák, dr. h. c., advokát, dlouholetý předseda České advokátní komory, bývalý ministr spravedlnosti, nositel Vyznamenání za zásluhy o Republiku Rakousko a člen Společnosti pro církevní právo. Se zesnulým jsme se rozloučili při pohřební bohoslužbě, která se konala 26. června 2017 v kostele Nejsvětějšího Srdce Páně na náměstí Jiřího z Poděbrad v Praze na Královských Vinohradech. Requiescat in pace!

Jiří Rajmund Tretera

From the Church Law Society

Aus der Gesellschaft für Kirchenrecht
Dalla Società per il diritto canonico

Church Law Review Placed Third in the Czech Republic

We are pleased to announce that the Church Law Review placed third in the Czech Republic and fourth in the Czech Republic and Slovakia in the best law journal competition in the period 2016/2017 organized by the "Karlsbader Juristentage" Society of German, Czech, Slovak and Austrian Lawyers. The result was announced at a festive banquet at the Grandhotel Ambassador Národní dům in Karlovy Vary on Friday, 9th June 2017. There were 35 Czech and Slovak journals (i.e., several more journals than in the past) that entered the competition. These journals took the first five places:

1. Ars notaria (Chamber of Notaries of the Slovak Republic),
2. Eprávo (EPRAVO.CZ),
3. Bulletin advokacie (Czech Bar Association),
4. Revue církevního práva – Church Law Review (Church Law Society),
5. Právní rozhledy (C. H. Beck).

We thank all the loyal readers who have cast their vote for our journal.

77th Church Law Society Evening Event

A festive evening event took place at the baroque refectory of the Dominican priory of St. Giles in the Old Town of Prague on 7th June 2017, during which three new publications from the fields of church law and legal history of the churches were presented, namely *Církevní právo* (Church Law) by Prof. Jiří Rajmund Tretera and Assoc. Prof. Záboj Horák, *Počátky hierarchického uspořádání v rané církvi* (The Beginnings of the Hierarchical Arrangement in the Early Church) by Assoc. Prof. Stanislav Přibyl, and *Záhady kolem sňatku Anny Kateřiny Šporkové* (Mysteries Concerning the Marriage of Anne Katherine Špork) by Prof. Antonín Ignác Hrdina and Dr. Hedvika Kuchařová. The authors presented their books, and

Assoc. Prof. Záboj Horák, Assoc. Prof. Stanislav Přibyl and Dr. Hedvika Kuchařová presented the author readings as well.

JUDr. Jana Sladká Hyklová, Ph.D., editor-in-chief of the Leges publishing house, which published the book *Církevní právo* (Church Law) as well as the earlier published monograph *Konfesní právo* (Religion Law) and the book *Církve a právo – Miscellanea* (Churches and Law – Miscellanea), greeted the audience. Participants listened to piano pieces by Joseph Haydn and Johann Sebastian Bach in a masterful presentation by Assoc. Prof. Stanislav Přibyl between individual sections of the event. The toast at the end of the first part of the evening was delivered by Bc. František Kratochvíl, a member of the management of our Society. In the second part of the evening, informal talks were held over a glass of wine and refreshments.

Church Law Society Has 486 Members

We report that according to records in the membership list, our Society reached a total of 486 members as of the date 1st July 2017. It has eight members more than at the beginning of the year. The fluctuation of members in the first half of 2017 is as follows:

Period	Number of newly accepted members	Number of members who left	Number of members who died	Number of members as of 1st July 2017
First half of 2017	12	1	3	486

Annual Audit of Activities of the Church Law Society Successfully Carried Out

On Monday, 26th June 2017, the Supervisory Committee of the Church Law Society, composed of Mgr. Jan Czernin, LL.M., Bc. František Kratochvíl and JUDr. Tomáš Tuza, carried out an audit of the economic activities, administration of the membership list of the Church Law Society and editorial activities related to publishing of the Church Law Review for the year 2016, in accordance with section eight of the Bylaws of the Church Law Society of 24th April 2014. It came after the previous audit regarding the year 2015, which was carried out on 11th March 2016. The Supervisory Committee did not find any inconsistencies

and confirmed that all three audited areas of activity have been properly managed. We cordially thank all members of the Supervisory Committee.

Academic Committee of Czech Christian Academy Hold a Meeting

The regular semi-annual meeting of the Czech Christian Academy took place on Saturday, 10th June 2017, in the Emmaus Benedictine monastery in Prague. President Mons. Tomáš Halík read a report regarding activity of the Czech Christian Academy during the last half-year and the publication of the Universum journal, which is published four times a year in 1,500 copies. According to the presented statistics, the Czech Christian Academy has currently 1,121 individual members, five collective members and 64 local groups.

In his speech, Mons. Halík stressed that the Czech Christian Academy is proud of the activities of its legal section and collective member, which is the Church Law Society. He mentioned that the Church Law Review published by the Society has multiplied the number of its issues from three to four annually since this year, and has increased the number of copies from 900 to 1,000 copies for each issue.

Mons. Halík reported on the negotiations with the new presidency of the Moravian-Silesian Christian Academy, which concluded a mutual cooperation agreement.

Then, as usual, the highlight of the evening followed, a part rich in content, during which the directors of scientific sections and chairmen of local groups presented reports on the activities of the parts of the Czech Christian Academy under their administration, especially about all lectures and other events held during the last period. Vice-Chairman of the Church Law Society Assoc. Prof. Záboj Horák presented a report concerning the legal section of the Czech Christian Academy and the Church Law Society as a collective member.

Prof. Michal Tomášek Received Miroslav Ivanov Prize

On Friday, 12th May 2017, the Vice-Dean of the School of Law of Charles University in Prague, Prof. JUDr. PhDr. mult. Michal Tomášek, DrSc., received the prestigious Miroslav Ivanov Prize, as another award for his book *Právní systémy Dálného východu I* (Legal Systems of the Far East I). He received the prize at the 23rd international book fair and literary festival Book World Prague 2017 at the Prague Exhibition Grounds. Congratulations!

Mons. Tomáš Halík Received Prize of Pontifical Council for Culture

Prof. PhDr. Tomáš Halík, Th.D., President of the Czech Christian Academy, honorary member of the Church Law Society, parish priest of the Academic Parish in Prague and Professor of the School of Arts of Charles University in Prague, received the prize Per artem ad Deum for 2017 at the festival in Kielce (Poland) on 12th June 2017. The prize is granted annually by the Pontifical Council for Culture appreciating support of dialogue between cultures. Congratulations!

Congratulations to Members of the Church Law Society

A. R. P. Assoc. Prof. Damián Němec, dr, OP, head of the Department of Church History and Church Law at the Sts. Cyril and Methodius School of Theology and teacher at the School of Law and School of Arts of Palacký University in Olomouc, was elected a member of the academic senate of the Palacký University in Olomouc for the period 2017–2020.

R. D. ThDr. ICLic. Jiří Koníček was elected a chairman of the Moravian-Silesian Christian Academy on 25th February 2017. We are looking forward to future cooperation.

R. D. Dr. Jiří Majkov, IC.D., parish priest in Loket, was appointed vicar general for the area of Karlovy Vary, Sokolov and Cheb vicariates of the Diocese of Pilsen, on 31st May 2017.

Assoc. Prof. JUDr. Jan Kysela, Ph.D., DSc., was appointed professor in constitutional law and theory. He received the naming decree in Karolinum on 23th June 2017.

Jakub Zechovský completed the master's program at the School of Law of Charles University in Prague and received his degree at a graduation ceremony in Karolinum on 29th June 2017.

Mons. Václav Škach Passed Away

On 7th May 2017, Mons. Václav Škach, the papal prelate, founding member of the Church Law Society, passed away. Mons. Václav Škach was born on 15th January 1932 in Prague, in the parish of the Most Sacred Heart of Our Lord, where his father worked for almost half a century as a sacristan. Václav Škach graduated from the Sts. Cyril and Methodius School of Theology in 1953. He was ordained as priest in Litoměřice on 26th June 1955. After ordination, he was sent to the

parish of Úšovice nearby Mariánské Lázně, where he served for five years. He then moved to the parish of Mnichov, also nearby Mariánské Lázně, where he served for 32 years. After the establishment of the Diocese of Pilsen in May 1993, he was the chancellor of the curia until the end of October 2007. His funeral Holy Mass took place on 13th May 2017 in the Cathedral of St. Bartholomew in Pilsen. Requiescat in peace!

JUDr. Karel Čermák, dr. h. c., Passed Away

On 19th June 2017, JUDr. Karel Čermák, dr. h. c., attorney, long-time chairman of the Czech Bar Association, former Minister of Justice of the Czech Republic, holder of the Decoration of Honour for Services to the Republic of Austria and member of the Church Law Society passed away at the age of nearly 83 years. We said goodbye to the deceased during the funeral service which took place in the Church of the Most Sacred Heart of Our Lord in Prague. Requiescat in peace!

Jiří Rajmund Tretera

Z pohřbu JUDr. Karla Čermáka, dr. h. c., v kostele Nejsvětějšího Srdce Páně v Praze na Královských Vinohradech.

From the burial of JUDr. Karel Čermák, dr. h. c., in the Church of the Most Sacred Heart of Our Lord in Prague.

Foto Antonín Krč

Z nové literatury

From New Publications – Neu erschienene Literatur – Dalle novità letterarie

ČERNUŠÁK, Tomáš et al., *The Papacy and the Czech Lands*, A History of Mutual Relations, Biblioteca dell'Istituto Storico Ceco di Roma, Sintesi, Tomo 1, Institute of History – Istituto Storico Ceco di Roma, Prague–Rome, 2016, 382 s., ISBN 978-80-7286-292-4.

FORMÁNEK, Jakub, ŠMÍD, Marek (eds.), *Pastýřské listy 1918–1945*, Karmelitánské nakladatelství, Praha, 2017, 479 s., ISBN 978-80-7195-902-1.

JANUSZEK-SIERADZKA, Agnieszka, GMITEREK, Henryk, IWAŃCZAK, Wojciech, KRAS, Paweł (eds.), *Elity i masy w społeczeństwach Czech i Polski w średniowieczu i wczesnych czasach nowożytnych*, Wydawnictwo KUL, Lublin, 2016, 478 s., ISBN 978-83-8061-173-3,

z obsahu:

BYLINA, Stanisław, *Elity parafii wiejskich w Polsce u schyłku średniowiecza*, s. 329–339,

KNOZ, Tomáš, *Elity i masy w procesie konfiskat po Białej Górze*, s. 403–430,

NOWAKOWSKI, Paweł F., *Reformatorskie wzorce elity w husyckich Czechach*, s. 67–77,

PÁNEK, Jaroslav, *Emigracja religijna z Czech w XVI–XVIII wieku: indywidualne decyzje – masowe przemieszczenia*, s. 341–363,

PANER, Anna, *Fenomen kariery Jana Rokycany*, s. 79–99.

MORAVČÍKOVÁ, Michaela, ŠMID, Marek (eds.), *Freedom of Conscience and Religious Freedom*, Leges, Praha, 2015, 272 s., ISBN 978-80-7502-137-3,

z obsahu:

MARTÍNEZ-TORRÓN, Javier, *Some Common Mistakes About Conscientious Objections*, s. 68–84,

MORAVČÍKOVÁ, Michaela, *Freedom of Thought, Conscience and Religion or Belief*, s. 33–54,

NĚMEC, Damián, MENKE, Monika, *Accent on the Parity Approach to Churches and Religious Societies in the Light of Their Agreements with the State in the German Federal States and in the Slovak Republic*, s. 150–174,
PŘIBYL, Stanislav, *Freedom of Conscience in the Code of Canon Law*, s. 175–188,
PŘIBYL, Stanislav, KŘÍŽ, Jakub, *Respect for the Freedom of Conscience of Believers in Czech Confessional Law*, s. 131–149,
ŠABO, Martin, *Conscientious Objection in the Legal Order of the Slovak Republic*, s. 189–198,
ŠMID, Marek, *Freedom of Conscience and Religious Freedom in Bilateral Agreements Between State and Churches*, s. 85–92.

RYBA, Mieczysław, *Stosunki państwo – Kościół w województwie lubelskim 1918–1939*, Wydawnictwo KUL, Lublin, 2016, 224 s., ISBN 978-83-8061-087-3.

SCHELLE, Karel, TAUCHEN, Jaromír (eds.), *Encyklopedie českých právních dějin*, VIII. svazek: Proc–Proces s ma, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, Plzeň, 2017, 877 s., ISBN 978-80-7380-656-9,
z obsahu:
BAHOUNEK, Tomáš Jiří, *Procesy se členy tělovýchovného spolku Orel (1948–1951)*, s. 811–831,
BÍLÝ, Jiří, *Procesy inkviziční*, s. 26–40,
HRDINA, Antonín Ignác, *Procesy hraběte Šporka*, s. 122–130,
JINDRA, Martin, *Procesy s představiteli České pravoslavné církve v době nacistické okupace*, s. 376–380,
JINDRA, Martin, *Procesy s věřícími Církve československé (husitské) v době nacistické okupace*, s. 380–385,
JINDRA, Martin, *Procesy se členy Církve adventistů sedmého dne (po únoru 1948)*, s. 796–799,
KRČMÁŘ, Luděk, *Proces s Janem Nepomuckým (1393)*, s. 41–44,
SLUŠNÝ, Jaromír, *Proces s Karlem Kramářem a Aloisem Rašínem (1915–1916)*, s. 196–206,
ŠMAHEL, František, *Proces s Janem Husem (1415)*, s. 45–49,
VLČEK, Vojtěch, *Procesy s řeholníky v 50. a 60. letech*, s. 804–808,
VODIČKOVÁ, Stanislava, *Procesy s představiteli katolické církve v období socialismu*, s. 799–804.

SKWARZYŃSKI, Michał, STECZKOWSKI, Piotr, *Polityka wyznaniowa a prawo III Rzeczypospolitej*, Wydawnictwo KUL, Lublin, 2016, 384 s., ISBN 978-83-8061-236-5.

SKŘEJPEK, Michal, BĚLOVSKÝ, Petr, STLOUKALOVÁ, Kamila (eds.), *Cizinci, hranice a integrace v dějinách*, Auditorium, Praha, 2016, 256 s., ISBN 978-80-87284-62-9,

z obsahu:

TRETERA, Jiří Rajmund, HORÁK, Záboj, *Čeští a moravští migranti a jejich náboženský osud*, s. 155–174,

CSUKÁS, Adam, *Integrácia československého prvku do štruktúr Rímskokatolíckej samosprávnej cirkevnej obce v Bratislave*, s. 175–193.

TRETERA, Jiří Rajmund, HORÁK, Záboj, *Religion and Law in the Czech Republic*, 2. vydání, Wolters Kluwer, Alphen aan den Rijn, 2017, 128 s., ISBN 978-90-411-8755-0.

Časopisy, periodika – Journals

Ecclesiastical Law Journal, Cambridge University Press, Cambridge, ISSN 0956-618X,

Vol 19 No 2, May 2017,

z obsahu:

BURSELL, Rupert, *Aspects of Burial and Exhumation*, s. 169–192,

HILL, Mark, DOE, Norman, *Principles of Christian Law*, s. 138–155.

SCHOFIELD, Nicholas, *A Church Without Bishops*, Governance of the English Catholic Mission (1594–1685), s. 156–168,

WRIGHT, Charlotte L., *The English Canon Law Relating to Suicide Victims*, s. 193–211.

Law Briefs, Office of the General Counsel of the US Conference of Catholic Bishops, Washington DC,

June 2017,

z obsahu:

High School Principal's Employment Discrimination Claims Barred by Ministerial Exception, s. 3.

Právněhistorické studie, Karolinum, Praha, ISSN 0079-4929,
č. 46/2,
z obsahu:
ČERNÝ, Miroslav, *Vztah mezi římským a kanonickým právem ve středověku a papežská konstituce Super speculam*, Několik stručných poznámek k rozsáhlé problematice, s. 25–34,
NOVÁK, Marek, *Jiří Rajmund Tretera, Záboj Horák: Konfesní právo. Praha: Leges, 2015, 416 s.* [recenze], s. 217–220.

Revue de Droit Canonique, Université de Strasbourg, Strasbourg, ISSN 0556–7378,
Tome 67/1 (2017),
Mitis Iudex Dominus Iesus, Mitis et Misericors Iesus,
Justice, vérité, miséricorde – La révision du procès en nullité de mariage.

Roczniki Nauk Prawnych, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, Lublin, ISSN 1507-7896,
Tom XXV, numer 3 (2015),
z obsahu:
ABRAMOWICZ, Aneta Maria, *Teaching of Religion in the System of Public Education and Equality of Religious Organizations*, s. 7–32,
ADAMOWICZ, Leszek, *Duchowni celibatariusze i duchowni żonaci – dwa konteksty posługiwania w Kościele katolickim*, s. 87–114,
TANASIYCHUK, Andriy, *Pontificia Praecepta de clero Uxorato Orientali i fakultatywność celibatu w katolickich Kościołach wschodnich*, s. 139–156,
Tom XXV, numer 4 (2015),
z obsahu:
DUBIEL, Stanisław, *Akty nadzwyczajnego zarządzania w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 r.*, s. 113–131,
KALETA, Paweł, *Parafialna rada duszpasterska a parafialna rada do spraw ekonomicznych*, s. 134–149,
ORZESZYNA, Krzysztof, *Nieracjonalność argumentu równości wobec prawa w lobbingu na rzecz zawierania „małżeństw" przez osoby tej samej płci*, s. 48–67,
Tom XXVI, numer 1 (2016),
z obsahu:
GÓRALSKI, Wojciech, *Walor dowodowy confessio simulantis w orzecznictwie Trybunału Roty Rzymskiej*, s. 91–124,

Tom XXVI, numer 2 (2016),
z obsahu:
BENEYTO BERENGUER, Remigio, *El futuro de los Acuerdos entre el Estado español y la Santa Sede*, Asuntos juridicos (según los programas de los partidos politicos a las elecciones generales del 2015), s. 7–34,
KRAIŃSKI, Wiesław, *Uprawnienia Kościoła katolickiego w odniesieniu do małżeństw niekatolików*, s. 101–114,
PASTWA, Andrzej, *Peritus peritorum czy iudex peritorum?*, Uwagi o pozycji sędziego w dialogu z biegłym (kan. 1095), s. 115–136,
ROZKRUT, Tomasz, *Czy drugi wyrok w procesie małżeńskim jest konieczny?*, s. 137–153,
SITARZ, Mirosław, *Zadania mediów w realizacji misji nauczycielskiej Kościoła w Polsce*, s. 155–175.

Studia canonica, Revue canadienne de droit canonique / A Canadian Canon Law Review, Faculté de droit canonique / Faculty of Canon Law, Université Saint Paul / Saint Paul University, Ottawa, ISSN 2295-3019,
Vol. 50/1 (2016),
z obsahu:
ABBASS, Jobe, *Le code oriental et l'Église latine*, s. 31–93,
DANIEL, William L., *The Singular Administrative Act in Canon Law*, s. 175–247,
Vol. 50/2 (2016),
z obsahu:
ABBASS, Jobe, *De concordia inter codices*, A Commentary, s. 323–345,
LORUSSO, Lorenzo, GALLARO, George, *Divorced and Remarried in the Eastern Orthodox Churches*, s. 485–502,
MARTENS, Kurt, *La réforme de la Curie romaine au service de la nouvelle évangélisation*, s. 291–322,
SZUROMI, Szabolcs Anzelm, *An Historical Sketch of Principal Developments in the Canon Law on Temporal Goods*, s. 531–544.

Universum, Revue České křesťanské akademie, Česká křesťanská akademie, Praha, ISSN 0862-8238,
č. 2/2017,
z obsahu:
BERÁNEK, Josef, *Podněty kategoriální pastorace*, s. 26–28.

Z pohřbu JUDr. Karla Čermáka, dr. h. c., v kostele Nejsvětějšího Srdce Páně v Praze na Královských Vinohradech.

From the burial of JUDr. Karel Čermák, dr. h. c., in the Church of the Most Sacred Heart of Our Lord in Prague.

Foto Antonín Krč

CHURCH LAW REVIEW | Volume XXIII | No. 68–3/2017

A peer-reviewed scientific journal listed in the List of Peer-reviewed Non-impacted Journals Published in the Czech Republic, which is issued by the Research, Development and Innovation Council of the Government of the Czech Republic. The journal is included in the following scientific journal databases: the European Reference Index for the Humanities and the Social Sciences (ERIH PLUS), and the Central and Eastern European Online Library (CEEOL).

The journal is published by the Church Law Society (IČO: 62934121), which is a member of the Council of Scientific Societies of the Czech Republic and a member of the Czech Christian Academy as its legal department.

It was the recipient of the 'Prestigious Award of the "Karlsbader Juristentage" Society of German, Czech, Slovak and Austrian Lawyers' for the 'Best Scientific Legal Journal Published in the Czech Republic' in 2003.

All articles are subject to double-blind peer review.

The journal is published four times a year (in January, April, July and October of each year).

Office Address:	Společnost pro církevní právo, Sudoměřská 25, 130 00 Praha 3, Czech Republic
Email:	spcp@prf.cuni.cz
Websites:	<http://spcp.prf.cuni.cz/review> (English), <http://spcp.prf.cuni.cz/revue> (Czech)
Editor-in-chief:	P. Professor JUDr. Jiří Rajmund Tretera OP, recipient of the Gold Medal of St. Vojtěch (Adalbert) of the Archbishopric of Prague for achievements in and contributions to the study area of canon law and religion law
Deputy Editor-in-chief:	Associate Professor JUDr. ICLic. Záboj Horák, Ph.D., LL.M.
Editor:	Adam Csukás
Senior Adviser:	Pavel Landa
Proofreading:	Tomáš Stavrovský
Editorial Board:	P. Professor JUDr. Jiří Rajmund Tretera OP JUDr. Miloš Holub, Ph.D. Associate Professor JUDr. ICLic. Záboj Horák, Ph.D., LL.M. JUDr. Štěpán Hůlka, Ph.D., LL.M. Associate Professor JUDr. Matúš Nemec, PhD. R. D. Associate Professor JUDr. Stanislav Přibyl, Ph.D., Th.D., IC.D.
DTP:	Antonín Plicka
Cover Design:	† Ing. arch. Josef Hyzler
Photo:	Antonín Krč
Printed by:	TOMOS, a. s., Ohradní 59, 140 21 Praha 4
Distribution:	Ing. Stanislav Hruška, Jana Nosková

This issue was closed as of 1st July 2017.

Print run of 1,000 copies
ISSN 1211-1635 (print)
ISSN 2336-5609 (online)
Reg. č. MK ČR: E 7429
© Church Law Society, 2017

Česká verze tiráže je na následující stránce.

REVUE CÍRKEVNÍHO PRÁVA | ročník XXIII. | č. 68–3/2017

Recenzovaný vědecký časopis uvedený v Seznamu recenzovaných neimpaktovaných periodik vydávaných v České republice vyhlášeném Radou pro výzkum, vývoj a inovace vlády České republiky. Zařazen do databází odborných časopisů European Reference Index for the Humanities and the Social Sciences (ERIH PLUS) a Central and Eastern European Online Library (CEEOL).

Vydává Společnost pro církevní právo (IČO: 62934121), člen Rady vědeckých společností České republiky, kolektivní člen České křesťanské akademie, z. s., jako její právní sekce.

Nositel Prestižní ceny Společnosti německých, českých, slovenských a rakouských právníků Karlovarské právnické dny za nejlepší odborný právnický časopis vydávaný v České republice za rok 2003.

Všechny články procházejí oboustranně anonymním recenzním řízením.

Vychází čtyřikrát ročně (v lednu, dubnu, červenci a říjnu každého roku).

Adresa redakce:	Společnost pro církevní právo, Sudoměřská 25, 130 00 Praha 3
E-mail:	spcp@prf.cuni.cz
Internetové stránky:	<http://spcp.prf.cuni.cz/revue> (česky), <http://spcp.prf.cuni.cz/review> (anglicky)
Šéfredaktor:	P. prof. JUDr. Jiří Rajmund Tretera OP, nositel zlaté Svatovojtěšské medaile Arcibiskupství pražského za zásluhy a přínos v oblasti studia církevního a konfesního práva
Zástupce šéfredaktora:	doc. JUDr. ICLic. Záboj Horák, Ph.D., LL.M.
Redaktor:	Adam Csukás
Odborný poradce:	Pavel Landa
Korektury:	Tomáš Stavrovský
Redakční rada:	P. prof. JUDr. Jiří Rajmund Tretera OP JUDr. Miloš Holub, Ph.D. doc. JUDr. ICLic. Záboj Horák, Ph.D., LL.M. JUDr. Štěpán Hůlka, Ph.D., LL.M. doc. JUDr. Matúš Nemec, PhD. R. D. doc. JUDr. Stanislav Přibyl, Ph.D., Th.D., IC.D.
Sazba:	Antonín Plicka
Grafická úprava obálky:	† Ing. arch. Josef Hyzler
Foto:	Antonín Krč
Tisk:	TOMOS, a. s., Ohradní 59, 140 21 Praha 4
Distribuce:	Ing. Stanislav Hruška, Jana Nosková

Toto číslo bylo redakčně uzavřeno ke dni 1. července 2017.

Náklad: 1 000 výtisků.
ISSN 1211-1635 (tištěná verze)
ISSN 2336-5609 (elektronická verze)
Reg. č. MK ČR: E 7429
© Společnost pro církevní právo, 2017

The English version of this imprint's text is available on the previous page.